

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
TARPTAUTINĖS IR EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS INSTITUTAS

JŪRATĖ KAUŠAKYTĖ
IŠTĖSTINIŲ STUDIJŲ TARPTAUTINĖS JŪRŲ TEISĖS PROGRAMA
(Studijų knygelės Nr. 111628)

**TARPTAUTINIO TEISINGUMO TEISMO NAGRINĖTŲ GINČŲ DĖL KONTINENTINIO
ŠELFO DELIMITAVIMO TEISINĖ ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

DARBO VADOVAS -
Lekt. Mykolas Šavelskis

DARBO KONSULTANTAS -
Prof. dr. Justinas Žilinskas

Klaipėda, 2013

TURINYS

ĮVADAS	3-8
1. KONTINENTINIO ŠELFO KONCEPCIJOS BEI TEISINIO REŽIMO ĮTVIRTINIMAS TARPTAUTINIULOSE TEISĖS AKTUOSE, PRAKTINIS ŠIŲ AKTŲ TAIKYMAS.	9
1.1. Kontinentinio šelfo teisinis reglamentavimas 1958 m. Konvencijoje ir pirmieji Teismo priimti sprendimai.	10-13
1.1.1. 1969 m. vasario 20 d. sprendimas Šiaurės jūros kontinentinio šelfo byloje (Vokietija prieš Daniją ir Nyderlandus)	13-18
1.1.2. 1982 m. vasario 24 d. sprendimas Kontinentinio šelfo byloje (Tunisas prieš Libiją)	18-22
1.2. Kontinentinio šelfo teisinis reglamentavimas 1982 m. Jūrų teisės Konvencijoje. Delimitavimo metodų įtvirtinimas bei jų taikymas Teismo sprendimuose.	23-25
1.2.1. 1984 m. spalio 12 d. sprendimas Jūros ribų delimitavimas Meino įlankoje byloje (Kanada prieš JAV)	25-28
1.2.2. 1985 m. birželio 3 d. sprendimas Kontinentinio šelfo byloje (Libija prieš Malta)	29-31
1.2.2. 1993 m. birželio 14 d. sprendimas Jūros erdvių delimitavimas tarp Grenlandijos ir Jan Majeno byloje (Danija prieš Norvegiją)	31-35
1.2.3. 2001 m. kovo 16 d. sprendimas Jūros erdvių delimitavimo ir teritoriniai klausimai tarp Kataro ir Bahreino byloje	35-37
1.2.5. 2002 m. spalio 10 d. sprendimas Žemės ir jūros ribos tarp Kamerūno ir Nigerijos byloje (Kamerūnas prieš Nigeriją: įtraukiant Pusiaujo Gvinėją)	37-40
1.2.6. 2007 m. spalio 8 d. sprendimas Teritoriniai ir jūros erdvių ginčai tarp Nikaragvos ir Hondūro Karibų jūroje byloje	40-43
1.2.7. 2009 m. vasario 3 d. sprendimas Jūros erdvių delimitavimas Juodojoje jūroje byloje (Rumunija prieš Ukrainą)	44-47
1.2.8. 2012 m. lapkričio 19 d. sprendimas Teritoriniai ir jūros erdvių ginčai byloje (Nikaragva prieš Kolumbiją)	47-52
2. KONTINENTINIO ŠELFO DELIMITAVIMAS TARP GRAIKIJOS IR TURKIJOS EGĖJO JŪROJE	53
2.1. Egėjo jūros kontinentinio šelfo delimitavimui taikytinos teisės normos	53-54
2.2. Reikšmingų krantų ir srities nustatymas	54-55
2.3. Metodų, taikytinų Egėjo jūros kontinentinio šelfo delimitavimui, išskyrimas	55-56
2.4. Bazinių taškų nustatymas	56-57
2.5. Reikšmingos aplinkybės	57
2.5.1. Salų įtaka kontinentinio šelfo delimitavimui	57-58
2.5.2. Sutarčių reikšmė kontinentinio šelfo delimitavimui	58-59
2.5.3. Kitos reikšmingos aplinkybės	59-60
2.6 Disproporcijumo testas	60
IŠVADOS	61-62
LITERATŪROS SĄRAŠAS	63-66
SANTRAUKA	67
SUMMARY	68

Ivadas

Kontinentinio šelfo delimitavimas - vienas sudėtingiausių procesų ir daugiausiai diskusijų keliantis klausimas tarptautinėje jūrų teisėje. Kontinentinio šelfo ribų nustatymo problematika siejama ne tik su konkrečių teisės normų parinkimu bei taikymu, bet ir su papildomais veiksniais, tokiais kaip ekonomika, politika, istorija. Valstybės dažniausiai stengiasi kontinentinio šelfo delimitavimo klausimus išspręsti bendru susitarimu ir tik nepavykus jo pasiekti, bendru sprendimu, gali perduoti spręsti ginčą tarptautinei institucijai. Tačiau labai dažnai tokie ginčai paliekami neišspręsti.

Temos aktualumas.

1945 m. JAV prezidentui H. Trumanui proklamacijoje įtvirtinus pakrantės valstybės jurisdikciją kontinentinio šelfo atžvilgiu,¹ ši jūros erdvė 1958 m. reglamentuota tarptautiniu lygmeniu priimant Ženevos konvenciją dėl kontinentinio šelfo (toliau – „1958 m. Konvencija“). Nors 1958 m. Konvencijoje įtvirtintos pagrindinės kontinentinio šelfo delimitavimo taisyklės, tačiau netiksli šios erdvės samprata², buvo pagrindinė priežastis, dėl kurios 1958 m. Konvenciją teko keisti. 1973 m. vykusioje Trečiojoje jūrų teisės konferencijoje buvo nuspręsta, kad kontinentinio šelfo išorinė riba yra 200 jūrmylių, skaičiuojant nuo bazinių taškų, nuo kurių matuojamas teritorinės jūros plotis arba 350 jūrmylių, jeigu kontinento povandeninis kraštas yra už šios ribos.³

Nors kontinentinio šelfo sąvoka, teisinis režimas bei delimitavimo kriterijai galutinai įtvirtinti 1982 m. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijoje (toliau - „1982 m. Konvencija“), jie atspindi tik abstrakčias taisykles. Dėl skirtingo 1982 m. Konvencijos nuostatų interpretavimo, valstybėms ne visada pavyksta savarankiškai delimituoti kontinentinį šelfą. Vis dar yra ne mažai valstybių, kurios iš vis nėra sudariusios jokio susitarimo dėl jų kontinentinio šelfo delimitavimo. Tokiai grupei priklauso daugelis salynų (Bahamai, Komorai, Nauru, Filipinai, Grenada, Vanuatu)⁴, dalis Afrikos valstybių (Beninas, Kongas, Dramblio Kaulo Krantas, Džibutis)⁵, Arabijos pusiasalio valstybių - Libanas, Irakas⁶. Ne išimtis ir Lietuva. Dar 1999 m. Lietuva ir Latvija sudarė susitarimą dėl teritorinės jūros, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo atribojimo Baltijos jūroje,

¹ Rothwell R. D., Stephens T. *The International Law of the Sea*. Oxford; (Portland Or.): Hart Publishing, 2010. P.100.

² 1958 m. Konvencijoje nebuvo nustatyta išorinė kontinentinio šelfo riba. Į apibrėžimą buvo įtrauktas 200 metrų gylio kriterijus arba vieta, kurioje galima natūralių išteklių eksploatacija. Tuo metu naujausių technologijų taikymas leido eksploatuoti kontinentinį šelfą daug didesniame gylyje, todėl buvo būtina nustatyti išorinę ribą.

³ Katuoka S. *Tarptautinė jūrų teisė*. - Vilnius: Eugrimas, 1997. P.101-102

⁴ *Maritime Space: Maritime Zones & Maritime Delimitation* //

<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/depositpublicity.htm>; prisijungimo laikas: 2012-11-20.

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ibid.*

tačiau skirtingai nei Lietuva, Latvija jo neratifikavo.⁷ Kadangi kontinentinio šelfo delimitavimo klausimas liko neišspręstas, tarp kaimynių kyla nesutarimai dėl pasienyje esančio naftos telkinio E-24.⁸ Kitos valstybės kontinentinio šelfo delimitavimo problemas siekia išspręsti Tarptautiniame Teisingumo Teisme (toliau - „Teismas“), pavyzdžiui, Peru v. Čilė⁹. Dėl kontinentinio šelfo delimitavimo daugelį metų nepavyksta susitarti Turkijai ir Graikijai. Šių valstybių nesutarimai dėl kontinentinio šelfo kilo dar 1973 m., kai Turkijos vyriausybė, valstybinei naftos kompanijai suteikė leidimus ieškoti naftos Egėjo jūros kontinentiniame šelfe.¹⁰ Nors Teismas pateikė svarbias išvadas dėl teritorinio kontinentinio šelfo suvereniteto, tačiau priimtame sprendime kontinentinio šelfo delimitavimo aspektai nebuvo svarstomi. Apžvelgus Jungtinių Tautų Organizacijai pateiktas valstybių sutartis matyti, kad Turkija ir Graikija nėra sudariusios jokio susitarimo dėl ribų Egėjo jūroje nustatymo, todėl vis dažniau tarptautinėje arenoje pasigirstantys Graikijos siekiai žvalgytis dujų šiame regione leidžia pagrįstai manyti, kad šių valstybių nesutarimai gali dar labiau paaštrėti.

Pakrantės valstybės, kurioms nepavyksta savarankiškai susitarti dėl kontinentinio šelfo delimitavimo, gali naudotis žinomais tarptautinių ginčų sprendimo būdais: jeigu šalys yra 1982 m. Konvencijos dalyvės, jos turi vadovautis joje numatytu ginčų sprendimo mechanizmu¹¹, kuris šalims leidžia pasirinkti atitinkamus ginčo sprendimo būdus. Jeigu šalys nėra 1982 m. Konvencijos dalyvės, jos gali rinktis bet kokį galimą ginčo sprendimo būdą. Vienas tokių ginčo sprendimo būdų yra Teismas. Tokiu būdu šalys siekia galutinai išspręsti ginčą – gauti abi šalis įpareigojantį sprendimą. Teismas, nagrinėdamas tokius ginčus, priima sprendimus, kurie reikšmingi dėl dviejų priežasčių: visų pirma, jie tampa svarbi medžiaga nustatant teisės normą vėlesniuose sprendimuose (pagalbinė reikšmė) ir, antra, nustatyta teisės norma veikia ankstesnių sprendimų pagrindu, t.y. naujas sprendimas, kuriame teisės norma nustatyta pagal ankstesnius sprendimus, nėra pagalbinės reikšmės, jis yra naujos tarptautinės teisės normos šaltinis, sukurtas Teismo. Kartą nustatęs normą sprendime, Teismas ir toliau ją taikys, sprenddamas kitas bylas. Todėl išskyrus pirminį sprendimą, gali būti neaišku, kad egzistuoja teisės norma.¹² Teismų sprendimai dėl jų svarbos laikytini antriniais teisės šaltiniais (kontinentinės teisės sistemos valstybėse). Taigi Teismo nagrinėtų ginčų

⁷ Lietuvos Respublikos ir Latvijos Respublikos sutartis „Dėl teritorinės jūros, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo atribojimo Baltijos jūroje“//Valstybės žinios. 1999, Nr.100-2893.

⁸ Jūriniai konfliktai su Latvija // <http://klaipeda.diena.lt/dienrastis/priedai/jura/juriniai-konfliktai-su-latvija-400689>; prisijungimo laikas 2013-01-09.

⁹ Maritime Dispute (Peru v. Chile) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/137/14385.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-19.

¹⁰ Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/124/17164.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-09.

¹¹ Pagal 1982 m. Konvencijos XV dalį, jeigu abi ginčo šalys yra šios Konvencijos dalyvės, jos rašytiniu pareiškimu gali pasirinkti vieną ar kelis būdus ginčams spręsti: Tarptautinį jūrų teisės tribunolą, Teismą, arbitražus. Tačiau jeigu ginčo šalys pripažino tą pačią ginčo sprendimo procedūrą ir nesusitarė kitaip, jų ginčas gali būti nagrinėjamas tik pagal tą procedūrą.

¹² Shahabuddeen M. Precedent in the World Court. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. P. 76.

dėl kontinentinio šelfo delimitavimo sprendimuose aptinkami svarbiausi šios erdvės nustatymo taisyklių išaiškinimai.

Darbo mokslinis naujumas bei temos ištyrimo lygis.

Teismo nagrinėti ginčai dėl kontinentinio šelfo delimitavimo ir priimti sprendimai yra analizuoti tiek Lietuvos, tiek užsienio teisės specialistų. Vis dėlto, atlikus išsamią autorių darbų analizę, paaiškėjo, kad lietuvių kalba analizuoti tik pavieniai Teismo sprendimai¹³, priimti šiuo klausimu. Ypač svarbu tai, kad darbo, kuriame būtų susistemintos kontinentinio šelfo delimitavimui skirtos teisės normos, lietuvių kalba nėra. Nors tokio pobūdžio Teismo sprendimus yra plačiai nagrinėję užsienio autoriai¹⁴, tačiau daugelyje straipsnių analizuojami tik pirmieji Teismo priimti sprendimai. Be to, tik nedaugelis užsienio teisės specialistų mėgino Teismo nustatytas taisykles taikyti konkrečiam ginčui spręsti. Svarbu pažymėti, kad užsienio autoriai, bandę spręsti Egėjo jūros ginčą, rėmėsi ne tik Teismo, bet ir tribunolų jurisprudencija. Taigi šio darbo naujumas grindžiamas vien tik Teismo sprendimuose išaiškintų taisyklių taikymu Egėjo jūros ginčui spręsti.

Žemiau išskiriami keletas lietuvių bei užsienio autorių, kurie analizavo Teismo sprendimus bei Egėjo jūros kontinentinio šelfo delimitavimo aspektus.

1958 m. bei 1982 m. Konvencijų nuostatos bei pirmieji Teismo priimti sprendimai analizuoti prof. S. Katuokos monografijoje „Tarptautinė jūrų teisė“.¹⁵ Jūros erdvių teisiniai režimai, delimitavimo problematika bei reglamentavimo ypatumai išsamiai analizuoti dr. I. Isokaitės straipsniuose „Baltijos regiono valstybių jūros erdvių reglamentavimo teisiniai ypatumai“¹⁶, „Lietuvos jūros erdvių delimitavimo teoriniai ir praktiniai aspektai“¹⁷ bei daktaro disertacijoje „Jūros erdvių reglamentavimas tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje“¹⁸.

Iš užsienio autorių išskirtina R. Kolb „Publications on Ocean Development. Case law on Equitable Maritime Delimitation. Digest & commentaries“¹⁹ studija, kurioje analizuojami Teismo priimti sprendimai iki 2003 metų bei pateikiami atitinkami komentarai. Kontinentinio šelfo delimitavimo klausimais priimtus sprendimus analizavo V.D. Degan.²⁰ Tarptautinių teisės aktų dėl

¹³ Pirmieji Teismo priimti sprendimai Šiaurės jūros kontinentinio šelfo, Tunisas prieš Libiją, Tunisas prieš Maltą bylose nagrinėti prof. S. Katuokos monografijoje „Tarptautinė jūrų teisė“, dr. I. Isokaitės darbuose.

¹⁴ Evans D. M. Maritime Delimitation and Expanding Categories of Relevant Circumstances // International and Comparative Law Quarterly. 1991, Nr. 40; Nelson L.D.M. The Roles of Equity in the Delimitation of Maritime Boundaries // The American Journal of International Law. 1990, Nr. 84; Kwiatkowska B. Equitable Maritime Boundary Delimitation – A Legal Perspective // International Journal of Estuarine and Coastal Law. 1988, Nr. 3; Symonides, J. Delimitation of Maritime Areas between the States with Opposite or Adjacent Coasts // Polish Yearbook of International Law. 1984, Nr. 13.

¹⁵ Katuoka S. Tarptautinė jūrų teisė. Vilnius: Eugrimas, 1997.

¹⁶ Isokaitė I. Baltijos regiono valstybių jūros erdvių reglamentavimo teisiniai ypatumai // Teisė. 2009, T. 73. P. 75-87.

¹⁷ Isokaitė I. Lietuvos jūros erdvių delimitavimo teoriniai ir praktiniai aspektai // Teisė. 2009, T. 70. P. 51-66.

¹⁸ Isokaitė I. Jūros erdvių reglamentavimas tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ VU. – V., 2010.

¹⁹ Kolb R. Publications on Ocean Development. Case law on Equitable Maritime Delimitation. Digest & commentaries. Boston (Mass.): Kluwer Academic Publishers, 2003.

²⁰ Degan V.D. Consolidation of Legal Principles on Maritime Delimitation: Implications for the Dispute between Slovenia and Croatia in the North Adriatic // Chinese Journal of International Law. 2007, Nr. 6(3).

kontinentinio šelfo istorinė apžvalga, išaiškinimai, komentarai pateikiami D. R. Rothwell bei T. Stephens studijoje „International Law of the Sea“²¹. Siūlymus dėl kontinentinio šelfo delimitavimo tarp Graikijos ir Turkijos pateikia Emily A. Georgiades straipsnyje „The Imia Islets: A Beginning to The Maritime Delimitation of The Aegean Sea Dispute“²², Jon M. Van Dyke publikacijoje „An Analysis of the Aegean Disputes under International Law“²³.

Darbo objektas -Teismo nagrinėtų ginčų dėl kontinentinio šelfo delimitavimo sprendimai: 1969 m. vasario 20 d. sprendimas *Šiaurės jūros kontinentinio šelfo* byloje (Vokietija prieš Daniją ir Nyderlandus)²⁴; 1982 m. vasario 24 d. sprendimas *Kontinentinio šelfo* byloje (Tunisas prieš Libiją)²⁵; 1984 m. spalio 12 d. sprendimas *Jūros ribų delimitavimo Meino įlankoje* byloje (Kanada prieš JAV)²⁶; 1985 m. birželio 3 d. sprendimas *Kontinentinio šelfo* byloje (Libija prieš Malta)²⁷; 1993 m. birželio 14 d. sprendimas *Jūrų delimitavimas tarp Grenlandijos ir Jan Majeno* byloje (Danija prieš Norvegiją)²⁸; 2001 m. kovo 16 d. sprendimas *Jūros erdvių delimitavimo ir teritoriniai klausimai tarp Kataro ir Bahreino* byloje²⁹; 2002 m. spalio 10 d. sprendimas *Žemės ir jūros ribos tarp Kamerūno ir Nigerijos* byloje (Kamerūnas prieš Nigeriją: įtraukiant Pusiaujo Gvinėją)³⁰; 2007 m. spalio 8 d. sprendimas *Teritoriniai ir jūros erdvių ginčai tarp Nikaragvos ir Hondūro Karibų jūroje* byloje.³¹; 2009 m. vasario 3 d. sprendimas *Jūros erdvių delimitavimas Juodojoje jūroje* byloje (Rumunija prieš Ukrainą)³²; 2012 m. lapkričio 19 d. sprendimas *Teritoriniai ir jūros erdvių ginčai* byloje (Nikaragva prieš Kolumbiją)³³.

Kadangi kontinentinio šelfo koncepcija, delimitavimo principų ir taisyklių išaiškinimai pateikiami aukščiau pateiktuose sprendimuose, dėl didelės apimties į šį darbą nėra įtraukti

²¹ Rothwell R D., Stephens T. International Law of the Sea. Oxford (Portland Or.): Hart Publishing, 2010.

²² Georgiades E. A. The Imia Islets: A Beginning to The Maritime Delimitation of The Aegean Sea Dispute //Ocean & Coastal Law Journal. 2011, Nr. 17.

²³ Van Dyke M. J. An Analysis of the Aegean Disputes under International Law //Ocean Development and International Law. 2005, Nr. 36.

²⁴ North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11;

²⁵ Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/63/6267.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

²⁶ Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada v. United States of America) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/67/6369.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11

²⁷ Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/68/6415.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-12.

²⁸ Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/78/6743.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-12.

²⁹ Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/87/7027.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-13.

³⁰ Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/94/7453.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-13.

³¹ Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/120/14075.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-14.

³² Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-19.

³³ Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/124/17164.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-09.

papildomai priimti Teismo sprendimai³⁴, kuriuose šalys prašo išaiškinti ankstesnių sprendimų nuostatas, įtraukti į procesą suinteresuota šalimi bei preliminarūs sprendimai.

Darbo dalykas – konkrečios aukščiau nurodytų sprendimų nuostatos, kuriose pateikti kontinentinio šelfo delimitavimą reglamentuojančių teisės normų išaiškinimai.

Darbo tikslas – išanalizuoti Teismo nagrinėtų ginčų dėl kontinentinio šelfo delimitavimo priimtus sprendimus, kuriuose išaiškintos kontinentinio šelfo delimitavimą reglamentuojančios teisės normos bei pritaikyti šias normas Egėjo jūros kontinentinio šelfo delimitavimui.

Tikslo įgyvendinimui keliami šie uždaviniai:

- Išskirti pagrindinius teisės normų, reglamentuojančių kontinentinio šelfo delimitavimą, išaiškinimus.
- Išsiaiškinti kriterijus, kuriais remiantis išskiriami konkretūs delimitavimo metodai.
- Nustatyti atitinkamų delimitavimo metodų taikymo ypatumus.
- Pritaikyti išanalizuotas normas Egėjo jūros kontinentinio šelfo delimitavimui.

Darbo teorinė ir praktinė reikšmė

Pasirinkta tema rašomas darbas reikšmingas tuo, kad išsamia Teismo nagrinėtų bylų analize galėtų pasiremti nedelimitavusios kontinentinio šelfo valstybės, o atitinkamų teisės normų, susijusių su kontinentinio šelfo delimitavimu, taikymas atskleis esminius sunkumus, su kuriais tenka susidurti valstybėms, delimituojant kontinentinį šelfą. Tikėtina, kad praktinio metodo naudojimas darbe parodys, ar Teismo sprendimuose kontinentinio šelfo delimitavimui skirti kriterijai suformuoti aiškiai, suprantamai ir ar jais remiantis galima šią jūros erdvę delimituoti be sunkumų. Svarbu pažymėti, kad delimituojant kontinentinio šelfo ribas Egėjo jūroje, pateikiama subjektyvi nuomonė, kaip būtų galima išspręsti šį ginčą. Taip pat svarbu pabrėžti, kad dėl darbo apimties, neįmanoma išsamiai įvertinti visų veiksnių tiesiogiai ar netiesiogiai įtakančių kontinentinio šelfo ribų delimitavimą Egėjo jūroje tarp ginčo šalių.

Darbo hipotezė – Teismas sprendimuose nustatė pagrindines teisės normas, reglamentuojančias kontinentinio šelfo delimitavimo būdus, tačiau vis tiek lieka neaiškumų jas taikant skirtingose situacijose.

Darbe naudojami šie tyrimo metodai:

³⁴ Application for Revision and Interpretation of the Judgment of 24 February 1982 in the Case concerning the *Continental Shelf (Tunisia /Libyan Arab Jamahiriya)* (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya); Request for Interpretation of the Judgment of 11 June 1998 in the Case concerning the *Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria, Preliminary Objections* (Nigeria v. Cameroon); Judgment of 14 April 1981 Application by Malta for Permission to Intervene (Continental Shelf (Tunisia /Libyan Arab Jamahiriya)); Judgment of 21 March 1984 *Application by Italy for Permission to Intervene* (Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/ Malta)); Judgment of 4 May 2011 *Application by Costa Rica for Permission to Intervene* bei Judgment of 4 May 2011 *Application by Honduras to Intervene* (Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Columbia)).

1. Aprašomasis analizės metodas. Šio metodo naudojimas darbe svarbus siekiant nustatyti pagrindines kontinentinio šelfo delimitavimui skirtas taisykles, atskleisti jų turinį. Remiantis šiuo metodu vertinama surinkta informacija, apimanti tarptautinius teisės normų aktus, teismų sprendimus, mokslinę bei teisinę literatūrą. Visa tai svarbu siekiant teisingai parinkti Egėjo jūros kontinentinio šelfo ribų nustatymo kriterijus.

2. Praktinis metodas. Egėjo jūros kontinentinio šelfo delimitavimo pavyzdys lemia šio metodo naudojimą darbe. Taikant minėtą metodą atliekamas praktinis hipotezės patikrinimas, kurio metu atskleidžiamos esminės ribų jūroje nustatymo problemos. Praktiniu darbo metodu ne tik geriau įsisavinamos surinktos žinios, bet ir parodomas gebėjimas taikyti atitinkamas teisės normas konkrečioje situacijoje.

3. Apibendrinimo metodas. Su šio metodo pagalba įprasminami empiriniai duomenys, apžvelgiami tyrimo rezultatai, formuluojamos galutinės darbo išvados.

Minėti metodai naudingi įgyvendinant darbo tikslą bei tikrinant hipotezę.

Šaltiniai

Darbe remiamasi tarptautinėmis konvencijomis, kurios reglamentavo ir reglamentuoja kontinentinio šelfo delimitavimo taisykles, Teismo nagrinėtų ginčų dėl šios jūros zonos sprendimais.

Darbo struktūra.

Magistro darbą sudaro du skyriai. Pirmajame skyriuje analizuojama Teismo praktika iki 1982 m. Konvencijos priėmimo ir po jos priėmimo; išskiriamos svarbiausios sprendimų nuostatos dėl kontinentinio šelfo delimitavimo taisyklių išaiškinimo.

Antroje magistro darbo dalyje sprendžiamas Egėjo jūros kontinentinio šelfo delimitavimo ginčas taikant teises normas, kurias sprendimuose išaiškino Teismas.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados dėl svarbiausių taisyklių, reglamentuojančių kontinentinio šelfo delimitavimą, turinio, taisyklių taikymo ypatumų.

Darbe naudojamos sąvokos

Kontinentinis šelfas³⁵ - apima pakrantės valstybės jūros dugną ir jo gelmes, kurie tęsiasi už tos valstybės teritorinės jūros per visą jos sausumos teritorijos natūralų tęsinį iki žemyno povandeninio krašto išorinės ribos arba 200 jūrmylių nuo bazinių linijų, nuo kurių yra matuojamas teritorinės jūros plotis, jei žemyno povandeninio krašto išorinė riba nesiekia šio atstumo.

³⁵ Jungtinių tautų jūrų teisės konvencija // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4786.

1. KONTINENTINIO ŠELFO KONCEPCIJOS BEI TEISINIO REŽIMO ĮTVIRTINIMAS TARPTAUTINIUOSE TEISĖS AKTUOSE, PRAKTINIS ŠIŲ AKTŲ TAIKYMAS

Šiame darbo skyriuje išskiriami du pagrindiniai tarptautiniai teisės aktai – 1958 m. ir 1982 m. Konvencijos, kurios reglamentuoja kontinentinio šelfo delimitavimo principus. Kadangi abi Konvencijos numato tik bendro pobūdžio gaires, pagal kurias nustatomos kontinentinio šelfo ribos, kartu pateikiama Teismo nagrinėtų bylų dėl kontinentinio šelfo delimitavimo analizė, akcentuojant paprotinių, tarptautinės teisės normų bei principų turinius, reikšmingų kriterijų išaiškinimus.

Po II Pasaulinio karo ypač išaugo komercinis susidomėjimas kontinentinio šelfo mineraliniais ištekliais, kuriuos, pagal atvirosios jūros doktriną, galėjo eksploatuoti bet kuri valstybė, kadangi jūros dugnas buvo laikomas *res communis* arba *res nullius*.³⁶ Baimė, kad nevaržomas gyvųjų bei negyvųjų išteklių eksploatavimas pakrantės valstybes paliks ne tik be pagrindinių pajamų, bet dar ir su nemenkais nuostoliais, skatino šią sritį reglamentuoti atitinkamais teisės aktais. 1945 m. rugsėjo 28 d. tuometinis JAV prezidentas H. Trumanas paskelbė proklamaciją, kuria pareiškė reikalavimus į greta JAV pakrantės esančio jūros dugno gamtinius išteklius. Proklamacijoje buvo aprašytas ir kontinentinio šelfo samprata, t.y. natūralus ir gretimas žemės priklausinys, kuriame natūralieji išteklių būtų tik pakrantės valstybės jurisdikcijoje ir būtų jos kontroliuojami, o aplink jį ir virš jo esantys oro erdvė bei vanduo liktų laisvi naudotis kitoms valstybėms.³⁷ Šiuo JAV pavyzdžiu netruko pasekti ir kitos valstybės. Kuveitas ir Saudo Arabija pareiškė reikalaujantys Persijos įlankos jūros dugno ir podirvio dalių, o Meksika ir kai kurios kitos Pietų Amerikos valstybės reikalavo dar daugiau, t.y., ne tik teisių į kontinentinio šelfo resursus, bet ir suvereniteto kontinentiniame šelfe, virš jo esančiuose oro erdvėje bei vandenyje.³⁸ Dėl skirtingų valstybių reikalavimų, ypatingai dėl šių teisių, taip pat kontinentinio šelfo sampratai, jo teisiniam režimui įtvirtinti reikėjo bendro tarptautinio teisės akto.

Iki XX a. vidurio nebuvo nė vieno tarptautinio teisės akto, kuris kodifikuotų tarptautines jūrų teisės normas. Jūros erdvių teisinio režimo, gyvųjų išteklių apsaugos, atitinkamų ribų delimitavimo jūroje klausimai buvo sprendžiami pagal paprotinę teisę. Siekis užkirsti kelią jūros padalinimui tarp šalių buvo viena pagrindinių priežasčių, paskatinsusių valstybes sudaryti tarptautinius susitarimus. 1958 m. Konvencija dėl kontinentinio šelfo bei 1982 m. Tarptautinė jūrų teisės konvencija yra du pagrindiniai tarptautiniai teisės aktai, kuriais remdamasis Teismas sprendė ir sprendžia ginčus, kylančius tarp valstybių dėl ribų nustatymo jūroje.

³⁶ Rothwell R D., Stephens T. The International Law of the Sea. Oxford (Portland Or.): Hart Publishing, 2010. P. 100.

³⁷ Ibid. P. 100.

³⁸ Ibid. P. 101.

1.1. KONTINENTINIO ŠELFO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS 1958 M. KONVENCIJOJE IR PIRMIEJI TEISMO PRIIMTI SPRENDIMAI

Siekiant reglamentuoti kontinentinio šelfą tarptautiniu lygmeniu, pirmiausiai buvo būtina atlikti išsamią studiją kontinentinio šelfo klausimu. Kadangi Tarptautinė teisės komisija (toliau – „Komisija“) atsakinga už tarptautinės teisės kodifikavimą, jai buvo patikėtas Konvencijos dėl kontinentinio šelfo projekto rengimas. Komisija turėjo išanalizuoti tokius dalykus kaip kontinentinio šelfo samprata, pakrantės valstybių teisių į kontinentinį šelfą suformulavimas bei kitų valstybių teisės kontinentiniame šelfe³⁹. Galiausiai Komisija turėjo aiškiai išskirti gyvųjų išteklių rūšis, neatsiejamas nuo kontinentinio šelfo.

1951 m. trečiojoje sesijoje Komisija parengė Konvencijos straipsnių projektą su atitinkamais komentarais. Komisija iškėlė mintį, kad pakrantės valstybė gali vykdyti kontrolę ir turėti jurisdikciją kontinentiniame šelfe, jeigu tokia kontrolė bus atliekama vien tik išteklių eksploatavimo tikslais, bei atmetė bet kokius valstybių reikalavimus į suverenitetą ar jurisdikciją į virš šios jūros erdvės esančius vandenius.⁴⁰ Vis dėlto Komisija suvokė, kad jūros dugno tyrinėjimo ir eksploatavimo kontrolės perdavimas pakrantės valstybei gali suvaržyti laisvą navigaciją jūroje. Šios laisvės užtikrinimą Komisija laikė ypač svarbiu visai tarptautinei bendruomenei.⁴¹ Tad kontinentinio šelfo samprata turėjo būti formuojama taip, kad nors pakrantės valstybė turi išskirtines teises eksploatuoti jai priklausantį jūros dugną, tačiau ji negali varžyti laisvos navigacijos ir žvejybos šioje zonoje.⁴²

Pagrindinė problema, kurią turėjo išspręsti Komisija, buvo susijusi su kontinentinio šelfo ribomis. Dėl vidinės ribos abejonių nekilo, nes aiškiai suvokta, kad kontinentinis šelfas prasideda už teritorinės jūros. Daug sudėtingiau pasirodė nustatyti išorinę ribą. Kaip matyti iš Komisijos darbo rengiant 1958 m. Konvencijos nuostatas, ji svarstė tris kriterijus išorinei kontinentinio šelfo ribai nustatyti - gylio, pločio ir eksploatavimo.⁴³ Galiausiai buvo pasirinktas gylio kriterijus, kuris grįstas dvejopai, t.y. komisija buvo tikra, kad 200 metrų gylis turėtų būti pakankamas visiems praktiniams poreikiams⁴⁴, kitas argumentas, susijęs su geologiniais jūros dugno ypatumais: tokia gylis kontinentinis šelfas baigiasi ir už šios ribos prasideda staigus nuolydis.⁴⁵ Pažymėtina ir tai, kad ši

³⁹ Yearbook of the International Law Commission. Vol. 1, 1950 // http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes%28e%29/ILC_1950_v1_e.pdf; prisijungimo laikas 2013-01-09.

⁴⁰ Yearbook of the International Law Commission. Vol. 2, 1956. P. 295-296 // http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_104.pdf; prisijungimo laikas: 2013-01-09.

⁴¹ Ibid. P. 296.

⁴² Ibid. P. 297.

⁴³ Yearbook of the International Law Commission., Vol. 1, 1953. P. 81 // http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes%28e%29/ILC_1953_v1_e.pdf; prisijungimo laikas: 2013-01-09.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid.

riba buvo pasiūlyta, atsižvelgiant į tarptautinio komiteto, skirto povandeninio reljefo formų terminologijoms, rekomendacijas. Nurodoma, kad 1952 m. žemyno povandeninio krašto riba buvo aptikta maždaug apie 200 metrų izobatoje.⁴⁶ Pastebėtina, kad gylio kriterijaus klausimu valstybių nuomonė nebuvo vieninga. Pavyzdžiui, Indija siūlė 100 metrų, Argentina ir Prancūzija - 200 metrų, o Anglija ir Olandija -500 metrų gylio kriterijus.⁴⁷

Minint kitų valstybių teises kontinentiniame šelfe, ne mažiau svarbios nuostatos suformuluotos dėl povandeninių kabelių bei vamzdžių tiesimo. Projekto 61 straipsnyje numatyta, kad visos valstybės turi teisę jūros dugne tiesiti aukštos įtampos telegrafo, telefono kabelius bei vamzdžius ir kad pakrantės valstybė negali trukdyti šių veiksmų atlikti, tačiau turi teisę nustatyti tokių veiksmų sąlygas, kad būtų užkirstas kelias intervencijai eksploatuojant jūros dugną.⁴⁸ Peržvelgus 1958 m. Konvencijos projektą matyti, kad pakrantės valstybei siekta suteikti tik suverenias teises į kontinentinio šelfo eksploatavimą bei jurisdikciją, kiek tai susiję su šios srities kontrole. Tai reiškia, kad, jeigu pakrantės valstybė kontinentinio šelfo netyrinėja ir neeksploatuoja pati, be jos sutikimo kitos valstybės to daryti negali, o jurisdikciją pakrantės valstybė įgyvendina priimdama atitinkamus teisės aktus, kurių kitos valstybės privalo laikytis, klodamos kabelius bei vamzdžius ar atlikdamos mokslinius tyrimus.

Tam tikri pokyčiai pastebimi ir dėl „išteklių“ sąvokos išaiškinimų. Ankstyvojoje 1958 m. Konvencijos projekto rengimo stadijoje kontinentinio šelfo išteklių terminas apėmė tik mineralus, tačiau vėliau ši sąvoka kito ir „po ja“ pateko „natūralūs resursai“, kurie apėmė sėslių žuvininkystę.⁴⁹ Tokios srities įtraukimas į sąvoką reiškė, kad pakrantės valstybei bus suteikiama teisė vykdyti atitinkamų gyvųjų išteklių kontrolę. Tačiau siekiant bent šiek tiek išsaugoti laisvą žvejybą, konferencijoje buvo patikslintos 1958 m. Konvencijos projekto nuostatos, nurodant, kad gyvieji ištekliai apima tik tokias sėslias organizmų rūšis, kurios gaudymo metu negali judėti arba negali judėti kitaip kaip tik nuolat fiziškai glaudžiai susiję su jūros dugnu.⁵⁰ Po ilgų Komisijos svarstymų buvo nutarta, kad į „natūralių resursų“ sąvoką negali būti įtraukti tokie objektai kaip paskendę laivai ir jų kroviniai, esantys jūros dugne arba padengti dugno smėliu.⁵¹

Reikšmingos 1958 m. Konvencijos projekto nuostatos dėl Teismo privalomosios jurisdikcijos. 1958 m. Konvencijos projekto 73 straipsnis numatė, kad bet kokie ginčai, kurie gali kilti tarp valstybių dėl šios Konvencijos straipsnių interpretavimo ar taikymo, turėtų būti pateikiami

⁴⁶ Rothwell R D., Stephens T. *The International Law of the Sea*. Oxford; (Portland Or.): Hart Publishing, 2010. P. 103.

⁴⁷ Katuoka S. *Tarptautinė jūrų teisė*. Vilnius: Eugrimas, 1997. P. 93.

⁴⁸ Yearbook of the International Law Commission. Vol. 2, 1956. P. 294 //

http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_104.pdf; prisijungimo laikas: 2013-01-09.

⁴⁹ Rothwell R D., Stephens T. *The International Law of the Sea*. Oxford (Portland Or.): Hart Publishing, 2010. P. 104.

⁵⁰ Yearbook of the International Law Commission. Vol. 2, 1956. P. 298 //

http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_104.pdf; prisijungimo laikas: 2013-01-09.

⁵¹ Rothwell R D., Stephens T. *The International Law of the Sea*. Oxford (Portland Or.): Hart Publishing, 2010. P. 104.

Teismui bet kurios iš šalių reikalavimu, nebent šalys susitartų dėl kito taikaus sprendimo būdo.⁵² Komisija šios nuostatos įtraukimą grindė tuo, kad kontinentinio šelfo režimas tarptautinėje teisėje buvo nauja sritis, kuri tarpusavyje derino pakrantės valstybės suverenias teises į kontinentinį šelfą bei atvirosios jūros laisvės principo užtikrinimą.⁵³ Dėl šios priežasties buvo siūloma tokia institucija, kuri užtikrintų, kad „naujasis režimas nekeltų grėsmės jūrų laisvės principui“⁵⁴, be to, būtų kompetentinga tokius ginčus spręsti, gebėtų 1958 m. Konvencijos normas taikyti tinkamai bei atskleisti jų turinį. Tačiau tai, kad į 1958 m. Konvenciją ši nuostata nebuvo įtraukta, leidžia pagrįstai teigti, kad vykusioje konferencijoje valstybės nepritarė tokios nuostatos įtraukimui.

Nors 1958 m. Konvencijoje kontinentinio šelfo samprata, teisinis režimas, delimitavimo principai buvo apibrėžti, vis dėlto išorinės kontinentinio šelfo ribos klausimo išspręsti nepavyko. Nuostatos, kad kontinentinis šelfas apima gretimą pakrantei jūros dugno sritį iki 200 metrų izobatos arba už šios ribos iki tokio gylio, kur galima natūralių išteklių eksploatacija, įtvirtinimas, ne tik išplėtė kontinentinio šelfo ribas, bet ir nenustatė galutinio taško, už kurio pakrantės valstybė negalėtų reikšti jokių pretenzijų. Tai reiškia, kad kontinentinio šelfo eksploatavimas didesniame gylyje negu 200 metrų priklausė nuo galimybės taikyti technologines inovacijas. Atsižvelgiant į tai, kad XX a. pasižymėjo ryškiais pokyčiais technologijų srityje, natūralu, kad priimant 1958 m. Konvenciją, konferencijos dalyvės suvokė, jog toks galutinių ribų neapibrėžtumas paliks terpę naujiems ginčams. „Buvo 1967 -ųjų pabaiga, ir jūros ramybė buvo lėtai ardoma technologinių laimėjimų, spartėjančio ir didėjančio naudojimo ir ypatingos galios konkurencijos, kuri buvo pasiruošusi įžengti į paskutinę žmogaus veikos sritį – jūros dugną.“⁵⁵

Kaip parodė laikas, daugiausia nesutarimų tarp valstybių kilo delimituojant kontinentinį šelfą. Nors 1958 m. Konvencija nustatė, kad kontinentinis šelfas turi būti delimituojamas pagal susitarimą, jau tada 1958 m. Konvencijos rengėjai suvokė, kad ne visos valstybės galės jį pasiekti. Tokiais atvejais minėtos Konvencijos 6 straipsnis numatė pagrindines delimitavimo taisykles – vidurio liniją ir lygių atstumų metodą, jų taikymas priklausė nuo valstybių pakrantės padėties. Tačiau apibrėžti konkretūs metodai ne visose geografinėse situacijose tiko ir savarankiški mėginimai juos taikyti ne visada buvo sėkmingi.

Nesėkmingus bandymus savarankiškai nustatyti kontinentinio šelfo ribas atspindi pirmieji Teismui valstybių pateikti nagrinėti ginčai Šiaurės jūros bei Tunisas prieš Libiją bylose. Šiuose sprendimuose Teismui pirmą kartą teko aiškinti kontinentinio šelfo koncepciją, analizuoti 1958 m.

⁵² Yearbook of the International Law Commission. Vol. 2, 1956. P. 300 //

http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_104.pdf; prisijungimo laikas: 2013-01-09.

⁵³ Ibid. P. 301.

⁵⁴ Ibid. P. 301.

⁵⁵ The United Nations Convention on the Law of the Sea: a historical perspective //

http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_historical_perspective.htm#Historical%20Perspective; prisijungimo laikas: 2013-01-09.

Konvencijos įtvirtintas delimitavimo taisyklės, išskirti paprotinės teisės normas, reglamentuojančias šios srities delimitavimą, nustatyti pagrindinius principus bei kriterijus, į kuriuos būtina atsižvelgti nustatant kontinentinio šelfo ribas. Tad žemiau pateikiamos svarbiausios minėtų bylų sprendimuose nustatytos delimitavimo taisyklės.

1.1.1. 1969 m. vasario 20 d. sprendimas *Šiaurės jūros kontinentinio šelfo* byloje (Vokietija prieš Daniją ir Nyderlandus)

Po 1958 m. Konvencijos dėl kontinentinio šelfo priėmimo Šiaurės jūros kontinentinio šelfo byloje Teismo priimtas sprendimas buvo *pirmasis teisės šaltinis*, pateikęs išsamią kontinentinio šelfo koncepcijos analizę.

1966 m. kovo 31 d. Danija ir Nyderlandai sudarė susitarimą, kuriuo nustatė kontinentinio šelfo ribas Šiaurės jūroje. Dėl tokių naujų ribų prieštaravo Vokietija, kadangi ji, būdama tarp šių valstybių, dėl savo nepalankios geografinės padėties prarado nemažą dalį kontinentinio šelfo.⁵⁶ Šalims nepavykus susitarti, 1967 m. vasario 20 d. Teismui buvo pateikti du susitarimai, sudaryti tarp Vokietijos ir Danijos bei Vokietijos ir Nyderlandų, kuriuose valstybės prašė, kad Teismas pripažintų ir apibrėžtų kontinentinio šelfo delimitavimą reglamentuojančius tarptautinius principus bei taisyklės, taikytinas šios srities delimitavimui.⁵⁷ Pažymėtina ir tai, kad Vokietija, skirtingai nuo Danijos ir Nyderlandų, nebuvo ratifikavusi 1958 m. Konvencijos, todėl Teismui papildomai reikėjo išspręsti klausimą, ar minėto teisės akto nuostatos apskritai galėjo būti taikomos Vokietijai. Vis dėlto šalys, perduodamos Teismui šio klausimo sprendimą, įsipareigojo kontinentinį šelfą delimituoti priimto sprendimo pagrindu.

Pažymėtina, kad delimitavimo taisyklės, įtvirtintos 1958 m. Konvencijoje, nebuvo naujos. Dar Hugo Grocijaus laikais buvo suformuluota vidurio linijos doktrina⁵⁸, kuri, kaip matyti iš 1958m. Konvencijos nuostatų, tapo fundamentaliu principu, taikytinu delimitavimui. Skirtingai nuo vidurio linijos, lygių atstumų metodas buvo išvestas tik XX a. 4-ajame dešimtmetyje, tačiau dėl nesudėtingo naudojimo taip pat įtrauktas į 1958 m. Konvencijos nuostatas. Spręsdamas klausimą ar 1958 m. Konvencijos nuostatos, o ypač 6 straipsnis, įtvirtinęs delimitavimo taisyklės, gali koku nors būdu įpareigoti Vokietiją, Teismas išaiškino, jog jai privalomos tos 1958 m. Konvencijos

⁵⁶ Vokietijos kranto, kurį skalauja Šiaurės jūra, konfigūracija yra išgaubtos formos, tuo tarpu Danijos ir Olandijos krantai Vokietijos atžvilgiu gerokai išsikišę, tad pastarųjų valstybių siūlytos kontinentinio šelfo ribos ženkliai išplėstų su jomis susijusią jūros dugno ribą, tokiu būdu Vokietija, būdama ne vienodoje padėtyje su Danija ir Olandija -didelės dalies netektų.

⁵⁷ Vokietijos Federalinės Respublikos pateikta kronika P. 79 // <http://www.icj-cij.org/docket/files/51/9333.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-10.

⁵⁸ Rhee S. M. Sea Boundary Delimitation between States before World War II // American Journal of International Law. 1982, Nr. 76. P. 555.

nuostatos, kurios atspindi tarptautines paprotinės teisės normas.⁵⁹ Atsižvelgiant į tai, kad 1958 m. Konvencijos 12 straipsnis leido daryti išlygas dėl kai kurių joje esančių nuostatų taikymo, Teismas nustatė, kad tokios nuostatos atspindi tik konvencinių taisyklių ar įpareigojimų požymį, dėl to valstybėms leidžiama vienašališkai jas priimti be jokių apribojimų. Tačiau bendrų ar paprotinių teisės normų ir įpareigojimų atvejais to daryti negalima, nes dėl ypatingos prigimties šios teisės normos privalo turėti vienodą galią visiems tarptautinės bendrijos nariams.⁶⁰ 1958 m. Konvencijos 12 straipsnis leidžia padaryti išlygas dėl visų joje esančių nuostatų, išskyrus nuo 1 iki 3 straipsnius.⁶¹ Pagal Teismą, šie trys straipsniai yra svarbiausi ir atspindi tarptautines paprotinės teisės normas, susijusias su kontinentiniu šelfu. Juose iškeltos svarbiausios idėjos, tokios kaip šelfo išplėtimas į jūrą, pakrantės valstybės teisių juridinis pobūdis, naudojimosi teise prigimtis, natūralių resursų, su kuriais jis susijęs, rūšis, atvirosios jūros bei oro erdvių teisinio statuso išsaugojimas virš šelfo vandenų.⁶² Tad Teismas, vertindamas Vokietijos teiginį, kad kontinentinis šelfas turi būti dalinamas teisėtai ir teisingai, nurodė, jog tokia nuostata nesuderinama su 1958 m. Konvencijos 2 straipsniu, kuris yra pati fundamentaliausia iš visų teisės normų, susijusių su kontinentiniu šelfu.⁶³ Teismas pabrėžė, kad pakrantės valstybės teisės į kontinentinį šelfą, kuris sudaro jos natūralų sausumos teritorijos tęsinį į jūrą ir po ja, egzistuoja *ipso facto* ir *ab initio*.⁶⁴ Todėl delimitavimas yra procesas, kuris apima ribų nustatymą jau srityje, susijusioje su pakrantės valstybe, o ne apibrėžimas naujų tokių sričių.⁶⁵ Kitaip tariant, kontinentinio šelfo ribos jau egzistuoja ir delimitavimo paskirtis tiksliai jas apibrėžti, o ne padalyti. R. Kolb'o teigimu, natūralios tautos koncepcija tapo ginklu prieš bet kokį teisėto ir teisingo padalijimo argumentą.⁶⁶

Teismui atmetus teisingo padalijimo argumentą, sprendime reikėjo išanalizuoti 1958 m. Konvencijoje įtvirtintus delimitavimo metodus ir nurodyti pagrindines tarptautines taisykles, skirtas šiai sričiai delimituoti.

Pagrindinis klausimas šiame ginče buvo susijęs su privalomo metodo riboms nustatyti taikymu. Pagal 1958 m. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, jeigu valstybių krantai yra vienas prieš kitą, kontinentinio šelfo delimitavimui taikoma vidurio linija. Minėto straipsnio 2 dalis numato, kad valstybių, kurių krantai gretimi, kontinentinio šelfo riboms nustatyti naudojama lygių atstumų

⁵⁹ North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands) P. 39 (prg. 63) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-03-28.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Convention on the Continental Shelf, 1958 //

http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continental_shelf.pdf; prisijungimo laikas: 2013-03-28.

⁶² North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands) P. 63 (prg.39-40) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-03-28.

⁶³ Ibid. P. 23 (prg. 19).

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid. P. 30 (prg. 39).

⁶⁶ Kolb R. Publications on Ocean Development. Case Law on Equitable Maritime Delimitation. Digest & Commentaries. Boston (Mass.): Kluwer Academic Publishers, 2003. P. 31.

taisyklė. Teismas savo sprendime nurodė, kad delimitavimo procese nėra skirtumo, kaip išsidėsčiusios pakrantės, t. y. ar jos gretimos, ar priešingos, nes galutiniai rezultatai būtų vienodi arba sulyginami. Tačiau vidurio linija padalija lygiai sritis, kurios laikytinos natūraliu kiekvienos pakrantės valstybės tęsiniu, esančias tarp priešingų krantų, o šoninė lygių atstumų linija dažnai palieka vienai iš valstybių sritį, kuri yra kitos valstybės teritorijos natūralus tęsinys.⁶⁷ Vis dėlto Konvencijos nuostatos prioritetą suteikė šalių susitarimui ir tik nesant galimybės susitarti ar kitų ypatingų aplinkybių, kuriomis esant būtų pateisinama kitokia kontinentinio šelfo ribos linija, taikomi šie konkretūs metodai.⁶⁸ Tokiu būdu 1958 m. Konvencijoje buvo įtvirtintos trys delimitavimo nuostatos, t. y. susitarimas, vidurio linija ir lygių atstumų metodas, be to, pateikta nuoroda, kad būtina atsižvelgti į ypatingąsias aplinkybes. Pastaroji nuostata svarbi tuo, kad „reikalauja nukrypti nuo lygių atstumų delimitavimo metodo: egzistavimas kai kurių ypatingų ir iš esmės smulkių veiksnių, tokių kaip sala ar nežymus išsikišimas, kurių išsidėstymas neproporcingai iškreipia rezultatą ir pateisina kitokią priimtina ribos liniją, apimtą tokių aplinkybių požymį.“⁶⁹ Vis dėlto Teismas ypatingų aplinkybių taisyklę vertino labai atsargiai. Leidimas nukrypti nuo kranto linijos ir lygių atstumų metodo taikymas yra tie du veiksniai, kurie gerokai padidintų kontinentinio šelfo plotą ir iškreiptų galutinį rezultatą. Teismui perduotame ginče Danijos ir Nyderlandų valstybės kaip tik ir rėmėsi lygių atstumų metodu, teigdamos, kad tai yra tarptautinė taisyklė, o Vokietijos kranto išgaubtumo jos nelaikė ypatinga aplinkybe, kuri ribotų šio principo taikymą.

Sprendime nurodoma, kad lygių atstumų metodas yra labai patogus, o jo naudojimas aptinkamas daugeliu atvejų. Tai metodas, kuris tinkamas beveik visomis aplinkybėmis ir nėra jokio kito delimitavimo būdo, turinčio tokią praktinio tinkamumo ir taikymo aiškumo kombinaciją. Tačiau net šių faktorių nepakanka, kad minėtą metodą būtų galima paversti į teisės normą, įpareigojančią jį taikyti visose situacijose, kai valstybės nesutaria kitaip arba kai negalima įrodyti ypatingų aplinkybių egzistavimo.⁷⁰ Teismas išaiškino, kad taisyklės esminis bruožas – teisinė galia, kuri ją išskiria iš kitų faktorių.⁷¹ Esminė priežastis, kodėl lygių atstumų metodas negali būti laikomas teisės taisykle, yra ta, kad jeigu jis būtų priverstinai taikomas visose situacijose, jis nesiderintų su teisės sampratos pagrindu.⁷² Neabejotina, kad šis metodas tinkamas kontinentinio šelfo delimitavimui tarp gretimų krantų, kai nėra ryškių geografinių ypatumų. Bet net mažiausi veiksniai, tokie kaip sala ar iškyšulys, taikant lygių atstumų metodą projektuoja didelį atstumą ir

⁶⁷ Ibid. P. 38 (prg.58)

⁶⁸ Convention on the Continental Shelf, 1958 //

http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continental_shelf.pdf; prisijungimo laikas: 2013-01-10.

⁶⁹ North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands) P. 21 (prg.13) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-10.

⁷⁰ Ibid. P. 24 (prg. 22-23).

⁷¹ Ibid. P. 24 (prg.23).

⁷² North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands) P. 47 (prg. 85) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-10.

tokiu būdu perdėtai pakeičia ribos kryptį. Iš Komisijos svarstymų, rengiant Konvencijos projektą, matyti, jog iš pradžių ji apskritai nepajėgė suformuluoti jokios ribų nustatymo jūroje taisyklės, ir tik ekspertų komiteto pasiūlymu, nesant kitos lygiavertės alternatyvos, buvo priimtas šis metodas.⁷³ Pastebėtina, kad kontinentiniam šelfui delimituoti buvo siūlomi analogiški metodai kaip ir teritorinės jūros riboms nustatyti. Ekspertų komitetas nusprendė, kad šoninė teritorinės jūros riba, jeigu nenustatyta kitaip, turėtų būti brėžiama lygių atstumų metodu nuo atitinkamų krantų. Tačiau taip pat pridūrė, kad daugeliu atveju jis *gali nelemti teisingo sprendimo*, kuris turėtų būti pasiektas derybomis. Anuomet svarbiausia buvo surasti bendrą formulę, taikomą tiek valstybės teritorinių vandenių, tiek kontinentinio šelfo nustatymui.⁷⁴ Kolb'o siūlymu, lygių atstumų/ypatingų aplinkybių metodas galėtų būti interpretuojamas kaip taisyklė, siekiant teisingo sprendimo, siejant ypatingų aplinkybių koncepciją su teisingumu ir teisingo sprendimo idėja.⁷⁵

Būtent teisingumui Teismas skyrė ypatingai daug dėmesio, priimdamas šį sprendimą. 1958 m. Konvencijoje nėra nuostatos, įpareigojančios, kad kontinentinis šelfas būtų delimituojamas, vadovaujantis teisingumo principu. Šią spragą užpildė Teismas. Atmesdamas Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintus delimitavimo metodus kaip tarptautinės teisės taisyklės, Teismas kartu turėjo išskirti tokias tarptautinės paprotinės teisės normas, į kurias pakrantės valstybės privalėtų atsižvelgti, delimituodamos kontinentinį šelfą. Teismo sprendime aiškiai matyti, kad susitarimas ir teisingumas yra tie du fundamentalūs principai, kuriais remiantis turi būti nustatomos kontinentinio šelfo ribos. Visi kiti metodai yra tik pagalbinės priemonės, padedančios pasiekti teisingą rezultatą. Tačiau Teismas pažymėjo, kad teisingumo nereikėtų taikyti paprastai, kaip abstraktaus teisės dalyko, bet kaip teisės taisyklę, reikalaujančią parinkti teisingą principą, kuris visada pabrėžtų kontinentinio šelfo teisinio režimo raidą, o būtent: pirmumą teikiant šalių įpareigojimui susitarimą pasiekti derybomis, taip pat įpareigojant šalis elgtis taip, kad būtų taikomi teisingi principai, atsižvelgiant ir į lygių atstumų formulę bei kitus metodus, kurie gali būti naudojami tiek pavieniui, tiek bendrai.⁷⁶ Tokia Teismo išsakyta nuomonė leidžia teigti, kad teisingo principo parinkimas reikalauja objektyviai įvertinti geografines atitinkamos srities ypatybes, valstybių pakrantės liniją bei natūralų valstybės teritorijos tęsinį. Svarbu pažymėti, kad teisingumo negalima tapatinti su lygybe. Teismo sprendime nurodyta, kad „lygybė turi būti išlaikoma vienodoje

⁷³ Yearbook of the International Law Commission. Vol. 2, 1953. P. 216 //

http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_76.pdf; prisijungimo laikas: 2013-01-10.

⁷⁴ North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands) P. 35 (prg. 52) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-10.

⁷⁵ Kolb R. Publications on Ocean Development. Case Law on Equitable Maritime Delimitation. Digest & Commentaries. Boston (Mass.): Kluwer Academic Publishers, 2003. P. 32.

⁷⁶ North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands) P. 47 (prg. 85) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-10.

plokštumoje ir ji nelaikytina tokia, kad teisingumą būtų galima pašalinti“.⁷⁷ Lygybė šiuo atveju reiškia tai, kad vienodi krantai, panaši geografinė padėtis ir kitos geologinės ypatybės turi būti vertinami vienodai, t. y. valstybės, turinčios plačią pakrantę, turi teisę į proporcingą jos pakrantei kontinentinio šelfo dalį. Ir visai kas kita būtų, jeigu valstybėms, turinčioms plačią pakrantę, dėl nepalankios geografinės padėties atitektų tik maža dalis jūros dugno. Danijos, Vokietijos ir Nyderlandų krantai – visi panašaus ilgio, tačiau dėl Vokietijos kranto išgaubtumo, taikant lygių atstumų metodą, jis šiai valstybei neteiktų tokio rezultato kaip Danijai ir Nyderlandams, t. y. pagal lygių atstumų metodą nubrėžtos linijos išgaubtame krante neišvengiamai susikirs nedideliu atstumu nuo kranto, sudarydamos trikampio formą su viršūne į jūrą, dėl to kontinentinio šelfo sritis taptų uždara, o pakrantės valstybė būtų atkirsta nuo kitų jūros erdvių.⁷⁸ Atkreiptinas dėmesys, kad Teismas sprendime vartodamas sąvoką „smarkiai išgaubtas“, jos nedetalizuoja. Manytina, kad toks neapibrėžtumas suteikia galimybę pakrantės valstybei subjektyviai vertinti kranto konfiguraciją ir piktnaudžiauti ypatingų aplinkybių nuostatos taikymu. Vis dėlto šioje situacijoje kranto išgaubtumas buvo pakankamo dydžio, kad Teismas jį priskirtų ypatingoms aplinkybėms. Todėl siekdamas išvengti neteisingo rezultato, kurį suteiktų lygių atstumų metodas, Teismas kaip papildomą priemonę greta jo pasiūlė taikyti pakrantės fronto principą, pagal kurį, nubrėžta tiesi bazinė linija tarp tolimiausių pakrantės išsikišusių taškų sumažintų arba eliminuotų ribų iškraipymą.⁷⁹ Taigi šio sprendimo pagrindu Nyderlandai, Danija ir Vokietija sudarė susitarimą, kuriuo nustatė galutines joms priklausančias kontinentinio šelfo ribas. Tačiau, kaip pastebi V. D. Degan‘as, šio sprendimo pasekmė buvo ta, jog pakrantės valstybėms nustačius, kad lygių atstumų metodas žalingas jų interesams, jame pamatė naujus paprotinės teisės taisyklių principus, kuriuos galima taikyti delimituojant kontinentinį šelfą.⁸⁰

Apibendrinant sprendimą, išskirtinos šios svarbiausios su kontinentinio šelfo delimitavimu susijusios taisyklės: 1958 m. Konvencijos nuostatos, reglamentuojančios kontinentinio šelfo koncepciją, teisinį režimą, pakrantės valstybių teisės šioje jūros erdvėje yra tarptautinės paprotinės teisės normos, todėl privalomos ne tik 1958 m. Konvencijos dalyvėms. Nė vienas konkretus delimitavimo metodas nėra tarptautinės paprotinės teisės taisyklė, nes neturi privalomumo požymio. Iškelta teisingumo nuostata – svarbiausia sprendime įtvirtinta naujovė. Teisingumo principas – pagrindinė tarptautinė paprotinė teisės norma ir delimitavimo procese ji išreiškiama per įpareigojimą šalis susitarti; valstybės įpareigojamos atsižvelgti į visas aplinkybes, kad būtų galima taikyti teisingus delimitavimo principus ar jų kombinaciją; kontinentinis šelfas privalo būti

⁷⁷ North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands) P. 51 (prg. 91) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

⁷⁸ Ibid. P. 18 (prg. 18).

⁷⁹ Ibid. P. 53 (prg. 98).

⁸⁰ Degan V. D. Consolidation of Legal Principles on Maritime Delimitation: Implications for the Dispute between Slovenia and Croatia in North Adriatic // Chinese Journal of International Law. 2007, Nr. 6. P. 606.

natūralus valstybės teritorijos sausumos tęsinys ir negali brautis į kitos valstybės teritorijos tęsinį; kontinentinis šelfas turi būti proporcingas pakrantės ilgiui (proporcingumo taisyklė).

Nors Teismas Šiaurės jūros kontinentinio šelfo byloje įtvirtino pagrindinius principus, kuriais remiantis turi būti nustatoma ši jūros erdvė, tačiau Graikija ir Turkija savarankiškai nesugebėjo išspręsti savo nesutarimų. Dar 1976 m. Graikija kreipėsi į Teismą, prašydama išspręsti tarp jos ir Turkijos kilusį ginčą dėl kontinentinio šelfo delimitavimo Egėjo jūroje, tačiau šios problemos nepavyko išspręsti iki šiol. Graikijos ir Turkijos ginčai ir galimas jų sprendimas analizuojami II darbo dalyje.

Vis tik Graikija ir Turkija nebuvo vienintelės valstybės, kurioms nepavyko susitarti dėl kontinentinio šelfo ribų. Tunisas ir Libija grindė savo reikalavimus į atitinkamas kontinentinio šelfo sritis, išskeldamos Šiaurės jūros sprendime įtvirtintas naujoves. Tunisas prieš Libiją byloje išryškėjo pagrindinis 1958 m. Konvencijos trūkumas – kontinentinio šelfo išorinės ribos neišspręstas klausimas. Tad žemiau išskiriami pagrindiniai minėtų valstybių prašymai, argumentai, kuriais šalys grinė savo reikalavimus, Teismo pateikti motyvai į valstybių argumentus bei šio kontinentinio šelfo delimitavimui tinkamiausi metodai ir taisyklės.

1.1.2. 1982 m. vasario 24 d. sprendimas *Kontinentinio šelfo* byloje (Tunisas prieš Libiją)

1971 m. rugpjūčio 20 d. Tunisas sudarė susitarimą su Italija dėl jų kontinentinio šelfo ribų Viduržemio jūroje. Dėl likusios pakrantės dalies, esančios rytinėje dalyje ir pietryčiuose besiribojančios su Libija, Tunisui nepavyko pasiekti susitarimo, nes abi valstybės nesutarė dėl kriterijų, į kuriuos turi būti atsižvelgiama, siekiant atlikti delimitavimą. Taip pat nesutapo valstybių nuomonės, koku būdu tarptautinės teisės normos ir principai turėtų būti taikomi jų atveju.⁸¹ Šios aplinkybės lėmė, kad 1977 m. gegužės 10 d. susitarimu šalys kreipėsi į teismą, prašydamos nustatyti, kokie tarptautinės teisės taisyklės ir principai galėtų būti taikomi jų kontinentinio šelfo delimitavimui, atsižvelgiant į teisingumo principą, ypatingąsias aplinkybes, charakterizuojančias atitinkamą sritį, bei naująsias Trečiojoje jūrų teisės konferencijoje pripažintas tendencijas. Taip pat buvo prašoma išskirti praktinį būdą, kuriuo minėtus principus ir taisykles gebėtų pritaikyti abiejų šalių ekspertai, delimitudami šią sritį.⁸² Šalys nenurodė jokio konkretaus metodo, kuriuo remiantis turėjo būti nustatomos kontinentinio šelfo ribos. Tačiau Tunisas, išskirdamas delimituojamo rajono specifiškumą, siekė išplėsti kontinentinio šelfo ribą nuo 250 iki 300 metrų izobatos, o Libija, atmesdama lygių atstumų metodo taikymo galimybę, didesnę dėmesį skyrė natūralios tšas

⁸¹ Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya) P. 29 (prg. 36) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/63/6267.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

⁸² Ibid. P. 7.

koncepcijai.⁸³ Svarbu pažymėti, kad nė viena iš ginčo šalių nebuvo 1958 m. Konvencijos dalyvės, tačiau savo susitarime jos įsipareigojo taikyti tarptautinės teisės taisyklės, naudotinas tarp gretimų krantų esančio kontinentinio šelfo delimitavimui.⁸⁴ Po Tuniso ir Libijos kreipimosi į Teismą, pareiškimą pateikė ir Malta, siekdama įstoti į procesą su savarankiškais reikalavimais. Vis tik 1981 m. balandžio 14 d. sprendimu Teismas jos prašymą atmetė ir sprendė klausimą tik tarp tų dviejų valstybių.⁸⁵ Tad žemiau pateikiamos svarbiausios Tuniso ir Libijos sprendime įtvirtintos nuostatos.

Šiaurės jūros kontinentinio šelfo sprendime išskirtas tarptautines teises normas, į kurias turėjo būti atsižvelgiama nustatant jūros dugno ribas, Tunisas ir Libija aiškino visiškai priešingai. Nors abi valstybės rėmėsi Šiaurės jūros kontinentinio šelfo sprendime išaiškinta „natūralaus pratęsimo“ sąvoka bei kriterijais, pagal kuriuos jis turi būti nustatomas, jos klaidingai manė, kad delimitavimas, kuris palieka kuo daugiau šelfo dalių, atitinka teisingumo principą.⁸⁶ Akivaizdu, kad vien tik „natūralaus pratęsimo“ kriterijaus taikymas pažeistų vieną svarbiausių delimitavimui keliamų reikalavimų – nesibrovimo į kitai valstybei priklausančias jūrų erdves. Sprendime nurodoma, kad delimitavimo procese teisingumo nuostatos atitikimas yra ypatingos svarbos ir „natūralaus pratęsimo“ nustatymas gali, kur geografinės aplinkybės tinkamos, turėti svarbią įtaką siekiant teisingo delimitavimo.⁸⁷ Tačiau fizinis objektas ir pakrantės valstybės teisių vieta nebūtinai turi būti pakankama ar priimtina, kad viena valstybė savo teises išplėstų, neatsižvelgdama į kaimyninių valstybių teises.⁸⁸

Šiame sprendime Teismas ypatingai daug dėmesio skyrė teisingumo nuostatos išaiškinimui. Sprendime nurodoma, kad principų teisingumas turi būti nustatomas pagal jų naudingumą siekiant teisingo rezultato ir ne kiekvienas principas, kuris savaime teisingas, gali atitikti šį reikalavimą. Dėl to teisingumas negali būti suvokiamas abstrakčiai.⁸⁹ Teismas pabrėžė, kad „teisingo delimitavimo“ ir „natūralios tšos“ terminų negalima laikyti sinonimais, ir nurodė, kad delimitavimo procesas, kiek tik įmanoma, turi palikti valstybėms šelfo sritis, sudarančias jų natūralų teritorijos tęsinį.⁹⁰ Šiaurės jūros kontinentinio šelfo byloje Teismas iškėlė teisingumą kaip aukščiausią idėją, iš kurios išvedami visi kiti principai, tačiau šioje byloje – priešingai, ginčo šalys teisingumą traktavo kaip priemonę pageidaujama rezultatui pasiekti. Pritartina autorių nuomonei, kad Tuniso ir Libijos

⁸³ Ibid. P. 14,17-18.

⁸⁴ Ibid. P. 29 (prg. 36).

⁸⁵ Kadangi Maltos valstybė yra prieš Tunisą ir Libiją, ji savo įstojimą į procesą grindė tuo, kad buvo nemažai abejonių, jog Tunisas prieš Libiją byla „svarstoma teisiniu ir fiziniu požiūriu, glaudžiai susijusi su Maltos kontinentinio šelfo interesais“. (žiūrėti *Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya: Application by Malta for Permission to Intervene* // <http://www.icj-cij.org/docket/files/63/9501.pdf>). Visų šių valstybių interesai buvo susiję su tuo pačiu kontinentiniu šelfu, esančiu Viduržemio jūroje. Tačiau Teismas, užuot išsprendęs kontinentinio šelfo ribų klausimą vienoje byloje, tą pačią problemą sprendė dar kartą Maltos ir Tuniso byloje.

⁸⁶ Ibid. P. 30 (prg. 38).

⁸⁷ Ibid. P. 33 (prg. 44).

⁸⁸ Ibid. P. 32 (prg. 43).

⁸⁹ Ibid. P. 45 (prg. 70).

⁹⁰ Ibid. P. 32 (prg. 44).

bylos sprendime pateikta teisingumo samprata suteikė naują kryptį jūros erdvių delimitavimo teisės vystimuisi.⁹¹

Be teisingumo nuostatos, sprendime Teismas nemažai dėmesio skyrė naujoms Trečiojoje jūrų teisės konferencijoje išskeltoms idėjoms. Pastebėtina, kad abi valstybės, siekdamos išplėsti kontinentinio šelfo ribas, taip pat vadovavosi dar neįsigaliojusia 1982 m. Konvencija. Pagal naująją Konvenciją, kontinentinio šelfo sampratą atspindi du kriterijai. Pirma, kontinentinis šelfas yra natūralus pakrantės valstybės sausumos teritorijos tęsinys iki žemyno povandeninio krašto išorinės ribos ir, antra, jo išorinė riba yra 200 jūrmylių nuo bazinių linijų, nuo kurių matuojamas teritorinės jūros plotas, jeigu žemyno povandeninio krašto riba nesiekia šio atstumo⁹². Pirmojo kriterijaus įtvirtinimas tapo svarbus, siekiant išplėsti kontinentinio šelfo išorinę ribą, jeigu povandeninis žemyno kraštas tęsiasi už 200 jūrmylių ribos, o antruoju kriterijumi užkertamas kelias nepagrįstam jūros dugno ribų išplėtimui. Be to, kaip išaiškino Teismas, tokia nuostata leido nukrypti nuo natūralaus sausumos teritorijos pratęsimo kaip vienintelio teisės pagrindo.⁹³ Sprendime matyti, kad nė viena valstybė nesugebėjo pateikti įrodymų, patvirtinančių joms priklausančių teritorijų povandeninį vientisumą. Teismas, vertindamas šalių argumentus, nustatė, kad vien tik geologiniais aspektais neįmanoma nustatyti kontinentinio šelfo sričių, priklausančių Libijai ir Tunisui, bei pabrėžė, kad geologiją galima taikyti tik tiek, kiek tai reikalinga siekiant taikyti tarptautinę teisę.⁹⁴ Daug svarbiau yra jūros dugno gretimumas pakrantės valstybės teritorijai, nes tai pirminis kriterijus, į kurį privaloma atsižvelgti, delimituojant kontinentinį šelfą.⁹⁵

Konvencijos 83 straipsnis, skirtingai nei 1958 m. Konvencija, neįtvirtino nė vieno konkretaus delimitavimo metodo. Tačiau pagal šį straipsnį taisyklės ir principai, skirti šios srities delimitavimui, turi būti tinkami, siekiant teisingo rezultato. Sprendime nurodyta, kad pradedant delimitavimą, pirminis žingsnis yra nustatyti ginčo sritį tarp šalių bei sritį, reikšmingą kontinentinio šelfo delimitavimui.⁹⁶ Teismas dar kartą pabrėžė, kad valstybės teritorijos krantas yra lemiamas faktorius teisei į povandenines sritis, gretimas jam. Todėl vienintelės sritys, kurios gali būti reikšmingos nustatant Tuniso ir Libijos reikalavimus į kontinentinį šelfą, yra nuo šių valstybių krantų.⁹⁷ Be to, ne visas krantas gali būti reikšmingas delimitavimui. Povandeninės sritys, kurios nesutampa, nėra įtraukiamos į šį procesą.⁹⁸ Atsižvelgdamas į tokią nuostatą, Teismas išskyrė pakrantės taškus, už kurių prarandamas ryšys su krantu: Ras Kabudia (Tuniso pakrantėje) ir Ras

⁹¹ Kolb R. Publications on Ocean Development. Case Law on Equitable Maritime Delimitation. Digest & Commentaries. Boston (Mass.): Kluwer Academic Publishers, 2003. P. 171.

⁹² 1982 m. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4786.

⁹³ Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya) P. 34 (prg. 48) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/63/6267.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

⁹⁴ Ibid. P. 39 (prg. 61).

⁹⁵ Ibid. P. 47 (prg. 73).

⁹⁶ Ibid. P. 47 (prg. 74).

⁹⁷ Ibid. P. 47 (prg. 75).

⁹⁸ Ibid.

Tajura (Libijos pakrantėje).⁹⁹ Nurodytų taškų išskyrimas šiuo atveju svarbus dėl kitos pakrantės valstybės interesų. Teismas turėjo užtikrinti, kad dėl delimitavimo kita pakrantės valstybė (ypač Malta) nebus atkirsta nuo jai priklausančių jūros erdvių.

Nustačius reikšmingą sritį, kitas žingsnis nustatant kontinentinio šelfo ribas – metodų parinkimas. Teismas pabrėžė, kad bet kokių metodų analizavimas privalo prasidėti nuo atitinkamos geografinės situacijos įvertinimo, o ypač nuo apibrėžtos delimituojamos srities ploto ir ypatumų.¹⁰⁰ Sprendime pažymima, kad kranto krypties pasikeitimas yra faktas, į kurį privaloma atsižvelgti.¹⁰¹ Dėl šios priežasties, Tuniso pakrantės radikalų krypties pasikeitimą, pažymėtą Gabes'o įlanka, Teismas įvertino reikšminga aplinkybe, turinčia įtakos delimitavimui.¹⁰² Be to, Teismo teigimu, taškas, atspindintis pakrantės krypties pokytį, turi būti įtraukiamas į delimitavimą.¹⁰³

Kita reikšminga aplinkybė, į kurią privalo atsižvelgti delimituojant kontinentinį šelfą – salų bei atoslūgio aukštumų egzistavimas. Dėl tokių geografinių darinių pasirinktas delimitavimo metodas gali keistis. Sprendime matyti, kad saloms gali būti suteikiamas „visiškas“ poveikis, „dalinis“ arba jos gali būti ignoruojamos.¹⁰⁴ Būtent nuo saloms teikiamos reikšmės priklauso ir pasirinkto metodo kitimas. Jeigu delimitavimo procese nustatoma, kad sala nereikšminga, atitinkamu metodu išvesta linija liks nekoreguota. Ir priešingai, jeigu salos turės įtakos ribos nustatymui – linija turi būti koreguojama.¹⁰⁵ Pastebėtina, kad šioje byloje Teismas nepateikė išaiškinimo, koku būdu ir pagal ką nustatoma salų reikšmė, tačiau prie Tuniso krantų esančiai Kerkennahs salai jis suteikė „puse efekto“.¹⁰⁶

Reikšmingomis aplinkybėmis gali būti pripažinti tiek geografiniai ypatumai, tiek politiniai (istorinės teisės į vandenį, šalių elgesys, naftos koncesijos) bei ekonominiai kriterijai (žvejybos zonos). Būtent tokiais kriterijais Tunisas ir Libija grindė savo reikalavimus. Sprendime matyti, kad visi šie kriterijai gali turėti įtakos kontinentinio šelfo delimitavimui, tačiau šioje byloje į juos nebuvo atsižvelgta.

Įvertinęs visus geografinės srities ypatumus bei politinius, ekonominius kriterijus, Teismas pasirinko dvi tiesiąsias linijas, statmenas krantui.¹⁰⁷ Nors Tuniso ir Libijos krantai buvo gretimi, tačiau Teismas šioje byloje taip pat netaikė lygių atstumų metodo. Pabrėždamas Šiaurės jūros bylos

⁹⁹ Ibid. P. 48 (prg. 75).

¹⁰⁰ Ibid. P. 68 (prg. 114).

¹⁰¹ Ibid. P. 73 (prg. 124).

¹⁰² Ibid. P. 72 (prg. 122).

¹⁰³ Ibid. P. 73 (prg. 124).

¹⁰⁴ Ibid. P. 75 (prg. 129).

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid. P. 77 (prg. 131).

išvadą, kad šis metodas nėra tarptautinė paprotinė teisės taisyklė, Teismas pabrėžė, kad jis gali būti taikomas, jeigu juo gaunamas teisingas rezultatas.¹⁰⁸

Gautų rezultatų įvertinimas atliekamas paskutiniojoje kontinentinio šelfo delimitavimo stadijoje, kuri dar vadinama proporcingumu. Šioje stadijoje susumuojami pakrančių ilgiai ir išvedama proporcija, kuri parodo, ar valstybei, turinčiai didesnę pakrantę, neliko mažesnė kontinentinio šelfo dalis lyginant su valstybe, turinčia mažesnę pakrantę. Kadangi Tuniso reikšingos pakrantės ilgis 420 kilometrų, o Libijos - 185, išvestas santykis 60:40 atitiko teisingą rezultatą.¹⁰⁹

Šio sprendimo svarbiausios nuostatos - kontinentinio šelfo delimitavimas pradedamas reikšingos srities nustatymu. Į tokias sritis negali patekti povandeninės dalys, kurios nesutampa. Delimitavimo metodai turi būti parenkami taip, kad būtų pasiektas teisingas rezultatas. Todėl pirmiausia metodai išskiriami atsižvelgiant į geografinius srities ypatumus. Kranto krypties pasikeitimas priskiriamas tokiems ypatumams. Be krantų konfigūracijos, būtina įvertinti salų įtaką. Šalių elgesys, istorinės teisės į jūros dalis, dvišaliai tarptautiniai susitarimai, ekonominiai veiksniai gali būti pripažįstami reikšmingomis aplinkybėmis, turinčiomis įtakos delimitavimui.

Kaip matyti iš pirmųjų Teismo priimtų sprendimų kontinentinio šelfo klausimais, nei 1969 m. byloje, nei 1982 m. byloje, ginčo šalys neprašė Teismo nubrėžti kontinentinio šelfo ribas, o tik nurodyti bendrąsias taisykles, kuriomis vadovaujantis jos galėtų savarankiškai tai atlikti. Tačiau tai, kad po dvejų metų Tunisas ir Libija dar kartą kreipėsi į Teismą su pareiškimu peržiūrėti priimtą sprendimą,¹¹⁰ leidžia pagrįstai teigti, kad net ir vadovaujantis sprendimu, šalims savarankiškai vis tiek sudėtinga nustatyti konkrečią ribą.

1969 m. Šiaurės jūros kontinentinio šelfo byloje priimtas sprendimas iškėlė naujas idėjas, kokiais principais turi būti delimituojamas kontinentinis šelfas, tokias kaip teisingumo, proporcingumo, natūralaus teritorijos sausumos pratęsimo nuostatas. Tai atskleidė 1958 m. Konvencijos spragas. Tad 1973 m. Trečiojoje jūrų teisės konferencijoje buvo pradėtas svarstyti klausimas dėl naujos konvencijos, skirtos tarptautinei jūrų teisei, rengimo.

¹⁰⁸ Ibid. P. 65 (prg. 109).

¹⁰⁹ Ibid. P. 77 (prg.131).

¹¹⁰ Application for Revision and Interpretation of the Judgement of 24 February 1982 in Case concerning the *Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya)* (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/71/9643.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

1.2. KONTINENTINIO ŠELFO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS 1982 M. JŪRŲ TEISĖS KONVENCIJOJE. DELIMITAVIMO METODŲ ĮTVIRTINIMAS BEI JŪ TAIKYMAS TEISMO SPRENDIMUOSE

1967 m. Maltos ambasadorius Jungtinėse Tautose paprašė pasaulio valstybių apsidairyti ir pažvelgti į didžiulį konfliktą, kuris gali suniokoti vandenynus – žmogaus išlikimo gelbėjimosi virvę. Jis kalbėjo apie milžinišką konkurenciją, plintančią į vandenynus, taršą, kuri nuodijo jūras, teisinių reikalavimų prieštaravimą ir stabilią tvarką, turtingą potencialą, esantį ant jūros dugno. Jis ragino kurti efektyvų tarptautinį režimą jūros ir vandenyno dugne už apibrėžtos nacionalinės jurisdikcijos.¹¹¹ Siekis apsaugoti vandenynus ir jūras nuo žmogaus intervencijos skatino svarstyti naujos tarptautinės sutarties, kurioje būtų reglamentuojami jūros erdvių teisiniai režimai, apsaugos nuo taršos, navigacijos, mokslinių tyrinėjimų ir kiti svarbūs klausimai, kūrimą. 1973 m. Trečiojoje jūrų teisės konferencijoje naujos Konvencijos projekto rengimas taip pat buvo patikėtas Komisijai. Taigi Komisija, be kitų klausimų, turėjo suformuluoti tikslesnę kontinentinio šelfo sampratą, nustatant išorinę ribą, teisinį režimą bei delimitavimo principus. Pastebėtina, kad kontinentinio šelfo išorinės ribos nustatymas sukėlė daugiausia diskusijų. Kadangi šis klausimas buvo susijęs su pakrantės valstybės jurisdikcijos įgyvendinimu jūros dugne, dėl to susipynė kelių valstybių grupių interesai. Pirmajai valstybių grupei priklausė pakrantės valstybės, turinčios platų žemyno povandeninį kraštą, todėl jos siekė kiek tik įmanoma išplėsti jo išorinę ribą ir vadovavosi 1969 m. Šiaurės jūros kontinentinio šelfo sprendime iškelta nuostata, kad po vandeniui esantis valstybės teritorijos tęsinys egzistuoja *ipso facto* ir *ab initio*. Kitai valstybių grupei priklausė pakrantės valstybės, turinčios siaurą kontinentinio šelfo ruožą bei neturinčios priėjimo prie jūros, todėl jos buvo prieš jūros dugno ribų išplėtimą. Taigi konferencijoje reikėjo rasti kompromisą, tenkinantį abi valstybių grupes. Šios derybos truko devynerius metus, kol galiausiai pasiektas susitarimas buvo įtvirtintas 1982 m. Jūrų teisės konvencijoje. Pažymėtina, kad naujoji Konvencija pateikė „tvarų teisinį pagrindą vandenynų ir natūralių išteklių vystimuisi“¹¹², detalčiai reglamentavo visų jūros erdvių teisinį režimą, įtvirtino pagrindines ribų nustatymui skirtas taisykles. Be to, kaip pastebi kiti autoriai, ji teisiškai išsami, kadangi joje galima rasti normą dėl kiekvieno klausimo. Tokia norma gali būti leidžianti, įpareigojanti, ji gali suteikti aiškią laisvę arba tiksliai neapibrėžti teisės ir pareigos.¹¹³

¹¹¹ Third United Nations Conference on the Law of the Sea // http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_historical_perspective.htm#Third%20Conference; prisijungimo laikas: 2013-03-15.

¹¹² Elferink O.A..G. Stability and Change in the Law of the Sea: the Role of the LOS Convention. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2005. P. 24.

¹¹³ Ibid. P. 1.

1982 m. Konvencijos 76 straipsnio 1 dalyje pateikta kontinentinio šelfo sąvoka apima jūros dugną ir jo gelmes tų povandeninių rajonų, kurie tęsiasi už valstybės teritorinės jūros per visą jos sausumos teritorijos natūralų tęsinį iki žemyno povandeninio krašto išorinės ribos.¹¹⁴ Greta bendrosios jūros dugno sampratos įtvirtinti du tikslūs išorinės ribos kriterijai, t. y. natūralus teritorijos tęsinys ir 200 jūrmylių atstumas, kuris buvo pasirinktas atsižvelgiant į išskirtinės ekonominės zonos ribą. Be to, buvo nustatyta, kad daugumos valstybių žemyno povandeninis kraštas baigiasi nepasiekęs 200 jūrmylių ribos. Taigi, akivaizdu, kad pastarasis kriterijus tenkino pakrantės valstybes, turinčias siaurą teritorijos po vandeniu tęsinį. Pastebėtina ir tai, kad siekdama sumažinti nedidelį kontinentinį šelfą turinčių valstybių nepasitenkinimą, 1982 m. Konvencija numatė, kad tos valstybės, kurių kontinentinio šelfo išorinė riba tęsiasi už 200 jūrmylių ribos, turi mokėti papildomus mokesčius (82 straipsnis)¹¹⁵.

Pažymėtina tai, kad tiek 1958 m. Konvencijoje, tiek 1982 m. Konvencijoje, delimituojant kontinentinio šelfo sritį, prioritetas taip pat teikiamas valstybių susitarimui. Tačiau skirtingai nei 1958 teisės akte, naujajame iškeltas reikalavimas, kad toks susitarimas turi duoti teisingą rezultatą, o tai leidžia pagrįstai teigti, jog šios nuostatos įtvirtinimas yra Teismo nuopelnas. Pastebėtina tai, kad Konvencijos dalis, reglamentuojanti kontinentinį šelfą, daugiau neišskiria konkrečių delimitavimui skirtų metodų. Manytina, kad teisingas rezultatas turi būti pasiekiamas, atsižvelgiant į Teismo nagrinėtų ginčų dėl kontinentinio šelfo pateiktus metodų ir kriterijų išaiškinimus.

Priėmus naująją Jūrų teisės konvenciją ginčų tarp pakrantės valstybių nesumažėjo. Kadangi Konvencija įtvirtino tik pačias bendriausias kontinentinio šelfo delimitavimui taikytinas taisykles, pakrantės valstybės jas interpretuoja skirtingai. Atsižvelgiant į tai, kad kiekvienas kontinentinio šelfo delimitavo atvejis yra unikalūs, kriterijai, į kuriuos būtina atsižvelgti nustatant ribas, nuolat kinta, valstybėms ne visada pavyksta susitarti ir jos prašo Teismo pagalbos. Teismui, sprendžiant tokio pobūdžio ginčus, tenka išaiškinti ne tik 1982 m. Konvencijoje įtvirtintų teisės normų turinį, parinkti kiekvienam atvejui labiausiai tinkamą delimitavimo metodą, bet ir nustatyti, kurios Konvencijos nuostatos yra paprotinės tarptautinės teisės taisyklės. Paprotinių teisės normų nustatymas labai svarbus, kai valstybės nėra konvencijos dalyvės. Tokiu atveju net jei šalis nėra konvencinio susitarimo dalyvės, ginčui tarp jų spręsti gali būti taikomos susitarime įtvirtintos paprotinės teisės normos.

Taigi analizuojant po Konvencijos priėmimo Teismo priimtus sprendimus, svarbiausia yra išsiaiškinti, kokias dar normas, reikšmingas kontinentinio šelfo delimitavimui, Teismas nustatė kaip paprotines, Konvencijos nuostatų, skirtų kontinentinio šelfo delimitavimui išaiškinimus, kriterijus, į kuriuos būtina atsižvelgti delimituojant kontinentinį šelfą, aplinkybes, turinčias įtakos

¹¹⁴ 1982 m. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107- 4786.

¹¹⁵ Ten pat.

delimitavimui. Konvencijos nuostatomis Teismas pirmą kartą rėmėsi nagrinėdamas Kanados ir JAV ginčą dėl jūros ribų nustatymo Meino įlankoje, todėl žemiau pateikiami svarbiausi šio sprendimo aspektai.

1.2.1. 1984 m. spalio 12 d. sprendimas *Jūros ribų delimitavimas Meino įlankoje* byloje (Kanada prieš JAV)

1979 m. kovo 29 d. Kanada ir JAV sudarė susitarimą, kuriuo tarp jų iškilusį jūros erdvių delimitavimo ginčą nusprendė perduoti nagrinėti Teismo kolegijai.¹¹⁶ Šalys Kolegijos prašė nustatyti bendrą kontinentinį šelfą ir žvejybos zoną skiriančią ribą.¹¹⁷ Kanada reikalavo, kad išskirtinės ekonominės zonos bei kontinentinio šelfo riba¹¹⁸ būtų nustatoma pagal jos pateiktas koordinates, tačiau JAV nesutiko su Kanados reikalavimais ir nurodė savo koordinates. Šalys taip pat prašė, kad tokia linija būtų nustatoma remiantis teisingais principais, atsižvelgiant į ypatingas rajono aplinkybes, siekiant teisingo sprendimo. JAV sukonkretindama teisingus kriterijus nurodė, kad tokiems ji priskiria principą, pagal kurį delimituojant būtų atsižvelgta į santykį tarp atitinkamų šalių krantų ir jūros erdvių, esančių prieš jų krantus, įtraukiant nesibrovimo, proporcingumo ir, kur reikia, natūralaus sausumos teritorijos pratęsimo nuostatas; principą, kad delimitavimu palengvinamas gamtinių išteklių išsaugojimas ir valdymas; taip pat, kad delimitavimas sumažina ginčus tarp šalių.¹¹⁹ JAV nurodė, kad lygių atstumų metodas nėra įpareigojantis šalis, nes nėra tarptautinės teisės taisyklė, tačiau pripažino, jog bet kokia ribų nustatymo formulė ar jų kombinacija gali būti naudojami dėl teisingo rezultato. Išskiriant šios bylos unikalumą pažymėtina tai, kad ginčo

¹¹⁶ Pagal Teismo statuto 26 straipsnį, Teismas savo nuožiūra gali sudaryti vieną ar daugiau teismo kolegijų iš trijų ar daugiau teisėjų tam tikrų kategorijų byloms spręsti. Taip pat Teismas bet kuriuo metu gali sudaryti teismo kolegiją konkrečiai bylai spręsti. Teisėjų, sudarančių šią kolegiją, skaičių nustato Teismas šalių pritarimu. Be to, remiantis šiuo straipsniu, numatytos teismo kolegijos nagrinėja bylas, jeigu šalys to prašo. Būtent vadovaudamosios šio straipsnio 3 dalimi Kanada ir JAV prašė paskirti kolegiją.

Jungtinių Tautų Chartija // Valstybės žinios. 2002, Nr.15-557.

¹¹⁷ Anglų kalboje terminas „*boundary*“ reiškia ir sieną, ir ribą. Delimitavimo kontekste šias sąvokas išaiškino Teismas 1978 m. Egėjo jūros kontinentinio šelfo byloje. Jis pažymėjo, kad „...bet koks sienų (ribų) delimitavimo ginčas, reiškia tam tikrą teisių nustatymą į delimituojamas sritis, ir Graikijos pateikti istoriniai įrodymai rodo, kad Tautų Sąjungos laikotarpiu, sutarčių praktikoje sąvokos „teritorinis vientisumas“, „sienos“, „teritorinis statusas“ glaudžiai susiję. Ginčas susijęs su atitinkamų kontinentinio šelfo sričių nustatymu, kuriose Graikija ir Turkija naudojami tarptautinės teisės joms suteiktomis suverenėmis teisėmis. Dėl to būtina nustatyti ribą (sieną) ar ribas (sienas) tarp kaimyninių valstybių, kitaip tariant, nubrėžti liniją ar linijas, kur susikerta suverenių Graikijos ir Turkijos teisių išplėtimas erdvėje. Ar tai būtų siena sausumoje, ar kontinentinio šelfo ribos linija, procesas iš esmės yra vienodas ir neišvengiamai apima tą patį stabilumo ir pastovumo elementą“.

(*Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey)* P. 36-37 (prg. 85) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/62/6245.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11).

¹¹⁸ Nors darbo objektas apima ginčų dėl kontinentinio šelfo delimitavimo analizę, tačiau 1982 m. Konvencijoje įtvirtinus išskirtinės ekonominės zonos režimą, valstybės vienu kreipimusi į Teismą siekė išspręsti dviejų jūros erdvių nustatymo problemas. Kadangi minėtos jūros erdvės delimituojamos išskiriant bendrus kriterijus, todėl darbe trumpai aptariami ir išskirtinės ekonominės zonos delimitavimo kriterijai.

¹¹⁹ *Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada v. United States of America)* P. 16 // <http://www.icj-cij.org/docket/files/67/6369.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

šalys pirmą kartą prašė, kad Kolegija pati nubrėžtų kontinentinio šelfo ir išskirtinės žvejybos zonos bendrą ribą, be to, tai buvo pirmoji byla, kurią Teismas nagrinėjo po 1982 m. Konvencijos priėmimo.

Pastebėtina, kad tuo metu nebuvo nė vieno galiojančio tarptautinio teisės akto, kuris reglamentuotų dviejų erdvių – kontinentinio šelfo ir išskirtinės ekonominės zonos - delimitavimą. 1958 m. Konvencijos nuostatos nepateikė išskirtinės žvejybos zonos sampratos, o 6 straipsnyje delimitavimui skirtos taisyklės nenumatė galimybes jas taikyti virš kontinentinio šelfo esantiems vandenims. 1982 m. Konvencija nors ir įtvirtino abi minėtas jūros erdves, jų nustatymo kriterijus - dar buvo neįsigaliojusi. Esant tokiai situacijai, Kolegija turėjo ieškoti tokių teisės normų, kurios būtų tinkamiausios abiejų jūros erdvių nustatymui. Tokiu būdu reikėjo išskirti pagrindines tarptautinės paprotinės teisės normas bei principus, išanalizuoti tuo metu galiojančius teisės aktus, kurie reglamentavo jūros erdvių nustatymo taisykles, bei atsižvelgti į ankstesnių bylų sprendimus, kuriuose Teismas pateikė pagrindinių delimitavimo nuostatų išaiškinimus.

Nors Kanada ir JAV buvo 1958 m. Konvencijos dalyvės, tačiau jos nuostatos negalėjo teisiškai įpareigoti ją taikyti ir žvejybos zonos delimitavimui.¹²⁰ Kolegija pažymėjo, kad bendra linija kontinentiniam šelfui ir virš jo esančiam „vandens stulpui“ gali būti gaunama taikant kriterijus arba jų kombinaciją, kurie nesuteiktų lengvatinių režimų vienam iš šių objektų kito nenaudai ir kartu būtų vienodai tinkami abiejų objektų padalijimui.¹²¹ Taigi Kolegijai teko ieškoti tokių normų, kurios nulemtų teisingiausią bendros ribos nustatymo rezultatą, atsižvelgiant į kiekvienos iš šių jūros erdvių specifiką. Pasak H. Ch. Norchi, šis sprendimas buvo priimtas nukrypstant nuo sukurtų kriterijų ir metodinių perėjimų.¹²² Kolegija pastebėjo, kad tuo metu tarptautinėje teisėje nebuvo teisingų delimitavimui skirtų kriterijų sisteminio apibrėžimo, todėl šiame sprendime ji sugrupavo ir išskyrė tokius kriterijus, kurie būtini jūros erdvių riboms nustatyti. Tokiems kriterijams ji priskyrė *ginančius kriterijus* – atvejai, kai nėra specialių aplinkybių, reikalaujančių jas koreguoti; lygus padalijimas sutampančių jūros erdvių, susijusių su atitinkamais kaimyninių valstybių krantais; kriterijus, kad valstybės kranto išplėtimas į jūrą neturi brautis į sritis, kurios yra per arti kitos pakrantės valstybės kranto; *prevencinius kriterijus* – kiek tik įmanoma vengti atkirtimo nuo jūros kranto projekcijos ar kranto dalies, kuris susijęs su kita pakrantės valstybe; kriterijus, pagal kurį tam tikromis aplinkybėmis gali būti sudarytos atitinkamos pasekmės prieš bet kokią nelygybę, išplečiant

¹²⁰ Šių jūros erdvių taip pat negalima tapatinti, nes skiriasi jų teisinių režimų tikslai. Kontinentinio šelfo, skirtingai nei išskirtinės ekonominės zonos, nereikia paskelbti, nes jis iš prigimties priklauso pakrantės valstybei. Šie režimai išsiskiria gyvųjų resursų eksploatavimo reguliavime. Išskirtinės ekonominės zonos tikslas – išsaugoti žuvis, tinkamai valdant jų išteklius, o kontinentinio šelfo režimas tam neteikia dėmesio (Žr. Rothwell R. D., Stephens T. *The International Law of the Sea*. Oxford (Portland Or.): Hart Publishing, 2010. P. 118).

¹²¹ *Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada v. United States of America)* P. 85 (prg. 194) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/67/6369.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

¹²² Norchi H. Ch. Introduction: twenty - five years of the Gulf of Mine Judgement // *International Journal of Ocean & Coastal Law*. 2010, Nr.15. P.178.

dviejų valstybių krantus toje pačioje delimituojamoje srityje. Galiausiai iškėlė pagrindinę nuostatą, kad žemė dominuoja jūroje.¹²³ V. D. Degan'o pastebėjimu, šiame sprendime buvo įtvirtinta „teisingų kriterijų“ sąvoka, o Teismas praktikoje tai vadino „teisingais principais“.¹²⁴ Esminis dalykas, kurį akcentavo Kolegija – išskirti kriterijai nėra teisės taisyklė, tačiau nustatant ribas, į juos turi būti atsižvelgiama, nes to reikalauja tarptautinė teisė.¹²⁵ Minint teisės taisyklės, išskirtina Kolegijos sprendimo nuostata, ką bendroji tarptautinė teisė nurodo atlikti delimituojant ribas jūroje. Pasak Kolegijos, jūros erdvių delimitavimas negali būti efektyvus, jei jis valstybės atliktas vienašališkai. Jūros ribos privalo būti nustatomos susitarimu, elgiantis sąžiningai ir ketinant pasiekti teigiamą rezultatą. Kai tokio susitarimo neįmanoma pasiekti, delimitavimas turėtų būti atliekamas kreipiantis į kompetentingą trečiąją šalį.¹²⁶ Tad 1958 m. Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtinta susitarimo nuostata yra tarptautinė teisės taisyklė, privaloma visoms valstybėms. Minėtame straipsnyje įtvirtinti delimitavimo metodai nėra vienintelės taisyklės, taikomos delimitavimo procese. Sprendime išskiriama ir daugiau delimitavimo būdų, pavyzdžiui, brėžiant liniją, statmeną krantui ar pagrindinei kranto kryptčiai; brėžiant liniją, kuria būtų pratęsiama teritorinių vandenu padalijimo riba; taip pat brėžiant liniją, kuri žemės ribos kryptimi driektųsi nuo galutinio segmento arba tokių ribų sutampančia kryptimi.¹²⁷ Tad šalių apsiribojimas 1958 m. Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintomis delimitavimo nuostatomis toli gražu neatspindėjo teisingų kriterijų. Teismas nurodė, kad net jei šalis yra 1958 m. Konvencijos dalyvė, jos negali būti įpareigos taikyti delimitavimui skirtas nuostatas, kai sritis, kurioje turi būti nustatomos ribos, apima ne tik kontinentinį šelfą.¹²⁸ Atsižvelgiant į Tuniso ir Libijos bylos sprendime pateiktą išaiškinimą, kad delimitavimo metodų parinkimas priklauso nuo atitinkamos geografinės srities¹²⁹, Meino įlanka buvo padalyta į tris sektorius. Pirmąjį sektorių sudarė tiesi kranto linija, esanti prieš įlankos žiotis, antrasis buvo tarp Kodos kyšulio ir Bostono, o trečiasis apėmė Naująją Škotiją.¹³⁰ Pažymėtina tai, kad visuose šituose sektoriuose geografinė padėtis buvo skirtinga. Pirmuoju atveju JAV ir Kanados krantai buvo gretimi, antruoju – Kodos kyšulio ir Bostono (iš vienos pusės) bei Naujosios Škotijos (iš kitos pusės) krantai buvo vienas prieš kitą. Galiausiai trečiajame sektoriuje už uždarančios įlanką linijos pastebimas grįžimas prie gretimos krantų konfiguracijos. Taigi Kolegijai teko kiekvieną iš jų

¹²³ Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada v. United States of America) P. 70-71 (prg. 157) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/67/6369.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

¹²⁴ Degan V. D. Consolidation of Legal Principles on Maritime Delimitation: Implications for the Dispute between Slovenia and Croatia in the North Adriatic // *Chenese Journal of International Law*. 2007, Nr. 6(3). P. 608.

¹²⁵ Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada v. United States of America) P. 71 (prg. 158) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/67/6369.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

¹²⁶ Ibid. P. 57 (prg. 112).

¹²⁷ Ibid. P. 71 (prg. 159).

¹²⁸ Ibid. P. 61 (prg. 124).

¹²⁹ Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya) P. 68 (prg. 114) //

<http://www.icj-cij.org/docket/files/63/6267.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

¹³⁰ Kolb R. Publications on Ocean Development. Case Law on Equitable Maritime Delimitation. Digest & Commentaries. Boston (Mass.): Kluwer Academic Publishers, 2003. P. 224-225.

vertinti atskirai. Meino įlankos dalyje, kur buvo prašoma atlikti delimitavimą, gausu salų, iškyšulių taip pat pastebimos nelygios krantų projekcijos. Kanada ir JAV tokius geografinius darinius prašė vertinti kaip „geografijos iškraipymus“, neturinčius reikšmės delimitavimui. Vis tik Kolegijos pozicija buvo kitokia šiuo klausimu. Ji nurodė, kad geografijos faktai nėra žmogaus veiksmų rezultatai, įtakoiantys teigiamą ar neigiamą sprendimą, o gamtos fenomeno pasekmė, todėl geografiniai reiškiniai turi būti priimti tokie, kokie yra.¹³¹ Vertindama geografinę padėtį, Kolegija nustatė, kad Meino įlankos dalyje krantų konfigūracija netinkama ribos formavimui pagal ištisinę liniją. Atsižvelgdama į geografinės srities specifiką, Kolegija parinko šiuos metodus: pirmajame sektoriuje buvo išvestos dvi linijos, statmenos krantui. Kadangi šiame sektoriuje Kanados ir JAV krantai gretimi, pagrindiniai taškai, kurių pradžios tašką žymėjo raidė „A“¹³², buvo nustatomi remiantis lygių atstumų metodu. Antrajame ir trečiajame sektoriuose Kolegija išvedė vidurio linijas, kadangi čia šalių krantai buvo vienas prieš kitą.¹³³ Sujungusi visus šiuos taškus, Kolegija išvedė bendrą ribą. Galiausiai pritaikydama proporcingumo principą bei atsižvelgdama, kad gauta riba turi tenkinti išskirtinės ekonominės zonos tikslus, Kolegija šią liniją šiek tiek pakoregavo.

Sprendime įtvirtintos pagrindinės naujovės, susijusios su delimitavimui skirtų kriterijų išaiškinimu. Kolegija sugrupavo ir išskyrė ginančius bei prevencinius kriterijus, į kuriuos reikia atsižvelgti delimituojant ribas jūroje. Sprendime nustatyta, kad nors kontinentinio šelfo delimitavimui (bei kitoms jūros erdvėms) skirti kriterijai nėra tarptautinės teisės normos, į juos vis tiek privaloma atsižvelgti. Vertinant delimituojamą sritį negalima ignoruoti geografinių darinių, dėl kurių sudėtinga atlikti delimitavimą. Geografinius faktus reikia vertinti tokius, kokie jie yra. Jeigu ginčo šalys yra Konvencijos dalyvės, joje įtvirtintų delimitavimo taisyklių taikymas joms privalomas, nebent yra ypatingų aplinkybių, dėl kurių galima taikyti kitus delimitavimo metodus.

Kitas Teismo nagrinėtas ginčas dėl kontinentinio šelfo delimitavimo buvo Libijos ir Maltos byloje. 1980 m. Malta nesėkmingai bandė įstoti į procesą trečiaja šalimi Tuniso ir Libijos kontinentinio šelfo (Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya) byloje. Teismui atmetus Maltos prašymą, vėliau teko dar kartą spręsti kontinentinio šelfo ribų nustatymo klausimą tarp Libijos ir Maltos toje pačioje Viduržemio jūros srityje. Taigi žemiau analizuojami Libijos ir Maltos bylos sprendime Teismo pateikti delimitavimo taisyklių išaiškinimai.

¹³¹ Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada v. United States of America) P. 29 (prg. 37) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/67/6369.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

¹³² Kanada ir JAV susitarė, kad srities delimitavimas turi prasidėti nuo taško, pažymėto raide „A“.

¹³³ Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada v. United States of America) P. 91 (prg. 213, 217) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/67/6369.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

1.2.2. 1985 m. birželio 3 d. sprendimas *Kontinentinio šelfo byloje (Libija prieš Malta)*

1976 m. gegužės 23 d. Libija ir Malta sudarė susitarimą, kuriuo kilusį ginčą dėl kontinentinio šelfo delimitavimo abi valstybės nutarė perduoti Teismui. Pažymėtina, kad į procesą nesėkmingai bandė įstoti Italija, tačiau 1984 m. kovo 21 d. sprendimu Teismas jį atmetė.¹³⁴ Libija ir Malta Teismo prašė nustatyti, kokie tarptautinės teisės principai ir normos taikytini kontinentinio šelfo, susijusio su šiomis valstybėmis, delimitavimui bei kaip tokius principus ir normas jos galėtų įgyvendinti be sunkumų.¹³⁵ Pastebėtina, kad jau pačiame susitarime pareiškėjų pozicijos išsiskyrė. Libija Teismo prašė tik išskirti tarptautinės teisės normas, taikytinas kontinentinio šelfo delimitavimui, o Malta siekė, kad Teismas dar ir nubrėžtų kontinentinio šelfo ribą. Siekdamas pašalinti prieštaravimą, Teismas nustatė, kad vien tik atitinkamų taisyklių išskyrimo gali nepakakti, kad šalys galėtų savarankiškai delimituoti kontinentinio šelfo ribas.¹³⁶

Šiame sprendime Teismas turėjo taikyti paprotinės tarptautinės teisės normas, kadangi 1958 m. Konvencijos dalyvė buvo tik Malta, o 1982 m. Konvencija, nors ją buvo pasirašiusios abi šalys, – dar nebuvo įsigaliojusi. Be abejo, spręsdamas ginčą, Teismas taip pat privalėjo įvertinti abiejų valstybių siūlomus kriterijus. Libija nurodė, kad teisingą sprendimą galima pasiekti vadovaujantis natūralaus sausumos teritorijos pratęsimo kriterijumi, proporcingumo principu, atsižvelgiant į ypatingąsias aplinkybes,¹³⁷ o Malta teigė, kad teisingas rezultatas bus pasiektas taikant „atstumo“ kriterijų bei lygių atstumų liniją.¹³⁸

Spręsdamas klausimą, kokios normos atspindi tarptautinį paprotį, Teismas nurodė, kad paprotinės teisės normos turi būti ieškoma atitinkamoje praktikoje ir valstybių *opinio juris*. Daugiašalės konvencijos gali būti labai svarbios nustatant tokias normas ar net jas kuriant.¹³⁹ Todėl Teismas analizavo ir negaliojančios 1982 m. Konvencijos 76 ir 83 straipsnių nuostatas.¹⁴⁰ „Konvencija nurodo į rezultatą, kurį reikia pasiekti, bet nutyli, kaip tai padaryti“.¹⁴¹ Šioje byloje abi šalys sutiko, kad nesvarbu Konvencijos 82 straipsnio statusas, tačiau jame nurodyti reikalavimai sudaro dalį taikomos teisės.¹⁴² Pastebėtina ir tai, kad abi valstybės skirtingai interpretavo Konvencijos 76 straipsnį. Maltai nuoroda į atstumą reiškia „atstumo“ principo įtvirtinimą, o Libijai – tik nuoroda į natūralaus pratęsimo atitiktą tarptautinei paprotinei teisei. Teismas atmetė Libijos

¹³⁴ Teismas, atmesdamas Italijos prašymą, savo sprendimą motyvavo tuo, kad Italijos interesai negali būti aukščiau už kitų valstybių, esančių Viduržemio jūros regione, interesus (žiūrėti: *Case Concerning the Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta: Application by Italy for Permission to Intervene*, Judgement of 21 March 1984. P. 27 (par. 43) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/68/6393.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-12.

¹³⁵ *Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta)* P. 7// <http://www.icj-cij.org/docket/files/68/6415.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-12.

¹³⁶ *Ibid.* P. 15 (prg. 19).

¹³⁷ *Ibid.* P. 9 (prg. 11).

¹³⁸ *Ibid.* P. 10 (prg. 12).

¹³⁹ *Ibid.* P. 20 (prg. 27).

¹⁴⁰ *Ibid.* P. 20-21 (prg. 27).

¹⁴¹ *Ibid.* P. 22 (prg. 29).

¹⁴² *Ibid.*

argumentus, akcentuodamas, kad pagal atstumo kriterijų teisė į kontinentinį šelfą priklauso tik nuo pakrantės valstybių krantų atstumo ir bet kokie geologiniai ar geomorfologiniai tam tikrai sričiai būdingi požymiai reikšmės delimitavimui neturi.¹⁴³

Pastebėtina, kad Teismas šiame sprendime daug dėmesio skyrė teisingumo nuostatos analizei. Sprendime išaiškinta, kad teisės idėja ir norminis pobūdis yra tie du pagrindiniai teisingumo nuostatą sudarantys elementai. Pasak Teismo, teisės idėja nėra abstrakti teisė, bet turi atitikti teisės taisyklę, kurios taikymas parodytų nuspėjamumo sudėtį ir laipsnį. Antrasis elementas svarbus dėl normatyvaus pobūdžio. Jis apibrėžia ne tik delimitavimą, bet pirmiausiai šalių pareigą ribas nustatyti susitarimu.¹⁴⁴ Teisingumo nuostata delimitavimo procese išreiškiama per šiuos principus: negali kilti klausimų dėl geografijos pakeitimo ar kompensavimo dėl gamtos nelygybės; nesibrovimo viena į kitos natūralų sausumos teritorijos pratęsimą; visų svarbių aplinkybių pagarbos principas; visos valstybės lygios prieš įstatymą ir turi teisę į teisingą traktavimą, kad „teisingumas ne būtinai reiškia lygumą arba nesiekia padaryti lygiu tą, ką gamta padarė nelygų; principas, kad negali kilti klausimų dėl dalinančios teisės“.¹⁴⁵ Pastebėtina, kad visi šie principai buvo suformuluoti ankstesnėse Teismo nagrinėtų ginčų dėl kontinentinio šelfo delimitavimo bylose.

Vertinant sritį, kurioje ginčo šalys prašė delimituoti kontinentinį šelfą, svarbu paminėti, kad Viduržemio jūra yra priskiriama pusiau uždarams jūroms.¹⁴⁶ Dėl to dviejų valstybių siekis nustatyti kontinentinio šelfo ribas daugiau ar mažiau susijęs su trečiosios valstybės interesais. Šį teiginį patvirtina tai, kad tiek šioje, tiek Tuniso ir Libijos bylose, į procesą siekė įsitraukti ir kitos Viduržemio jūros valstybės. Taigi, išskirdamas pagrindinius delimitavimo metodus, Teismas privalėjo vertinti visą delimituojamos srities geografinį kontekstą, kad nebūtų pažeistos kitų valstybių teisės. Tarp Libijos ir Maltos krantų buvo mažesnis nei 400 jūrmylės atstumas, todėl Malta siekė, kad būtų išvedama lygių atstumų linija. Vis dėlto Teismas atmetė tokį Maltos siūlymą, nurodydamas, kad net brėžiant laikiną ribą, lygių atstumų metodas negali būti privalomas, kadangi teisingumo principas gali reikalauti kitokio pradinio metodo ar jų kombinacijos taikymo.¹⁴⁷ Be to, taikant lygių atstumų metodą būtinas atsargumas, siekiant išvengti neproporcingo rezultato, kuris gali būti nulemtas salų, įdubusio kranto ar kitų geografinių ypatumų. Libijos pakrantės ilgis nuo Ras Ajdiro iki Ras Zaruko sudarė 192 mylias, o Maltos krantas nuo Ras il-Vardijos iki Delimaros, pagal tiesias bazines linijas, neįskaitant negyvenamos salos Filfos, sudarė tik 24 mylias. Taigi

¹⁴³ Ibid. P. 26 (prg. 39).

¹⁴⁴ Ibid. P. 30 (prg. 45-46).

¹⁴⁵ Ibid. P. 30-31 (prg. 46).

¹⁴⁶ Pagal 1982 m. Konvencijos 122 straipsnį, uždaros ir pusiau uždaros jūros gali būti įlanka, baseinas ar jūra, kuriuos supa dvi ar daugiau valstybių ir kurie jungiasi su kita jūra ar vandenynu siauru išėjimu arba kuriuos visiškai ar iš esmės sudaro dviejų ar daugiau valstybių teritorinės jūros ir išskirtinės ekonominės zonos (žr. Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4786). Dėl nedidelio vandens atšalinimo greičio, uždaros ar pusiau uždaros jūros yra itin jautrios taršai, todėl tokiuose regionuose valstybės skatinamos bendradarbiauti koordinuojant jūros aplinkos apsaugą.

¹⁴⁷ Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta) P. 29 (prg. 43) //

<http://www.icj-cij.org/docket/files/68/6415.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-12.

natūralu, kad Libija išskėlė proporcingumo klausimą. Sprendime išaiškinta, kad reikia skirti proporcingumą, kuris taikomas siekiant patikrinti rezultatą, t. y. tik skaičiavimo tikslais, bei tą, kuris taikomas delimitavimo procesui, esant žymiems skirtumams tarp krantų ilgio. Teismo teigimu, proporcingumo testas taikytinas siekiant patikrinti tinkamumą bet kurios gautos linijos, naudojant skirtingus metodus.¹⁴⁸ Proporcingumo principas, skirtingai nei testas, nurodo į gauto rezultato teisingumą. Kadangi Maltos pakrantės ilgis daug mažesnis už Libijos pakrantę, tai yra reikšminga aplinkybė, kuri leidžia koreguoti išvestą liniją. Teismas nustatė, kad tinkamiausias metodas, kuriuo bus įgyvendinti reikšmingi šiam delimitavimui kriterijai, yra vidurio linija, ir nors ankstesnėse bylose proporcingumo nuostata buvo taikyta tik gretimiesiems krantams palyginti, Teismas nerado kliūčių, dėl ko jo negalėtų taikyti priešingiems krantams. Atsižvelgdamas į šį principą, Teismas gautą liniją perkėlė arčiau Maltos krantų.

Spręsdamas ginčą Libijos ir Maltos byloje Teismas analizavo 1982 m. Konvencijos 76 straipsnio ir 83 straipsnio nuostatas, kurios atspindi paprotinės tarptautinės teisės normas. Byloje išskirti teisingi principai, nustatyti ankstesnių bylų sprendimuose, pagal kuriuos turi būti atliekamas delimitavimas. Libijos ir Maltos byloje priimtas sprendimas buvo paskutinis, kuriame šalys prašė delimituoti tik kontinentinį šelfą. Pasak R. Kolb'o, ši byla buvo senosios jūros erdvių delimitavimo teisės pabaiga ir naujosios pradžia.¹⁴⁹

Nors 1982 m. Konvencija dar buvo neįsigaliojusi, tačiau Teismui teko analizuoti jos nuostatas sprendžiant Danijos ir Norvegijos ginčą dėl jūros erdvių delimitavimo tarp joms priklausančių salų. Taigi žemiau išskirtinos esminės sprendimo nuostatos, pateikiančios pagrindines kontinentinio šelfo, esančio tarp salų, delimitavimo taisykles, reikšmingus kriterijus dėl salų vertinimo ir aplinkybes, turinčias įtakos delimitavimui.

1.2.3. 1993 m. birželio 14 d. sprendimas *Jūros erdvių delimitavimas tarp Grenlandijos ir Jan Majeno* byloje (Danija prieš Norvegija)

Grenlandija ir Jan Majenas yra dvi salos, išsidėsčiusios šiaurinėje Atlanto vandenyno dalyje. Grenlandija – didžiausia pasaulyje sala ir ilgą laiką buvo Danijos Karalystės (toliau Danija) kolonija, tačiau 1979 m. pastaroji jai suteikė autonomijos statusą¹⁵⁰. Prieš Grenlandijos rytinę pakrantę yra Jan Majenas – mažytė, negyvenama sala, 1930 m. integruota į Norvegijos karalystę. Salas skiria tik 250 jūrmylių atstumas, todėl tiek Danijos, tiek Norvegijos reikalavimai šiame

¹⁴⁸ Ibid. P. 40 (prg. 66).

¹⁴⁹ Kolb R. Publications on Ocean Development. Case Law on Equitable Maritime Delimitation. Digest & Commentaries. Boston (Mass.): Kluwer Academic Publishers, 2003. P. 330.

¹⁵⁰ Autonomija reiškia savivaldą, savarankiškumą, teisę pačiam spręsti. Valdžia Danijoje tapo atsakinga už gynybą, užsienio politiką ir konstitucijos klausimus. Visa kita perleista Grenlandijos vietinei valdžiai – lanstingui // <http://lt.wikipedia.org/wiki/Grenlandija>; prisijungimo laikas: 2013-01-12;

regione sutapo. Šalims nepavykus savarankiškai delimituoti jūros erdvių, 1988 m. rugpjūčio 16 d. Danija kreipėsi į Teismą, prašydama iškelti bylą prieš Norvegiją ir nustatyti tarp Grenlandijos ir Jan Majeno kontinentinio šelfo ir žvejybos zonos ribas. Danija prašė, kad Teismas pripažintų Grenlandijos 200 jūrmylių žvejybos zoną ir kontinentinį šelfą, matuojant juos nuo Grenlandijos bazinių linijų bei papildomai nurodytų taškų. Taip pat pažymėjo, kad jeigu Teismas nustatytų, kad Danijos siūloma delimitavimo riba negalima, tuomet pats, atsižvelgdamas į tarptautinės teisės normas, nurodytų, kur turėtų būti nubrėžta tokia riba, ir ją nubrėžtų.¹⁵¹

Norvegija Teismo prašė atmesti visus Danijos reikalavimus ir nustatyti, kad abiejų minėtų jūros erdvių delimitavimas turėtų būti atliekamas pagal vidurio liniją.¹⁵² Pastebėtina, kad Norvegija prašė nubrėžti ne dvi linijas, bet tik vieną. Ji norėjo, kad abi linijos sutaptų, bet jūros erdvės būtų skirtingos. Svarbu paminėti tai, kad Norvegija, nurodydama tokį jūros ribų nustatymo būdą, rėmėsi 1965 m. gruodžio 8 d. su Danija sudarytu susitarimu, kuris numatė, kad kontinentinis šelfas tarp šių valstybių nustatomas pagal vidurio liniją. Pažymėtina, kad Teismas, detaliai išanalizavęs 1965 m. sutartį, nustatė, kad ji buvo sudaryta tik dėl konkrečių Danijos ir Norvegijos sričių, todėl negalėjo būti taikoma Grenlandijos ir Jan Majeno situacijai.¹⁵³

Skirtingai nei ankstesnėse, šioje byloje nekilo problemų dėl kontinentinio šelfo delimitavimui taikytinos teisės: abi ginčo šalys buvo 1958 m. Konvencijos dalyvės. Tačiau Danija ir Norvegija prašė delimituoti ne tik kontinentinį šelfą, bet ir išskirtinę žvejybos zoną, o tuo metu nebuvo galiojančio tarptautinio teisės akto (1982 m. Konvencija dar buvo neįsigaliojusi), kuris būtų reglamentavęs išskirtinės ekonominės zonos nustatymo taisykles. Taigi Teismui, kaip ir Meino įlankos byloje, teko remtis paprotinėmis tarptautinės teisės nuostatomis, kadangi reikėjo nustatyti dvi erdves, vadovaujantis skirtinga teise, t. y. paprotine bei 1958 m. Konvencija.

Kontinentinio šelfo laikinai linijai išvesti Teismas taikė 1958 m. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, numatančią vidurio linijos metodą. Atkreiptinas dėmesys, kad ankstesnėse bylose (Meino įlankos, Libijos ir Maltos) laikinosios linijos delimitavimui tarp priešingų pakrančių, Teismas naudojo lygių atstumų liniją, todėl Danija, grįsdama savo reikalavimus, rėmėsi šiais pavyzdžiais. Teismo teigimu, lygių atstumų linija tarp priešingų krantų gali būti taikoma tik išimtiniais atvejais, kai to reikalauja tam tikros aplinkybės, tačiau šiuo atveju, net jei 1958 m. Konvencijos nuostatos šalims būtų neprivalomos, pagal susiformavusią paprotinę teisę tokio pobūdžio bylose, kontinentinio šelfo delimitavimą tikslinga pradėti nuo vidurio linijos nustatymo ir tik po to žiūrėti, ar yra ypatingų aplinkybių, pateisinančių jos koregavimą.¹⁵⁴ Šiame sprendime pateikiami labai

¹⁵¹ Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway) P. 8-9 (prg. 9-10) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/78/6743.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-12.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Ibid. P. 22 (prg. 40).

¹⁵⁴ Ibid. P. 37 (prg. 51).

svarbūs išaiškinimai dėl ypatingų ir reikšmingų aplinkybių. 1958 m. Konvencijos 6 straipsnis leidžia nukrypti nuo atitinkamo metodo naudojimo, jeigu kitas delimitavimo būdas yra pateisinamas ypatingų aplinkybių – lygių atstumų taisykle. Rengdama 1958 m. Konvenciją, Komisija numatė „ypatingas aplinkybes“ kaip mažų ir tiksliai apibrėžtų išimčių iš lygių atstumų ar vidurio taisyklių naudojimo pateisinimą.¹⁵⁵ Pagal Teismą, ypatingos yra tokios aplinkybės, kurios galėtų modifikuoti gautą rezultatą dėl netinkamo lygių atstumų principo taikymo, o „reikšmingų aplinkybių“ koncepcija, kuri buvo vystoma tiek Teismo sprendimuose ir arbitražo jurisprudencijoje, tiek Trečiojoje jūrų teisės konferencijoje, vartojo „reikšmingų aplinkybių“ terminą, reiškiantį faktą, kurį būtina įtraukti į delimitavimo procesą.¹⁵⁶ Ieškodamas skirtumų tarp šių sąvokų, Teismas pabrėžė, kad nors tai yra kategorijų, kurios skirtingos kilme ir pavadinimu, klausimas, tačiau tai neišvengiamai veda į specialių aplinkybių, pagal 1958 m. Konvenciją, ir reikšmingų aplinkybių, pagal bendrąją teisę, asimiliaciją, nes abi leidžia pasiekti teisingą rezultatą.¹⁵⁷ Atsižvelgiant į tokį išaiškinimą, darytina išvada, kad delimitavimui taikant 1958 m. Konvencijoje įtvirtintas taisykles, visi kriterijai, turintys įtakos gautos linijos koregavimui, laikytini ypatingais. Tačiau, kai kontinentinio šelfo ribos nustatomos, taikant kitokią teisę (ne 1958 m. Konvenciją) visos aplinkybės, leidžiančios nukrypti nuo gauto rezultato, yra reikšmingos.

Vertindamas, ar vidurio linija yra teisinga, Teismas turėjo išanalizuoti visas aplinkybes, kurios gali būti reikšmingos¹⁵⁸ galutiniam delimitavimui šioje srityje. Sprendime persipynusias aplinkybes būtų galima išskirti taip: 1. geografiniai ypatumai; 2. socio - ekonominiai veiksniai; 3. kultūriniai reiškiniai, 4. saugumo užtikrinimas.

Pradedant delimitavimo procesą visada būtina įvertinti srities geografinę padėtį. Grenlandijos sala yra gerokai didesnė už Jan Majeno salą, todėl šioje situacijoje krantų ilgio santykis, nustatant tiek kontinentinį šelfą, tiek išskirtinę žvejybos zoną, reikšmingas. Teismas nurodė, kad laikinai nubrėžta vidurio linija dėl didelio skirtumo tarp pakrančių ilgio lemia neteisingą rezultatą ir todėl turėtų būti pastumta arčiau Jan Majeno salos.¹⁵⁹ Pasak Teismo, atsižvelgimas į krantų ilgio skirtumą nereiškia griežto aritmetikos taikymo. Linija privalo būti nustatyta tarp vidurio ir lygių atstumų linijos nuo Grenlandijos rytinės pakrantės, kadangi Jan Majenas, nors ir maža sala, taip pat turi teisę į atitinkamas jūros erdves.¹⁶⁰ Pastebėtina, kad abi ginčo šalys savo reikalavimus grindė ekonominiu kriterijumi. Rajonas, kuriame Danija ir Norvegija

¹⁵⁵ Evans M. D. Maritime Delimitation & Expanding Categories of Relevant Circumstances // International & Comparison Law Journal. 1991, Nr. 40. P. 4.

¹⁵⁶ Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway) P. 28 (prg. 55) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/78/6743.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-12.

¹⁵⁷ Ibid. P. 28 (prg. 56).

¹⁵⁸ Šiuo atveju tikslinga vartoti reikšmingų aplinkybių sąvoką, kadangi Danija ir Norvegija prašė delimituoti dvi jūros erdves.

¹⁵⁹ Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway) P. 35 (prg. 69) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/78/6743.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-12.

¹⁶⁰ Ibid. P. 35-36 (prg. 69, 71).

prašė nustatyti ribas, svarbus dėl gyvųjų išteklių – stintenių eksploatavimo. Vasaros ir rudens laikotarpiu šios žuvis telkiasi tarp Grenlandijos ir Jan Majeno, todėl prieiga prie šių telkinių ypatingai svarbi Grenlandijai. Šioje saloje žvejyba ir su ja susijusi veikla yra pagrindinis ekonomikos ramstis. Kadangi Grenlandijos rytinės pakrantės šiaurinė dalis nuolat padengta ledu, didžioji dalis žuvų išteklių yra arčiau Danijos krantų. Taigi Teismas nustatė, kad šis, labiau geofizinis faktas, reikšmingas vidurio linijos koregavimui.¹⁶¹

Danija, grįsdama savo reikalavimus, iškėlė kultūrinį kriterijų, nurodydama, kad Jan Majenas yra negyvenama sala, joje nevykdoma ekonominė veikla (1982 m. Konvencijos 121 straipsnio 3 dalis), todėl negali turėti savo išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo. Svarstydamas „kultūrinio faktoriaus“ argumentą ir iškėlęs klausimą, ar salos dydis, ypatingas Jan Majeno populiacijos pobūdis (šioje saloje niekas negyvena, bet užsiima darbine veikla) bei nebuvimas vietoje grindžiamos žuvininkystės gali turėti įtakos delimitavimui, Teismas priėjo prie išvados, kad nėra jokios priežasties taikyti 121 straipsnio 3 dalį.¹⁶² Pastebėtina, kad Teismas, atmesdamas Danijos argumentus, nepateikė detalesnės šios nuostatos analizės ir kriterijų, pateisinančių 121 straipsnio 3 dalies taikymą.

Sprendime matyti, kad išanalizavęs visas aplinkybes, Teismas liko prie vidurio metodo, tačiau juo gauta linija buvo pastumta arčiau Jan Majeno krantų.¹⁶³ Kaip pastebi V. D. Degan'as, nuo 1993 m. teisminėje ir arbitražo praktikoje buvo populiarė tendencija apibrėžti bendrąsias teisės normas, leidžiančias nuspėti jų taikymo rezultatą.¹⁶⁴

Apibendrinant sprendimą išskiriamos šios svarbiausios delimitavimui skirtos taisyklės ir išaiškinimai: kontinentinio šelfo, esančio tarp priešingų valstybių krantų, laikina riba išvedama pagal vidurio linijos metodą ir tik po to sprendžiamas klausimas dėl tokios linijos koregavimo. Ypatingų aplinkybių sąvoka vartojama 1958 m. Konvencijoje įtvirtintoms delimitavimo nuostatomis. Taikant paprotines tarptautinės teisės normas, naudojamas reikšmingų aplinkybių terminas. Ekonominiai, kultūriniai reiškiniai gali būti reikšmingomis aplinkybėmis.

Sekantis ginčas, kurį nagrinėjo Teismas, buvo susijęs ne tik su jūros erdvių delimitavimu, bet ir su teritoriniais klausimais tarp Kataro ir Bahreino. Kadangi darbo tema apima tik kontinentinio šelfo delimitavimo aspektus, todėl sprendimo dalis, susijusi su teritoriniais ginčais, nenagrinėjama.

¹⁶¹ Ibid. P. 38 (prg. 76-77).

¹⁶² Ibid. P. 40 (prg. 80).

¹⁶³ Atstumą nuo laikinos iki galutinės vidurio linijos, Teismas padalino į tris sektorius, atsižvelgiant į tai, kad šalys prašė nustatyti ir žvejybos zoną. Tokiu būdu Teismas užtikrino, kad abi šalys šalių galėtų prieiti prie pagrindinių stintenių išteklių.

¹⁶⁴ Degan V.D. Consolidation of Legal Principles on Maritime Delimitation: Implications for the Dispute between Slovenia and Croatia in North Adriatic // Chinese Journal of International Law. 2007. Nr. 6. P. 609.

Nors Teismas ir ankstesniuose sprendimuose analizavo 1982 m. Konvencijos nuostatas, tačiau ši byla ypatinga tuo, kad priimant sprendimą, minėta Konvencija jau galiojo. Todėl žemiau pateikiami svarbiausi kontinentinio šelfo delimitavimui skirtų nuostatų išaiškinimai, delimitavimo taisyklės, reikšmingos aplinkybės.

1.2.4. 2001 m. kovo 1 d. sprendimas *Jūros erdvių delimitavimo ir teritoriniai klausimai tarp Kataro ir Bahreino byloje*

Kataras ir Bahreinas yra dvi Persijos įlankoje išsidėsčiusios valstybės, tarp kurių kilę teritoriniai ginčai dėl suvereniteto Zubaru, Havaro ir Janano saloms trukdė delimituoti ribas jūroje. 1991 m. liepos 8 d. Kataro užsienio reikalų ministras pateikė Teismui pareiškimą, juo prašė išspręsti kilusį teritorinį ir jūros erdvių ginčą su Bahreinu. Be kitų su teritoriniu suverenitetu susijusių klausimų, abi šalys prašė nubrėžti bendrą išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo ribą pagal tarptautines teisės normas. Pažymėtina, kad Kataras ir Bahreinas nebuvo 1958 m. Konvencijos dalyvės, ir nors Bahreinas ratifikavo 1982 m. Konvenciją, Kataras ją tik pasirašė. Tad šioje byloje Teismas turėjo taikyti paprotines tarptautines teisės normas. Svarbu tai, kad abi šalys pripažino, jog dauguma 1982 m. Konvencijos nuostatų atspindi paprotines normas, todėl neprieštaravo, kad jos būtų taikomos delimituojant jūros ribas.¹⁶⁵

Sritis, kurioje reikėjo atlikti kontinentinio šelfo bei išskirtinės ekonominės zonos delimitavimą, buvo šiauriniame sektoriuje.¹⁶⁶ Kadangi šioje dalyje Kataro ir Bahreino krantai gretimi, Teismas laikinajai linijai brėžti pasirinko lygių atstumų metodą. Tačiau tokiu būdu išvedant liniją pirmiau reikėjo nustatyti pagrindinius taškus, nuo kurių ji būtų brėžiama, ir tik po to svarstyti, ar yra reikšmingų aplinkybių, pateisinančių jos koregavimą. Pritartina R. Kolb'o nuomonei, kad Teismas vis dar pasiliko teisę savo nuožiūra spręsti, ar pasikliauti lygių atstumų linija, ar naudoti kokį kitą delimitavimo metodą, ypač kai tekdavo koreguoti laikiną liniją.¹⁶⁷

Sprendime pabrėžiama, kad lygių atstumų/ypatingų aplinkybių taisyklė, taikytina teritorinės jūros delimitavimui, o teisingumo principų/reikšmingų aplinkybių taisyklė, kuri nuo 1958 m. buvo išvystyta teismų bei valstybių praktikoje, taikoma kontinentinio šelfo ir išskirtinės zonos delimitavimui, tarpusavyje glaudžiai susijusios.¹⁶⁸ Atsižvelgdamas į šią nuostatą, Teismas turėjo įvertinti visas aplinkybes, galinčias būti reikšmingomis delimituojant kontinentinį šelfą.

¹⁶⁵ Šioje byloje Teismui teko delimituoti Kataro ir Bahreino teritorines jūras, kadangi tiek kontinentinis šelfas, tiek išskirtinė ekonominė zona prasideda nuo išorinės teritorinės jūros ribos.

¹⁶⁶ Sprendime matyti, kad ribų nustatymas jūroje apėmė du sektorius: pietiniame sektoriuje Teismui reikėjo delimituoti teritorinę jūrą, o šiauriniame - kontinentinį šelfą ir išskirtinę ekonominę zoną. Tad šiame darbe detaliau analizuojamos sprendimo nuostatos, susijusios su šiauriniu sektoriumi.

¹⁶⁷ Kolb R. Publications on Ocean Development. Case Law on Equitable Maritime Delimitation. Digest & Commentaries. Boston (Mass.): Kluwer Academic Publishers, 2003. P. 536.

¹⁶⁸ Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain) P. 75 (prg. 231) //

Šis sprendimas ypatingas tuo, kad jame aptinkami svarbūs išaiškinimai dėl žemų atoslūgio aukštumų bei mažų salų skirtumų bei jų įtakos jūros erdvių delimitavimui. Vertindamas žemas atoslūgio aukštumas, Teismas pabrėžė, kad pagal 1982 m. Konvenciją, kuri atspindi paprotines tarptautinės teisės normas, žemos atoslūgio aukštumos linija, jeigu ji yra visiškai arba iš dalies žemyninės valstybės arba salos teritorinėje jūroje, gali būti naudojama kaip bazinė linija teritorinės jūros pločiui matuoti. Tačiau kai atoslūgio aukštuma yra už teritorinės jūros ribų, ji negali turėti savo teritorinės jūros.¹⁶⁹ Sprendime išaiškinta, kad egzistuojančios taisyklės nepateisina prielaidos, esą atoslūgio aukštuma yra teritorija ta pačia prasme kaip ir sala.¹⁷⁰ Tačiau tai, kad Teismas į delimitavimą neįtraukė atoslūgio aukštumų bei itin mažų salų, siekdamas išvengti neproporcingo rezultato, leidžia darytina išvadą, kad labai mažos salos įtakos delimitavimui neturi.

Išskirtini šalių argumentai, kuriais jos siekė įrodyti reikšmingų aplinkybių buvimą. Sprendime matyti, kad Bahreinas prie tokių aplinkybių priskyrė perlų telkinius, esančius šiaurinėje Kataro pusiasalio dalyje. Vertindamas šalių argumentus ir jų pristatytus įrodymus,¹⁷¹ Teismas priėjo prie išvados, kad perlų telkinių egzistavimas, kuris praeityje periodiškai buvo išnaudojamas Bahreino žvejų, negali būti laikomas reikšminga aplinkybe, pateisinančia laikinosios linijos perkėlimą.¹⁷²

Kitas argumentas, kuriuo šalys siekė pakoreguoti laikinąją liniją, buvo susijęs su 1947 m. gruodžio 23 d. Didžiosios Britanijos sprendimu. Kataras nurodė, kad 1947 m. įkurta linija buvo konstruojama nuo pagrindinių valstybės krantų supaprastintu būdu, nustatant keletą esminių taškų. Tačiau Bahreinas atmetė 1947 m. linijos tinkamumą šiam delimitavimo procesui, tokią poziciją grįsdamas tuo, kad ji nebeatitinka dabartinės teisės ir kad ji buvo įkurta tik veiklos reguliavimo tikslais.¹⁷³ Vertindamas šį argumentą, Teismas išaiškino, kad Didžiosios Britanijos sprendimas buvo susijęs išimtinai tik su jūros dugnu tarp šalių, tačiau šioje byloje prašomų ribų nustatymas turi būti atliekamas tiek pagal teritorinę jūrą, tiek iš dalies derinant kontinentinį šelfą ir išskirtinę ekonominę zoną. Dėl šios priežasties 1947 m. nubrėžtos linijos negalima laikyti aplinkybe, į kurią būtina atsižvelgti.¹⁷⁴

Galiausiai Kataras apeliavo į proporcingumo nuostatą ir reikalavo atsižvelgti į žymų krantų ilgio skirtumą, pabrėždamas, kad jo pakrantė daug didesnė nei Bahreino. Bahreinas atkirto, kad

<http://www.icj-cij.org/docket/files/87/7027.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-13.

¹⁶⁹ Ibid. P. 64 (prg. 201).

¹⁷⁰ Ibid. P. 66 (prg. 206).

¹⁷¹ Teismas, vertindamas šalių argumentus, rėmėsi 1903 m. Didžiosios Britanijos politinio rezidento Persijos įlankoje atsakymu verslininkui, pageidavusiam dalyvauti perlų ieškojime. Atsakyme nurodyta, kad perlų ištekliai yra bendra Arabijos pakrančių nuosavybė ir Bahreino viršininkas neturėjo teisės teikti jokių leidimų dalyvauti perlų nardymo operacijose.

¹⁷² Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain) P. 77 (prg. 236) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/87/7027.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-13.

¹⁷³ Ibid. P. 77 (prg. 237-238).

¹⁷⁴ Ibid. P. 77-78 (prg. 240).

tariamais skirtumais yra tik Kataro prielaidos, kadangi Havaro sala priklauso Bahreino suverenitetui. Atsižvelgiant į tai, kad šiame sprendime Teismas nustatė, jog Bahreinas turi suverenitetą Havaro saloms, minėta aplinkybė taip pat tapo nereikšminga.¹⁷⁵

Teismas atkreipė dėmesį į kitą faktorių, kuris, jo manymu, galėjo būti reikšmingas – Fašt al Jarim vietovė, iškraipanti Bahreino pakrantę. Vis tik išanalizavęs minėtą faktą, Teismas priėjo prie išvados, kad teisingą rezultatą bus galima pasiekti, ignoruojant šį gamtos reiškinį. Tačiau pažymėjo, kad Fašt al Jarimo atoslūgio aukštumą galima naudoti kaip bazinę liniją, nuo kurios matuojama ne tik teritorinė jūra, bet ir kontinentinis šelfas bei išskirtinė ekonominė zona.¹⁷⁶

Reziumuojant šį sprendimą, išskiriama pagrindinė kontinentinio šelfo delimitavimo (taip pat ir ekonominės zonos) taisyklė – teisingi principai/reikšmingos aplinkybės. Taip pat išskiriama sprendimo nuostata, kad žemos atoslūgio aukštumos ir mažos salos neturi reikšmės delimituojant kontinentinį šelfą.

Kataro ir Bahreino byla buvo pirmoji, kurioje Teismas analizavo du iš esmės skirtingus teritorinius ir jūros erdvių nustatymo klausimus viename sprendime. Tai buvo naujovė, kuria netrukus pasinaudojo ir kitos valstybės. Vienas iš tokių pavyzdžių Kamerūnas ir Nigerija. Pradedant sprendimo, priimto Kamerūno ir Nigerijos byloje, analizę, tikslinga paminėti, kad visi su teritoriniais ginčais susiję klausimai yra daugiau ar mažiau nulemti istorinių įvykių. Todėl nagrinėjant tokio pobūdžio bylas, svarbu išsiaiškinti, ar atitinkami susitarimai, sudaryti tarp valstybių praeityje, gali turėti reikšmės jūros erdvių delimitavimui ir, žinoma, išskirti kontinentinio šelfo delimitavimui skirtas taisykles.

1.2.5. 2002 m. spalio 10 d. sprendimas *Žemės ir jūros ribos tarp Kamerūno ir Nigerijos byloje* (Kamerūnas prieš Nigeriją: įtraukiant Pusiaujo Gvinėją)

Sprendime matyti, kad esminiai ginčai tarp Kamerūno ir Nigerijos kilo dėl teisių į atitinkamas teritorijas pripažinimo, ypač dėl Bakasi pusiasalio. Kadangi Bakasi pusiasalis yra nafta turtinga sritis prie Kamerūno ir Nigerijos bendros sienos, natūralu, kad jis tapo pagrindiniu ginčo židiniu.¹⁷⁷ O ribų nustatymas jūroje buvo „naujos kilmės ginčo objektas, kurio istorija taip pat apima įvairius tarptautinius instrumentus.“¹⁷⁸

1994 m. kovo 29 d. Kamerūnas pateikė Teismui pareiškimą, juo prašė pradėti teisminį procesą prieš Nigeriją dėl ribų nustatymo žemėje ir jūroje. Kamerūnas, be kitų prašymų dėl

¹⁷⁵ Ibid. P. 78 (prg. 241-243).

¹⁷⁶ Ibid. P. 78 (prg. 245).

¹⁷⁷ McHugh, A. M. Resolving International Boundary Disputes in Africa: A Case for the International Court of Justice [comments] // Howard Law Journal. 2005, Nr. 49. P. 215.

¹⁷⁸ Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening) P.31. (prg.31) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/94/7453.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-13.

suvereniteto nustatymo Bakasi pusiasalyje, prašė, kad Teismas pripažintų bendrą kontinentinio šelfo ir išskirtinės ekonominės zonos ribą abiem ginčo šalims pagal Kamerūno pateiktas koordinatas.¹⁷⁹ Nigerija savo atsiliepime nurodė, kad Teismas neturi jurisdikcijos spręsti dėl Kamerūno reikalaujamos linijos, kiek ji pažeidžia Pusiaujo Gvinėjos bei San Tome ir Prinsipe interesus, taip pat pabrėžė, kad pagal 1982 m. Konvencijos 76 straipsnį šalys yra įpareigosos sąžiningai derėtis, siekiant susitarti dėl teisingo joms priklausančių jūros erdvių delimitavimo, laikantis esamos teisės tyrinėjant ir eksploatuojant kontinentinio šelfo mineralinius išteklius.¹⁸⁰ Galiausiai Teismui buvo pateiktas ir Pusiaujo Gvinėjos prašymas, kad šis susilaikytų nuo jūros ribų delimitavimo tarp Nigerijos ir Kamerūno tose srityse, kurios yra arčiau jos rajonų.¹⁸¹ Taigi, Teismui, prieš pradėdant svarstyti šalių prašymus, pirmiausia teko išaiškinti Nigerijos iškeltą jurisdikcijos problemą.¹⁸² Vis dėlto, Teismas tenkino suinteresuotos valstybės prašymą dalyvauti procese. Teismo sprendimą būtų galima paaiškinti tuo, kad Kamerūno reikalaujama jūros erdvių riba apėmė ir Bioko salą, kuri priklausė Pusiaujo Gvinėjai, todėl Teismas privalėjo užtikrinti, kad ribų nustatymas jūroje nepažeistų trečiųjų valstybių teisių.

Nigerija vien tik jurisdikcijos klausimu neapsiribojo. Remdamasi 1982 m. Konvencijos nuostatomis, ji nurodė, kad Teismas negali vienašališkai taikyti Kamerūno siūlomų kontinentinio šelfo ar išskirtinės ekonominės zonos ribų, jeigu jis dėl jų nebandė su ja susitarti. Tačiau 1998 m. birželio 11 d. Teismo sprendime nustatyta, kad derybos tarp šių valstybių vyko.¹⁸³ Teismas išaiškino, kad 1982 m. Konvencijos 74 ir 83 straipsniai nereikalauja, kad derybos dėl ribų nustatymo būtų sėkmingos.¹⁸⁴ Tarptautinė teisė reikalauja, kad visi panašūs įpareigojimai vesti derybas būtų sudaromi gera valia. Be to, jei po nesėkmingų derybų pradėdamas teismo procesas ir viena iš šalių keičia savo reikalavimus, minėtos nuostatos nereikalauja, kad teismo procesas būtų sustabdytas, kol įvyks naujos derybos.¹⁸⁵ Pažymėtina, kad tai pirmoji byla, kurioje Teismas atskleidė „susitarimo“ nuostatų turinį. Pritartina nuomonei, kad jų interpretavimas svarbus jūros erdvių delimitavimo teisės vystimuisi.¹⁸⁶

¹⁷⁹ Ibid. P. 13, 20.

¹⁸⁰ Ibid. P. 23, 24.

¹⁸¹ Ibid. P.30-31 (prg.29).

¹⁸² Teismo jurisdikcija yra grindžiama šalių susitarimu, todėl Teismo sprendimas negalėjo lemti trečiųjų valstybių teisių, kurios nėra bylos šalys, o būtent, Pusiaujo Gvinėjos bei San Tome ir Prinsipe. Dėl šios priežasties minėtoms valstybėms buvo leista dalyvauti procese, tačiau San Tomė ir Prinsipė atsisakė, o Pusiaujo Gvinėja buvo įtraukta į procesą kaip atskira šalis (žr. Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening) P. 122 (prg. 238).

¹⁸³ Ibid. P. 126 (prg. 244).

¹⁸⁴ Bendroji paprotinė teisė taip pat nereikalauja, kad derybos būtų sėkmingos. Tai viena pamatinių taisyklių, susijusių su derybomis. Tokia nuostata pirmą kartą buvo suformuluota Nuolatinio Tarptautinio Teisingumo Teismo 1931 m. byloje *Railway Traffic Between Lithuania and Poland* // http://www.icj-cij.org/pcij/serie_AB/AB_42/Trafic_ferroviaire_Avis_consultatif.pdf; prisijungimo laikas: 2013-02-05.

¹⁸⁵ Ibid. P. 125 (prg. 244).

¹⁸⁶ Tanaka, Y. Reflections on Maritime Delimitation in the Cameroon / Nigeria Case // International & Comparative Law Quarterly. 2004. Nr.53. P. 371.

Aptariant šalių argumentus, išskirtinos sprendimo nuostatos dėl Maroua deklaracijos reikšmės.¹⁸⁷ Analizuodamas Kamerūno argumentą, kad nustatant ribas jūroje privaloma laikytis sudaryto susitarimo, Teismas nustatė, kad Maroua deklaracija atitinka tarptautinį susitarimą, sudarytą tarp šalių dėl jūros ribų nustatymo, dėl to sukuria teisinės pasekmes.¹⁸⁸ Atsižvelgdamas į šią deklaraciją, Teismas patvirtino Kamerūno siūlomus sektorius, todėl kontinentinio šelfo ir išskirtinės ekonominės zonos delimitavimas turėjo prasidėti nuo deklaracijoje fiksuotų taškų.

Abi ginčo šalys buvo 1982 m. Konvencijos dalyvės, tačiau pradėdant teisminį procesą 1982 m. Konvencija dar buvo neįsigaliojusi, o priimant sprendimą ji jau galiojo. Sprendime matyti, kad teismas šiam ginčui spęsti vis dėlto taikė 1982 m. Konvencijos nuostatas. Kaip ir kitose, taip ir šioje byloje, laikinosios linijos išvedimui Teismas pasirinko lygių atstumų liniją. Tačiau tai, kad pagrindiniai taškai buvo nustatomi tik pagrindinėse Nigerijos ir Kamerūno pakrantėse, leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad reikšmingų taškų nustatymui negali būti naudojami trečiosioms valstybėms priklausantys geografiniai objektai. Atsižvelgdamas, kad tarp Pusiaujo Gvinėjos ir Kamerūno nebuvo apibrėžtos teisės ties Bioko salos šiaurine bei rytine dalimi, Teismas nusprendė, jog atskaitos taškus tinkamiausia būtų įtvirtinti nuo atoslūgio linijos, esančios labiausiai į pietus nuo Nigerijos ir Kamerūno krantų ties Akwajafe ir Cross upėmis.¹⁸⁹ Tačiau buvo būtina įvertinti, ar nuo šių taškų išvesta lygių atstumų linija atitinka teisingą rezultatą.

Sprendime matyti, kad Gvinėjos įlankos išgaubtumo Teismas nelaikė reikšminga aplinkybe, reikalaujančia laikinosios linijos koregavimo. Teismas tokią išvadą grindė tuo, kad Kamerūno ir Nigerijos pakrantės neapima visos Gvinėjos įlankos.¹⁹⁰ Pastebėtina, kad Libijos/Maltos byloje Teismas šalių reikalavimus vertino visame Viduržemio jūros kontekste, tačiau šiuo atveju Teismas vertino tik konkrečią delimituojamą sritį. Atsižvelgiant į tai, kad tiek Libijos/Maltos, tiek Kamerūno ir Nigerijos bylose susidurta su trečiųjų valstybių interesais, lieka neaišku, kokiais kriterijais remiantis geografinės sritis būtina vertinti visame regione.

Siekdamos pakoreguoti laikinąją liniją, kaip ypatingą aplinkybę šalys nurodė Bioko salą. Nors Teismas pripažino, kad salų egzistavimas gali turėti įtakos ribų delimitavimui jūroje, vis dėlto šioje byloje į ją nebuvo atsižvelgta, nurodant, kad Bioko sala priklauso Pusiaujo Gvinėjai, kuri nėra proceso šalis. Ji būtų reikšminga nustatant jūros erdvių ribas tarp Kamerūno ir Pusiaujo Gvinėjos, bet ne tarp Kamerūno ir Nigerijos.¹⁹¹ Pastebėtina, kad daugeliu atveju pasiteisinęs proporcingumo kriterijus taip pat buvo atmestas. Byloje Teismas vertino tik tas pakrančių dalis, kurios buvo

¹⁸⁷ 1975 m. birželio 1 d. tarp Kamerūno ir Nigerijos buvo pasirašyta Maroua deklaracija, kuria buvo fiksuotos teritorinės jūros ribos nuo Akwajafe upės žiočių iki G taško, todėl Kamerūnas siekė, kad kontinentinis šelfas ir išskirtinė ekonominė zona būtų delimituojami nuo taško G. (žiūrėti: Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening). P.126).

¹⁸⁸ Ibid. P. 130, 131.

¹⁸⁹ Ibid. P. 144 (prg. 292).

¹⁹⁰ Ibid. P. 146 (prg. 297).

¹⁹¹ Ibid. P. 147 (prg. 299).

reikšmingos delimitavimui. Nors bendrame kontekste Nigerijos pakrantė gerokai didesnė už Kamerūno, tačiau delimituojamame rajone šalių pakrančių ilgiai labai panašūs.¹⁹² Spręsdamas Nigerijos iškeltą klausimą dėl valstybių praktikos eksploatuojant naftą, Teismas rėmėsi ankstesnių bylų sprendimais, kuriuose išaiškinta, kad toks šalių elgesys gali būti reikšmingas tik tada, kai susitarimas tarp jų yra aiškus ir nekelia abejonių. Kadangi šioje byloje tokių susitarimų nėra, todėl tokia praktika reikšmės delimitavimui neturi.¹⁹³

Atmetęs visus šalių argumentus dėl galimai reikšmingų aplinkybių ir pats tokių nenustatęs, Teismas paliko lygių atstumų liniją nekoreguotą.

Priimtas sprendimas atskleidė tris svarbius aspektus. Pirma, šalių sudaryti dvišaliai susitarimai dėl jūros ribų gali būti labai svarbūs delimituojant kontinentinį šelfą. Antra, „susitarimo“ turinys nereikalauja, kad šalių derybos dėl kontinentinio šelfo delimitavimo būtų sėkmingos. Trečia, trečiosioms valstybėms priklausančios salos įtakos delimitavimui neturi.

Kitas ginčas, kuris buvo patikėtas spręsti Teismui, susijęs su Nikaragvos ir Hondūro nesutarimais Karibų jūroje. Nikaragvos ir Hondūro byloje šalys prašė nustatyti bendrą ribą jų teritorinei jūrai, kontinentiniam šelfui ir išskirtinei ekonominei zonai. Tad šiame sprendime atkreiptinas dėmesys į delimitavimo metodus, kurie taikomi, kai nėra galimybės išskirti atitinkamų taškų krantuose, „nebylius susitarimus“ bei kitas aplinkybes, galinčiomis būti reikšmingomis.

1.2.6. 2007 m. spalio 8 d. sprendimas *Teritorinių ir jūros erdvių ginčai tarp Nikaragvos ir Hondūro Karibų jūroje* byloje

Karibų jūros pietvakarinėje dalyje įsikūrusios Nikaragvos ir Hondūro valstybės susijungia Gracias a Dios kyšulio viršūnėje. Šalys prašė, kad Teismas nuo šios viršūnės nustatytų atitinkamas ribas jūroje. Abi valstybės negalėjo savarankiškai to padaryti, nes nesutarė dėl ribų nustatymui taikytinų taisyklių. Hondūras rėmėsi tradiciniu jūros ribų pripažinimo būdu, apeliuodamas į *uti possidetis juris* principą,¹⁹⁴ pagal kurį bendra riba negalėjo nukrypti nuo 15-osios lygiagretės¹⁹⁵ už teritorinės jūros.¹⁹⁶ Nikaragva, kuri 1999 m. gruodžio 8 d. kreipėsi į Teismą, reikalavo, kad ribos būtų nustatomos pagal bisektorinį metodą. Ji atmetė lygių atstumų metodą dėl specifinio srities pobūdžio. Be to, Nikaragva nesutiko su Hondūro teiginiu, kad 15-oji lygiagretė yra tradicinė riba,

¹⁹² Ibid. P. 147 (prg. 301).

¹⁹³ Ibid. P. 149 (prg. 304).

¹⁹⁴ *Uti possidetis juris* principas buvo sukurtas Lotynų Amerikoje po 1810 m., kai prasidėjo buvusių Ispanijos provincijų Amerikoje išsivadavimo procesas. Šis bendras principas suteikė galimybę nustatyti absoliučią normą, kad nėra teritorijos be šeimininko. Vėliau principas buvo perimtas daugelio naujų nepriklausomų ar atsikūrusių valstybių. (žr. Vadapalas V. Tarptautinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 2006. P. 229-231).

¹⁹⁵ Atsiliepime Hondūras nurodė, kad teritorinės jūros delimitavimo riba turėtų būti tiesi ir horizontali linija brėžiama nuo Koko upės žiočių iki 12 jūrmylių ribos taško, kuriame ji susikerta su 15 lygiagrete (14°59.8').

¹⁹⁶ Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras) P. 30 (prg. 73) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/120/14075.pdf>; prisiųgimo laikas: 2013-01-14.

pagal kurią turėtų būti nustatomos ir kitos ribos.¹⁹⁷ Pastebėtina, kad Nikaragva pirminiame pareiškime neprašė, kad Teismas spręstų salų (Bobel Cay, Savanna Cay, Port Royal Cay, South Cay) suvereniteto klausimą. Tik po Hondūro atsiliepimo, Nikaragva savo pareiškimą papildė dar vienu prašymu - nustatyti, kad minėtos keturios salos priklauso jos suverenitetui.¹⁹⁸ Nepaisant pavėluoto pareiškimo, Teismas nagrinėjo Nikaragvos prašymą. Vis dėlto, manytina, kad Teismas negalėjo to daryti. Nikaragva į Teismą kreipėsi dėl ribų nustatymo jūroje. Pradedant teisminį procesą, šalims yra keliami deramo kruopštumo ir atsakingumo reikalavimai, pagal kuriuos šalys privalo teikti konkrečius, aiškiai apibrėžtus prašymus. Būtent šalies reikalavimo pagrindas apibrėžia Teismui ribas, kurių jis negali peržengti. Todėl nauji reikalavimai turi būti nagrinėjami atskirai.

Vertindamas Karibų jūroje esančius geografinius ypatumus, Teismas priminė fundamentalią delimitavimui skirtą taisyklę – žemė dominuoja jūroje. Sprendime išaiškinta, kad geografiniai objektai, kurie nėra nuolat virš vandens ir kurie nepatenka į valstybės teritorinius vandenius, turėtų būti atskirti nuo salų.¹⁹⁹ Pastebėtina, kad šioje sprendimo dalyje Teismas detalizavo ne tik Kataro ir Bahreino byloje prieitą išvadą dėl atoslūgio aukštumos, bet taip pat pateikė 1982 m. Konvencijos 121 straipsnio nuostatos interpretaciją.

Kaip matyti iš šalių reikalavimų, šioje byloje reikėjo išspręsti du klausimus: pirma, nustatyti, ar 15-oji lygiagretė buvo tradicinė riba, tinkanti jūros ribų delimitavimui ir, antra, išskirti tinkamiausią delimitavimo metodą nustatyti bendrai teritorinės jūros, kontinentinio šelfo ir išskirtinės ekonominės zonos ribai tarp Nikaragvos ir Hondūro.

Kaip parodė Kamerūno ir Nigerijos bylos pavyzdys, ribų jūroje nustatymui svarbią reikšmę turi istoriniai dokumentai. Sprendime matyti, kad Hondūras savo reikalavimus grindė Gomez-Bonilla²⁰⁰ sutartimi ir 1906 m. Ispanijos karaliaus dovanojimo aktu bei tvirtino, kad 1821 m. sėkmingai su Nikaragva išplėtė jūros erdves iki 6 jūrmylių. Anot Hondūro, tai įrodo, kad 15-oji lygiagretė sudaro jūros erdvių delimitavimo liniją, o *uti possideti juris* nuostata leidžia preziumuoti teisę į kontinentinio šelfo ir išskirtinės ekonominės zonos ribas į šiaurę nuo šios koordinatės.²⁰¹ Skirtingai nei Hondūras, Nikaragva teigė, kad negalima taikyti *uti possideti juris* principo modernioms kontinentinio šelfo ir išskirtinės ekonominės zonos teisinėms koncepcijoms.²⁰² Vertindamas šiuos teiginius, Teismas išaiškino, kad tam tikromis aplinkybėmis, tokiomis kaip ryšys su išorinėmis įlankomis, teritorinėmis jūromis, minėta nuostata gali būti svarbi jūros erdvių delimitavimui. Tačiau šioje byloje šis teisinis faktas neapibrėžia, kur turėtų eiti jūros erdvių ribos

¹⁹⁷ Ibid. P. 30 (prg.73).

¹⁹⁸ Ibid. P. 30-31.

¹⁹⁹ Ibid. P. 48 (prg.141)

²⁰⁰ 1894 m. Nikaragva ir Hondūras pasirašė Gomez-Bonilla sutartį (įsigaliojo 1896 m.) dėl bendrų ribų, pagal ją taikant *uti possideti juris* principą buvo patvirtintos sritys, nepriklausomybės dieną (1821 m.) sudariusios jų provincijas.

²⁰¹ Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras) P. 72-73 (prg. 229) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/120/14075.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-14.

²⁰² Ibid. P. 73 (prg. 231).

tarp kaimyninių valstybių gretimų jūrų, todėl 15-oji lygiagretė negali būti laikoma tradicinė riba jūroje.²⁰³

Pastebėtina, kad daugelyje bylų (Tuniso/Libijos, Kamerūno/Nigerijos), ginčo šalys savo reikalavimus grindė tarp jų susiklosčiusia atitinkama naftos koncesijų suteikimo praktika, pagal kurią valstybės „nebyliai“ pripažindavo kontinentinio šelfo ribas ginčo rajone. Tokiu pavyzdžiu rėmėsi Hondūras, nurodydamas, kad eksploatavo kontinentinį šelfą už 15-sios lygiagretės, o Nikaragva tam neprieštaravo. Be to, trečiosios valstybės pripažino Nikaragvos ir Hondūro tylaus susitarimo ribos egzistavimą už šios koordinatės.²⁰⁴ Nors ankstesnėse bylose Teismas pasisakė dėl tokių susitarimų teisinės galios, tačiau Nikaragvos ir Hondūro byloje buvo pateiktas detalesnis paaiškinimas. Pasak Teismo, „nebylaus susitarimo įrodymai turi būti įtikinami. Pastovios jūros erdvių ribos nustatymas yra nepaprastos svarbos dalykas, todėl neturi būti lengvai preziumuojamas. Tam tikromis aplinkybėmis *de facto* linija galėtų atitikti jau egzistuojančią, sutartą ribą arba galėtų būti daugiau laikino pobūdžio ar konkrečiam tikslui, tokiam kaip retų resursų pasidalijimas, nubrėžta linija. Bet net jei tokia linija kurį laiką buvo priimtina, ją reikia skirti nuo tarptautinės ribos.“²⁰⁵ Atsižvelgdamas į tokią nuostatą, Teismas priėjo prie išvados, kad Nikaragvos ir Hondūro „nebylus susitarimas“ nesukuria teisinių pasekmių.

Pastebėtina, kad prasidėjus procesui Nikaragva nebuvo 1982 m. Konvencijos dalyvė, bet neprieštaravo, kad naujoji Konvencija būtų taikoma ginčui spręsti. Kiti autoriai pastebi, kad Teismas ankstesnėse bylose ne kartą pabrėžė, kad jo jurisdikcijos taikymo sritis nagrinėjamoje byloje apibrėžiama pagal tos dienos teisinį statusą, todėl ir taikytinos teisės klausimas turėjo būti sprendžiamas tuo pačiu principu.²⁰⁶

Teismo jurisprudencija leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad pagrindinis ir vienas svarbiausių delimitavimo metodų, kai reikia nustatyti laikiną kontinentinio šelfo ir išskirtinės ekonominės zonos bendrą ribą, yra lygių atstumų metodas. Pagrindinės priežastys, dėl kurių Teismas jį plačiai naudoja, yra siejamos su šio metodo moksliniu pobūdžiu bei santykinio paprastumu jį taikant.²⁰⁷ Tačiau, šioje byloje Teismas negalėjo nustatyti pagrindinių bazinių taškų, todėl lygių atstumų metodas netiko. Kadangi buvo būtina surasti tinkamiausią delimitavimo taisyklę, Teismas svarstė bisektoarinio metodo taikymo galimybę. Bisektorius – tokia linija, kuri gaunama dalijant kampą, sudarytą tiesių pakrantės linijų. Be to, bisektoarinio metodo privalumas yra tas, kad mažiausias nukrypimas nuo galutinių taškų, kurie yra dideliu atstumu nuo bendro taško, visos priekinės kranto

²⁰³ Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras) P. 74 (prg. 234-236) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/120/14075.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-14.

²⁰⁴ Ibid. P. 74-76.

²⁰⁵ Ibid. P. 80 (prg. 253).

²⁰⁶ Churchill, R. Dispute Settlement Under the UN Convention on the Law of the Sea: Survey for 2007 // The International Journal of Marine and Coastal Law. 2008, Nr. 24. P. 617.

²⁰⁷ Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras) P. 86 (prg. 272) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/120/14075.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-14.

linijos kursui iš dalies turės tik nedidelę įtaką.²⁰⁸ Siekdamas išvengti Hondūro teritorijos atkirtimo problemos, Teismas nurodė, kad priekinės linijos taškai turėtų prasidėti nuo Punta Patukos Hondūro pusėje ir Wouhnta‘os Nikaragvos pusėje, kurie susijungia Gracias a Dios kyšulio viršūnėje.²⁰⁹ Tokiu būdu sujungus reikšmingas pakrantės linijas, atitinkamu kampu buvo išvesta bendra riba. Atsižvelgiant į tai, kad Teismas pripažino salų suverenitetą Hondūrai, gauta linija toje vietoje išlinksta, kad galėtų jas apimti. Atsižvelgiant į tai, kad byloje nebuvo nustatyta reikšmingų aplinkybių, bisektoriniu metodu išvesta laikina linija liko nekoreguota.

Išskirtinos šios svarbiausios sprendimo nuostatos: *uti possidetis juris* principas neturi įtakos kontinentinio šelfo delimitavimui; dėl tarptautinių ribų svarbos „nebylūs“ susitarimai negali būti reikšminga aplinkybe; srityse, kuriose neįmanoma nustatyti reikšmingų taškų, kontinentinio šelfo delimitavimui gali būti naudojamas bisketorinis metodas.

Nors Nikaragvos ir Hondūro byloje sprendimas buvo priimtas 2007 m., tačiau dar 2004 m. į Teismą kreipėsi Rumunija, prašydama išspręsti jūros erdvių delimitavimo problemas Juodojoje jūroje. Tad šis Teismo nagrinėtas ginčas teisinėje literatūroje įvardinamas tiesiog Juodosios jūros byla. Pagrindinės Rumunijos ir Ukrainos ginčo problemos susijusios su anksčiau tarp šalių sudarytu sutarčių galiojimu ir jų taikymu delimitavimo ginčui spręsti, reikšmingų pakrančių ir rajono išskirimu, bazinių taškų nustatymu bei 1982 m. Konvencijos 121 straipsnio 3 dalies, reglamentuojančios salų teisinį režimą, išaiškinimu. Todėl visi šie aspektai detaliam gvildinti Teismo sprendime.

1.2.7. 2009 m. vasario 3 d. sprendimas *Jūros erdvių delimitavimas Juodojoje Jūroje* byloje (Rumunija prieš Ukrainą)

Dvidešimt keturi nesėkmingi Rumunijos ir Ukrainos bandymai savarankiškai susitarti dėl ribų nustatymo jūroje lėmė, kad 2004 m. rugsėjo 16 d. Teismas gavo Rumunijos pareiškimą, kuriame buvo prašoma nubrėžti bendrą kontinentinio šelfo ir išskirtinės ekonominės zonos ribą tarp jos ir Ukrainos Juodojoje jūroje.²¹⁰ Pagrindinė nesutarimų priežastis ta, kad abi ginčo šalys skirtingai vertino šioje jūroje esantį geografinį darinį – Gyvačių salą (Serpents‘ Island). Pagal Rumuniją, tai buvo uola, o pagal Ukrainą – sala.²¹¹ Todėl pastaroji kaip reikšmingą aplinkybę delimitavimo procesui nurodė jai priklausančią Gyvačių salą. Skirtingai nei Ukraina, Rumunija

²⁰⁸ Ibid. P. 91 (prg. 287).

²⁰⁹ Ibid. P. 92-94 (prg. 289, 294, 298).

²¹⁰ Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) P. 2 //

<http://www.icj-cij.org/docket/files/132/1697.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-15.

²¹¹ Oral. N. Current Legal Developments International Court of Justice. Case Concerning Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) Judgement of 3 February 2009 // The International Journal of Marine and Coastal Law. 2010, Nr. 25. P.115.

rėmėsi 1982 m. Konvencijos 121 straipsnio 3 dalimi ir teigė, kad uolos neturi kontinentinio šelfo ir išskirtinės ekonominės zonos.²¹² Tad, J. M. Van Dyke'o nuomone, ši byla suteikė Teismui galimybę apibrėžti ir įprasminti ginčijamą dviprasmišką frazę.²¹³

Analizuojant aukščiau minėtą straipsnį pastebima įdomi ginčo šalių interpretacija šiuo klausimu. 2008 m. žodinio proceso metu Rumunijos atstovas, profesorius V. Lowe'as, teigė, kad aptariama nuostata reglamentuoja bet kur esančias salas ir uolas: tiek už išskirtinės ekonominės zonos ar kontinentini šelfo, tiek už 200 jūrmylių nuo valstybės kranto. Jo teigimu, Gyvačių sala yra uola, nes netinka žmonėms gyventi ar vykdyti savarankišką ekonominę veiklą, kadangi žmonės visiškai priklausomi nuo maisto, vandens ir kitų poreikių. Uola nesiskiria nuo plieno platformos.²¹⁴ Pasak jo, sala turi būti tinkama žmogui gyventi, dėl to ji privalo būti stabili ir tvari. Šiuo atveju žmogaus gyvenimo kriterijus nėra įvykdytas, jei žmonės „įsakyti“ darbdavių eina į salelę.²¹⁵ Ukrainos atstovai teigė priešingai. Jie nurodė, kad 121 straipsnio 3 dalis taikoma tik ypatingai smulkiems dariniams, tokiems kaip Jungtinės Karalystės Rokalo sala.²¹⁶ Pastebėtina, kad Teismas sprendime taip ir nenurodė, kaip turėtų būti interpretuojama ši nuostata, tačiau Gyvačių sala nebuvo įtraukta į laikinosios linijos konstravimą. Todėl pagrįstai galima manyti, jog Teismas palaikė Rumunijos poziciją.

Pažymėtina, kad abi valstybės yra 1982 m. Konvencijos dalyvės, todėl, be dvišalių sutarčių teisės, buvo privalu remtis ir Konvencijos nuostatomis. 1982 m. Konvencijos 83 straipsnio 4 dalis numato, kad jeigu suinteresuotų valstybių sutartis galioja, klausimai, susiję su kontinentiniu šelfu, sprendžiami pagal tokios sutarties nuostatas.²¹⁷ Tad Teismas turėjo nustatyti, kurie iš Rumunijos ir Ukrainos susitarimų gali būti taikomi konkrečiam ginčui spręsti. Pasiremdamas valstybių praktika sudarant tokio pobūdžio sutartis, Teismas išaiškino, kad jeigu valstybės pageidautų, jog jų sutarta teritorinės jūros riba būtų naudojama taip pat ir kontinentinio šelfo ar/ir išskirtinės ekonominės zonos delimitavimui, jos turėtų sudaryti naują susitarimą.²¹⁸ Tokia Teismo pozicija leidžia daryti išvadą, kad nauja jūros erdvė turi būti delimituojama nauju susitarimu. Tikėtina, kad naujo susitarimo reikalavimas konkrečiai jūros erdvės ribai, grindžiamas Nikaragvos ir Hondūro sprendimo nuostata, kad tarptautinių ribų nustatymas yra ypatingos svarbos aktas ir negali būti lengvai preziumuojamas. Dėl šios priežasties ankstesni Rumunijos ir Ukrainos susitarimai negalėjo

²¹² Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) P. 63 (prg. 180) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-15.

²¹³ Van Dyke, J. M. The Romania v. Ukraine Decision and its Effect on East Asian Maritime Delimitations // Ocean & Coastal Law Journal. 2010, Nr. 15. P. 261.

²¹⁴ Ibid. P. 270.

²¹⁵ Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) P. 270 // <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-15.

²¹⁶ Ibid. P. 270-271.

²¹⁷ Jungtinių tautų jūrų teisės konvencija // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4786.

²¹⁸ Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) P. 30 (prg. 69) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-14.

būti taikomi naujų erdvių delimitavimui. Vienintelis susitarimas, kuriuo tikslinga buvo vadovautis delimituojant ginčo sritį, yra 2003 m. Valstybės sienų režimo sutartis. Tačiau ji buvo reikšminga tik tiek, kiek fiksavo šalių teritorinių jūrų susikirtimo pabaigos tašką.²¹⁹ Pagal šią sutartį buvo nustatyta ir Gyvačių salos teritorinė jūra. Nustatęs, kad tarp šalių nėra reikiamų sutarčių, Teismas galėjo atlikti pagrindinę užduotį.

Kaip ir ankstesniuose sprendimuose, pradėdamas delimitavimo procesą, Teismas pirmiausia turėjo išskirti reikšmingus krantus. Anot Teismo, tokių krantų nustatymas svarbus dėl dviejų priežasčių. Pirma, reikšmingi krantai išskiriami siekiant nustatyti, kas sudaro sutampančių reikalavimų į atitinkamas sritis specifinį kontekstą ir, antra, krantų nustatymas svarbus siekiant patikrinti galutinės delimitavimo stadijos metu gautą rezultatą, kad neliktų disproporcijos dėl pakrančių skirtingo ilgio.²²⁰ Sprendime matyti, kad reikšmingi krantai nustatomi tokiu būdu, kad pakrantės projekcija sukurtų reikalavimus į jūros erdves (*žemė dominuoja jūroje* taisyklė). Be to, krantas privalo sudaryti projekciją, kuri sutaptų su kitos valstybės krantu. Jeigu povandeninės sritys nesutampa, jos negali būti įtrauktos į delimitavimą.²²¹ Atsižvelgdamas į šiuos kriterijus, Teismas nustatė, kad visa Rumunijos pakrantė yra reikšminga delimitavimui. Skirtingai nei Rumunijos, Ukrainos pakrantėje turėjo būti nustatyti tiek gretimi, tiek prieš Rumuniją esantys reikšmingi krantai. Todėl į kontinentinio šelfo bei išskirtinės ekonominės zonos delimitavimą nebuvo įtrauktos Ukrainai priklausančios Karkinos įlanka bei Gyvačių sala.²²² Sprendime išaiškinta, kad ši sala yra 20 jūrmylių nuo pagrindinio Ukrainos kranto ir todėl nėra vienas iš pakrantės darinių.²²³

Nustačius reikšmingus krantus, būtina parinkti delimitavimo metodus. Kadangi Rumunijos ir Ukrainos krantai tiek gretimi, tiek priešingi, Teismas laikinajai linijai brėžti pasirinko lygių atstumų liniją (gretimiems krantams)/vidurio liniją (priešingiems krantams). Pasak Teismo, dėl „lygių atstumų“ ir „vidurio linijos“ terminų vartojimo teisinių pasekmių nekyla, kadangi abu metodai konstruojami tuo pačiu principu.²²⁴ Daugelis autorių sutaria, kad lygių atstumų ir vidurio linijos užima pagrindinę vietą jūros erdvių delimitavimo teisėje, o jų naudojimą atspindi abi Konvencijos, teismų, tribunolų sprendimai bei valstybių praktika.²²⁵ Tačiau, kad būtų pasiektas teisingas sprendimas, vien tik metodų išskyrimo neužtenka. Ne mažiau svarbu nustatyti pagrindinius taškus, nuo kurių bus išvedama kombinuota linija. Manytina, kad netinkamas bazinių taškų, nuo kurių konstruojama delimitavimo linija, įtvirtinimas pakrantėje, net ir naudojant

²¹⁹ Ibid. P.29 (prg. 66).

²²⁰ Ibid. P.32 (prg. 78).

²²¹ Ibid. P.39- 40 (prg. 99).

²²² Ibid. P.39 (prg. 96).

²²³ Ibid. P.52-53 (prg.149).

²²⁴ Ibid. P. 44 (prg.116).

²²⁵ Rothwell D. R., Stephens T. The International Law of the Sea. Oxford. (Portland Or.): Hart Publishing, 2010. P. 402.

tinkamiausius metodus, neduos siekiamo rezultato. Teismas, atmesdamas šalių siūlomus bazinius taškus, pateikė svarbių išaiškinimų šiuo klausimu.

Rumunijos teritorinės jūros bazinis taškas fiksuotas ties Sulinos užtvanka, todėl pastaroji ji siūlė ir laikinosios linijos brėžimui. Pastebėtina, kad Teismas, analizuodamas užtvankos sampratą, rėmėsi 1982 m. Konvencijos 11 straipsniu, kuris apibrėžia uosto ir atskirų uosto įrenginių įtaką teritorinės jūros delimitavimui. Kadangi Teismas nenustatė, kad Sulinos užtvanka būtų tiesiogiai naudojama uosto veikloje, Rumunijos pasiūlymą atmetė.²²⁶ Teismo nuomone, Rumunijos pakrantės tinkamiausi taškai laikinosios linijos konstravimui turėtų būti vieta, jungianti jos teritoriją su Sulinos užtvanka bei Sakalinos pusiasalio pabaiga.²²⁷ Sprendime taip pat išaiškinama, kad bazinių linijų nustatymas kontinentinio šelfo ir/ar išskirtinės ekonominės zonos pločio matavimui bei pagrindinių taškų įvirtinimas lygių atstumų/vidurio linijos brėžimui yra du skirtingi dalykai.²²⁸ Darytina išvada, kad delimitavimui reikšmingi taškai nebūtinai turi sutapti su bazinės linijos taškais.

Ukrainos pakrantėje Teismui reikėjo nustatyti atskirus taškus tiek gretimiams, tiek priešingiems krantams su Rumunija. Teismo nuomone, daug reikšmingesni taškai buvo Tsygankos sala, Tarkankuto (Tarkhankut) kyšulys ir Kersono (Kherones) kyšulys.²²⁹ Pagal minėtus taškus buvo išvesta laikina lygių atstumų/vidurio linija.

Galiausiai paskutiniame delimitavimo etape būtina nustatyti visas aplinkybes, pateisinančias linijos koregavimą. Sprendime matyti, kad Teismas, apsvarstęs krantų ilgio disproporciją, Juodosios jūros uždara pobūdį, Gyvačių salos įtaką delimitavimui, šalių elgesį delimituojamame rajone, bet kokį atkirtimo efektą ir šalių saugumo reikalavimus, nenustatė, kad nors viena minėtų aplinkybių būtų reikšminga.²³⁰ Tad nustatytą ribą paliko neoreguotą.

Reziumuojant sprendimą išskirtini šie svarbiausi aspektai: 1982 m. Konvencijos 83 straipsnio 1 dalis, įpareigojanti valstybes kontinentinį šelfą delimituoti sutartimi, sudaryta remiantis tarptautinės teisės normomis, draudžia kontinentinį šelfą delimituoti pagal sutartį, kurioje šios zonos nustatymas neaptartas; valstybių, kurių krantai tiek priešingi, tiek gretimi, kontinentinio šelfo delimitavimui galima taikyti kombinuotą lygių atstumų /vidurio linijos metodą; užtvanka nėra uosto veiklos dalis, todėl netinkama naudoti bazinių taškų nustatymui; reikšmingi krantai ir delimituojama sritis sudaro pakrantės valstybių teisėtų reikalavimų pagrindą.

Naujausias ir dar menkai analizuotas Teismo sprendimas priimtas Nikaragvos ir Kolumbijos byloje, kurioje Teismas sprendė ne tik jūros erdvių delimitavimo problemas, bet ir teritorinius

²²⁶ Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) P. 49-51 // <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-14.

²²⁷ Ibid. P.51.

²²⁸ Ibid. P.51.

²²⁹ Ibid. P.52 (prg.148).

²³⁰ Ibid. P. 55-73.

ginčus. Atsižvelgiant į tai, kad sprendimo dalykas yra platesnis negu darbo tema, analizuojamos tik tos sprendimo nuostatos, kurios reikšmingos kontinentinio šelfo delimitavimui.

1.2.8. 2012 m. lapkričio 19 d. sprendimas *Teritoriniai ir jūros erdvių ginčai* byloje (Nikaragva prieš Kolumbiją)

2001 m. gruodžio 6 d. Nikaragva kreipėsi į Teismą, prašydama nubrėžti tarp jos ir Kolumbijos bendrą ribą, dalijančią jų kontinentinį šelfą ir išskirtinę ekonominę zoną Karibų jūroje.²³¹ Be to, Nikaragva prašė išspręsti suvereniteto problemas dėl jūrinių ypatybių (koralų rifų, mažų salų), išskyrus Providencia, San Andres ir Santa Katalina salas, kurios priklausė Kolumbijai.²³² Pastebėtina, kad nesutarimai tarp šių valstybių atkreipė ir kaimyninių šalių dėmesį. Pareiškimus įstoti į procesą pateikė Kosta Rika bei Hundūras, tačiau 2011 m. gegužės 4 d. sprendimais Teismas prašymus atmetė.²³³

Pastebėtina, kad Teismo praktikoje šis buvo pirmasis atvejis, kai viena iš ginčo šalių prašė Teismo nustatyti kontinentinio šelfo ribą už 200 jūrmilių. Sprendime matyti, kad Nikaragva ne tik nesugebėjo pateikti jos reikalavimą grindžiančių įrodymų, bet ir nesilaikė 1982 m. Konvencijos 76 straipsnio 8 dalies reikalavimų perduoti duomenis apie kontinentinio šelfo ribas, esančias toliau negu 200 jūrmilių, Kontinentinio šelfo ribų komisijai, todėl Teismas šioje dalyje prašymą atmetė.²³⁴

Kadangi Kolumbija nėra 1982 m. Konvencijos dalyvė, analizuojamoje byloje Teismas turėjo taikyti paprotines tarptautinės teisės normas. Ankstesnių bylų sprendimuose²³⁵ Teismas nustatė, kad kai kurios 1982 m. Konvencijos nuostatos atspindi paprotines teisės normas. Tokios nuostatos yra 83 straipsnis, reglamentuojantis kontinentinio šelfo delimitavimo taisyklės, ir 121 straipsnis, nustatantis salų teisinį režimą. Taigi šias nuostatas Teismas taikė Nikaragvos ir Kolumbijos ginčui spręsti.²³⁶

²³¹ Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia) P. 9 (prg. 15) //

<http://www.icj-cij.org/docket/files/124/17164.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-15.

²³² Būtent tarp Providencia, San Andres ir Santa Katalina salų bei Nikaragvos Teismas turėjo delimituoti kontinentinį šelfą ir išskirtinę ekonominę zoną. Svarbu tai, kad šioje byloje nekilo ginčų, jog minėtos salos turi teisę ne tik į teritorinę jūrą, bet ir už jos esančias jūros erdves.

²³³ Kosta Rika siekė į procesą įstoti ne šalimi, norėdama atkreipti Teismo dėmesį į specifinę sritį. O Hondūrai nebuvo svarbu, ar jis bus įtrauktas į procesą šalimi ar ne, jam daug svarbiau buvo, kad būtų užtikrintas 2007 m. priimto sprendimo *Nicaragua v. Honduras* byloje vykdymas (Žr.: *Application by Costa Rica for Permission to Intervene* // <http://www.icj-cij.org/docket/files/124/16482.pdf>; *Application by Honduras for Permission to Intervene* // <http://www.icj-cij.org/docket/files/124/17164.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-15.

²³⁴ Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia) P. 46 (prg. 131) //

<http://www.icj-cij.org/docket/files/124/17164.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-15.

²³⁵ Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta) bei Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain) bylose buvo nustatyta, kad 1982 m. Konvencijos 83, 121 straipsniai atspindi paprotines teisės normas.

²³⁶ Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia) P. 48-51 (prg.137-139) //

<http://www.icj-cij.org/docket/files/124/17164.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-15.

Nikaragva ir Kolumbija nesutarė, kaip turėtų būti vertinami joms priklausantys geografiniai dariniai. Nikaragva teigė, kad Kolumbijai priklausantys Alburquerque, Rytų ir Pietryčių koralų rifai, Roncador ir Serrana, Serranilla ir Bajo Nuevo salos yra išimtis, numatytos 1982 m. Konvencijos 121 straipsnio 3 dalyje. Savo požiūrį ji grindė tuo, kad salos mažos ir netinkamos gyventi, todėl negali turėti išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo. Skirtingai nuo Nikaragvos, Kolumbija visus šiuos darinius traktavo kaip salas, turinčias visas teises į minėtas zonas.²³⁷ Analizuodamas 121 straipsnio 2 ir 3 dalių nuostatas, Teismas išaiškino, kad „nebūtina preciziškai apibrėžti mažesnių salų statuso, kadangi teisė į jūros erdves, kurias jos galėtų sukurti atitinkamoje srityje (už teritorinės jūros), visiškai sutaptų su San Andres, Providencia ir Santa Katalina salų teisėmis į kontinentinį šelfą ir išskirtinę ekonominę zoną.“²³⁸ Tokia Teismo nuostata pagrindžia ankstesnėse bylose nustatytą išvadą, kad mažos salos įtakos delimitavimui neturi.

Sritis, kurioje reikėjo atlikti delimitavimą, apėmė Kolumbijai priklausančias salas, esančias prieš Nikaragvos valstybę. Todėl Teismas reikšmingiems krantams negalėjo priskirti pagrindinio Kolumbijos kranto, nes, pagal Juodosios jūros sprendime pateiktą išaiškinimą, krantas turi sudaryti projekciją, kuri sutaptų su kitos šalies kranto projekcija. Taigi krantų nustatymui buvo pasirinkti Alburquerque, Rytų ir Pietryčių koralų rifai (priklausantys San Andres salai), Roncador, Serrana Providencia ir Santa Katalina salų pakrantės.²³⁹ Teismas nustatė, kad Nikaragvos pakrantė reikšminga visa, išskyrus nedidelę dalį kranto, esančią pietuse, greta Punta de Perlas kyšulio.²⁴⁰ Susumavus pakrančių ilgius, Nikaragvos reikšminga pakrantė sudarė 531 km, o Kolumbijos salų krantai – 65 km.

Pastebėtina, kad Nikaragvos ir Kolumbijos požiūriai taip pat išsiskyrė dėl delimitavimo metodų taikymo. Pagal Nikaragvą, tinkamiausia delimitavimo metodika būtų anklava, pripažįstant, kad kontinentinio šelfo ir išskirtinės ekonominės zonos riba būtų 200 jūrmylių, matuojant nuo Nikaragvos bazinės linijos.²⁴¹ Kolumbija buvo prieš tokią metodiką ir siūlė daugelį metų taikytą lygių atstumų/vidurio liniją.²⁴² Tokios pačios nuomonės buvo ir Teismas, nurodęs, kad tinkamesnį metodą siūlo Kolumbija. Teismas nenustatė, kad delimituojamoje srityje būtų aplinkybių, dėl kurių jis negalėtų taikyti šio metodo delimitavimui tarp priešingų krantų. Atsižvelgdamas į pasirinktą metodą, Teismas turėjo atrinkti tinkamiausius taškus laikinosios linijos konstravimui. Nikaragvos pusėje Teismas išskyrė arčiausiai jos kranto esančius ir jos bazinę liniją sudarančius rifų taškus, o Kolumbijos pagrindiniai taškai buvo nustatyti kiekvienoje Santa Katalina, Providencia, San Andres

²³⁷ Ibid. P.63, 65.

²³⁸ Ibid. P.68 (prg. 180).

²³⁹ Ibid. P.57 (prg. 152).

²⁴⁰ Ibid. P.55 (prg. 145).

²⁴¹ Ibid. P. 70 (prg. 186).

²⁴² Ibid. P. 70 (prg. 187).

saloje bei Alburquerque rife.²⁴³ Pagal nurodytus taškus nubrėžus laikinąją vidurio liniją, buvo būtina nustatyti, ar yra reikšmingų aplinkybių, dėl kurių ją reikėtų koreguoti. Šioje byloje Teismas nustatė dvi reikšmingas aplinkybes: krantų ilgio skirtumą bei geografinį kontekstą.²⁴⁴ Pastaroji aplinkybė buvo svarbi, kadangi Kolumbijos reikšmingas krantas sudarytas iš grupės salų, kurių dauguma labai mažos ir išsidėsčiusios pakankamai dideliu atstumu nuo pagrindinio kranto. Todėl reikėjo priimti tokį sprendimą, kad nė viena iš šalių nebūtų atkirsta nuo srities, kurioje driekiasi jos krantas.²⁴⁵ Teismo manymu, teisingas rezultatas būtų pasiektas taikant pasunkintos linijos metodą, t.y. linija konstruojama naudojant 3:1 santykį.²⁴⁶

Šiame sprendime buvo įtvirtinta *Kontinentinio šelfo Libija prieš Maltą, Jūros erdvių delimitavimas Juodojoje jūroje* byloje nustatyta delimitavimo metodologija, apimanti tris stadijas. Pirmojoje stadijoje pagal pasirinktus metodus išvedama laikina delimitavimo linija. Antrojoje stadijoje vertinama, ar yra reikšmingų aplinkybių, reikalaujančių išvestos linijos koregavimo, ir galiausiai trečiojoje stadijoje taikomas proporcingumo testas, kuriuo nustatoma, ar neliko žymaus skirtumo tarp nustatytų kontinentinio šelfo sričių ir valstybės krantų.

Laikotarpiu nuo 1969 m. iki 2012 m. Teismas išnagrinėjo dešimt ginčų dėl kontinentinio šelfo delimitavimo ir pateikė pagrindinių delimitavimo taisyklių išaiškinimus. Pirmosiose bylose (*Šiaurės jūros kontinentinio šelfo, Kontinentinio šelfo (Tunisas prieš Libiją)*) pateiktos naujovės – teisingumo nuostatos įgyvendinimas, taisyklė – žemė dominuoja jūroje, tapo fundamentaliausios normos, įtvirtintos 1982 m. Konvencijoje. *Jūros ribų delimitavimas Meino įlankoje* sprendime teismas sugrupavo ir išskyrė ginančius bei prevencinius kriterijus, kurie *Kontinentinio šelfo Libija prieš Maltą* sprendime įgavo teisingų kriterijų reikšmę. Greta 1958 m. Konvencijoje įtvirtintos ypatingų aplinkybių sampratos Teismas iškėlė reikšmingų aplinkybių terminą, jų skirtumus atskleisdamas *Jūrų delimitavimas tarp Danijos ir Norvegijos* byloje. *Jūros erdvių delimitavimo ir teritoriniai klausimai tarp Kataro ir Bahreino* byloje Teismas išskyrė ne tik naują teisingų principų/reikšmingų aplinkybių delimitavimo taisyklę, bet ir nustatė, kad mažos salos ir atoslūgio aukštumos įtakos delimitavimui neturi. Susitarimo – pagrindinio reikalavimo, keliamo valstybėms delimituojant kontinentinį šelfą, turinys išaiškintas *Žemės ir jūros ribų tarp Kamerūno ir Nigerijos* bylos sprendime. Dvišalių sutarčių įtaka kontinentinio šelfo delimitavimui pateikta *Teritoriniai ir jūros erdvių ginčai tarp Nikaragvos ir Hondūro Karibų jūroje* byloje. Paskutiniai Teismo priimti

²⁴³ Ibid. P. 74-75 (prg. 201-203).

²⁴⁴ Ibid. P. 83 (prg. 229).

²⁴⁵ Ibid. P. 84 (prg. 229).

²⁴⁶ Ibid. P. 85 (prg. 235).

sprendimai (*Juodosios jūros, Teritoriniai ir jūros erdvių ginčai Nikaragva prieš Kolumbiją* bylose) pateikia svarbių išaiškinimų dėl bazinių taškų nustatymo bei mažų salų vertinimus. Kadangi 1982 m. Konvencija įtvirtina tik bendriausius delimitavimo principus, visi minėti Teismo sprendimai yra pagrindiniai teisės šaltiniai, ieškant atitinkamų delimitavimo taisyklių bei jų išaiškinimų.

Išanalizavus Teismo praktiką dėl kontinentinio šelfo delimitavimo, išskirtinos šios svarbiausios taisyklės:

Visų pirma, kontinentinis šelfas negali būti dalinamas ir delimitavimu siekiama nustatyti jo ribas, o neapibrėžti jas naujai. Šiuo tikslu kontinentinio šelfo delimitavimui taikomos tiek paprotinės teisės normos, tiek tarptautiniai susitarimai. Paprotinės teisės normas atspindi kai kurios 1958 m. bei 1982 m. Konvencijose įtvirtintos nuostatos, tokios kaip kontinentinis šelfas delimituojamas susitarimu, delimitavimas turi būti teisingas, įprastose situacijose, kuriose nėra reikšmingų aplinkybių, pagrindiniai delimitavimo metodai yra vidurio linija (priešingiems krantams), lygių atstumų metodas (gretimiems krantams), uolos, kurios netinka gyventi žmonėms arba vykdyti savarankišką ekonominę veiklą, neturi kontinentinio šelfo.

Principų teisingumas turi būti nustatomas pagal jų naudingumą, todėl ne kiekvienas principas, kuris pats savaime yra teisingas, gali atitikti šį reikalavimą. Teisingumo norma apima tiek kriterijus, į kuriuos privaloma atsižvelgti, tiek delimitavimo būdus. Teisingus kriterijus atspindi šios nuostatos: negalima ignoruoti geografinių faktų; jokio atkirtimo nuo jūros erdvių; jokios dalijančios teisės; aplinkybių pagarbos principas; proporcingumas.

Antra, bendro pobūdžio regioninės ir dvišalės teisės normos gali būti reikšmingos sprendžiant suvereniteto klausimus dėl salų. Žinojimas, kuriai valstybei priklauso salos, palengvina kontinentinio šelfo delimitavimą. Taip pat reikšmingi tie susitarimai, kurie reguliuoja kontinentinio šelfo delimitavimo klausimus. Tačiau, susitarimai, kuriuose kontinentinio šelfo aspektai neaparti, įtakos delimitavimui neturi.

Trečia, Kontinentinio šelfo delimitavimą reglamentuojančios teisės normos (1958 m. ar 1982 m. Konvencijos) gali būti taikomos tik tokiais atvejais, kai abi pakrantės valstybės yra tos pačios tarptautinės sutarties dalyvės. Jeigu nors viena pakrantės valstybių nėra atitinkamos Konvencijos(-ų) dalyvė arba viena valstybė yra tik 1958 m. Konvencijos šalis, tačiau nėra 1982 m. Konvencijos šalis, o kita yra 1982 m. Konvencijos šalis, bet nėra 1958 m. Konvencijos narė, tokiu atveju kontinentinio šelfo delimitavimui taikomos tarptautinės paprotinės teisės normos.

Ketvirta, nepaisant to, kad pagrindiniai delimitavimo metodai atspindi tarptautinį paprotį - pasitaiko jų naudojimo išimčių. Jeigu reikšmingoje delimitavimui pakrantėje neįmanoma nustatyti taškų, kurie būtini lygių atstumų linijos konstravimui, turi būti taikomas kitas delimitavimo metodas ar jų kombinacija (bisektorinis metodas; linija, statmena krantui; lygių atstumų – vidurio linija ir pan.). Reikšmingų aplinkybių buvimas, pavyzdžiui, krantų konfigūracija, gali lemti kito metodo

tinkamumą. Kiekvienu atveju delimituojamą sritį būtina vertinti individualiai, taikyti jai tinkamiausius kriterijus, atsižvelgti į jos specifinį pobūdį. Jeigu delimituojamoje srityje yra mažų salų, jos įtakos delimitavimui neturi.

Penkta, kontinentinio šelfo delimitavimo metodologija apima tris stadijas: pirmoje stadijoje parenkami delimitavimo metodai; antroje – vertinamos reikšmingos aplinkybės; trečioje – taikomas proporcingumo testas.

Išanalizavus Teismo nagrinėtų ginčų dėl kontinentinio šelfo delimitavimo jurisprudenciją pastebėtina, kad šios srities nustatymas yra sudėtingas ir komplikuotas procesas. Kadangi kiekvienu atveju skiriasi faktinės aplinkybės – krantai, jūros gylis, istorinės pretenzijos, dvišaliai santykiai ir pan., kiekviena delimituojama sritis turi būti vertinamas individualiai. Sprendimuose išskirtų paprotinių teisės normų, teisingų kriterijų, reikšmingų aplinkybių visuma, leidžia pasirinkti tinkamiausias šios zonos delimitavimui skirtas taisykles, tačiau neišskiria atvejų, kada valstybės įpareigojamos jas taikyti. Svarbu tai, kad sprendimuose nėra detaliau išaiškinta, pagal kokius kriterijus ir kaip turi būti išskirti reikšmingi laikinosios linijos formavimui taškai, kokiais atvejais šalių elgesys turi įtakos kontinentinio šelfo ribos nustatymui. Sprendimuose pasigesta detalesnių išaiškinimų, kokiais atvejais salos priskiriamos prie mažų salų, o kada jos turi „puse efekto“. Visi šie išaiškinimai reikšmingi gvildenant Graikijos ir Turkijos ginčą. Valstybės nesutaria, ar Graikijos suverenitetui priklausančios salos turi teisę į kontinentinį šelfą. Be to, Graikijos ir Turkijos nesutarimai taip pat susiję su teritorinės jūros pločiu Egėjo jūroje. Abi valstybės yra pasiskelbusios 6 jūrmylių teritorinę jūrą ginčo srityje,²⁴⁷ tačiau Graikija pasiliko teisę šią ribą išplėsti iki 12 jūrmylių.²⁴⁸ Dėl šios jūros specifiškumo²⁴⁹ Turkija nesutinka, kad teritorinės jūros pločiui būtų taikomas 1982 m. Konvencijoje įtvirtintas 12 jūrmylių pločio kriterijus. Jį taikant „Graikija Egėjo jūrą transformuotų į ežerą“²⁵⁰ ir tai yra viena iš priežasčių, dėl ko Turkija neratifikuoja 1982 m. Konvencijos. Graikijai šiuo metu priklauso 35 procentai Egėjo jūros, o Turkijai tik 7,6²⁵¹. Jeigu Graikija teritorinę jūrą išplėstų iki 12 jūrmylių, tokiu būdu jai priklausytų 64 procentai jūros, o

²⁴⁷ Table of Claims to Maritime Jurisdiction. Maritime space: Maritime Zones and Maritime Delimitation. Jungtinių Tautų teisinių reikalų agentūros padalinio vandenynų reikalams ir jūrų teisei interneto svetainė (ang. UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/table_summary_of_claims.pdf; prisijungimo laikas: 2013-02-05.

²⁴⁸ Vassalotti A. Rough Seas: the Greek – Turkish Aegean Sea Dispute and Ideas for Resolution // Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review. 2011, Nr. 33. P. 397.

²⁴⁹ Egėjo jūra yra Viduržemio jūros dalis šiaurės rytuose tarp Graikijos ir Turkijos valstybių, ji nėra platesnė nei 350 kilometrų ir ne ilgesnė nei 640 kilometrų. Joje išsibarstę daugiau kaip 3000 įvairiausio dydžio salų, salelių, uolų, kurių dauguma priklauso Graikijos suverenitetui // http://lt.wikipedia.org/wiki/Eg%C4%97jo_j%C5%ABra; prisijungimo laikas: 2013-02-06.

²⁵⁰ Vassalotti A. Rough Seas: the Greek – Turkish Aegean Sea Dispute and Ideas for Resolution // Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review. 2011, Nr. 33. P. 398.

²⁵¹ Ibid.

Turkijai tik 8,8. Todėl, Turkijos teigimu, Graikijai išplėtus teritorinę jūrą maksimaliu atstumu, ji negalėtų naudotis netrukdoma laivybos teise.²⁵²

Atsižvelgiant į tai, kad jau daugelį metų šioms valstybėms nepavyksta savarankiškai išspręsti jūros ribų klausimo, remiantis I dalyje pateikta bylų analize, išskirtinos normos, kurios gali būti tinkamos Egėjo jūros kontinentinio šelfo delimitavimui.

²⁵² Ibid.

2. KONTINENTINIO ŠELFO DELIMITAVIMAS TARP GRAIKIJOS IR TURKIJOS EGĖJO JŪROJE

Remiantis Teismo nagrinėtų ginčų dėl kontinentinio šelfo delimitavimo praktika, šioje darbo dalyje taikomos pagrindinės šios zonos nustatymui skirtos taisyklės Egėjo jūros ginčui spręsti. Pažymėtina, kad šioje dalyje pateikiama subjektyvi nuomonė, kaip būtų galima delimituoti kontinentinį šelfą Egėjo jūroje, todėl tai nereiškia, kad Teismas būtent taip spręstų ginčą.

Atsižvelgiant į Teimo jurisprudenciją, iš pradžių tikslinga nustatyti teisę, kuri bus taikoma šiam ginčui nagrinėti, vėliau išskirti krantus ir delimitavimui reikšmingas sritis, apibrėžti delimitavimo metodologiją.

Kaip buvo minėta, dar 1976 m. Graikija kreipėsi į Teismą, prašydama išspręsti jos ir Turkijos ginčą dėl kontinentinio šelfo delimitavimo Egėjo jūroje. Tačiau dėl Graikijos padarytų išimčių, jog su valstybės suverenitetu susiję ginčai sprendžiami pagal vidaus teisę, Teismas nustatė, kad neturi jurisdikcijos nagrinėti šį klausimą.²⁵³ Kadangi Egėjo jūros kontinentiniame šelfe gausu tiek gyvųjų, tiek negyvųjų išteklių, natūralu, kad Graikija, įtraukdama salas į delimitavimą, siekia kiek įmanoma daugiau išplėsti jai priklausančio jūros dugno zoną. Skirtingai nuo Graikijos, Turkija laikosi pozicijos, kad kontinentinis šelfas turėtų būti delimituojamas nuo pagrindinių valstybių žemynų krantų, neteikiant didelės reikšmės saloms. Kadangi valstybėms nepavyko rasti kompromiso, kontinentinio šelfo ribų problema liko neišspręsta iki šiol.

Egėjo jūra yra Viduržemio jūros dalis šiaurės rytuose tarp Graikijos ir Turkijos. Be to, ši jūra priskiriama uždarų tipų jūroms, todėl itin pažeidžiama yra jos aplinka bei gyvieji išteklių. Tad šis aspektas taip pat vertintinas, delimituojant kontinentinį šelfą.

Pagrindinis klausimas, kurį būtina išspręsti prieš pradėdant taikyti šio kontinentinio šelfo delimitavimui tinkamiausias teisės normas, – taikytinos teisės nustatymas.

2.1. Egėjo jūros kontinentinio šelfo delimitavimui taikytinos teisės normos

Graikija dar 1995 m. liepos 21 d. ratifikavo 1982 m. Konvenciją, tačiau Turkija nėra minėtos tarptautinės sutarties šalis.²⁵⁴ Vis dėlto svarbu paminėti, kad Turkija aktyviai dalyvavo Trečiojoje jūrų teisės konferencijoje, siūlydama atitinkamus režimus uždaroje ir pusiau uždaroje jūrose. Ji siūlė įtraukti į 1982 m. Konvenciją nuostatas, kad valstybės narės, besiribojančios uždaroje ar pusiau uždaroje jūrose, veiktų tokiu būdu, kuris atitiktų pakrantės valstybių teises ir

²⁵³ Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey) P. 46 (prg. 109) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/62/6245.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-02-19.

²⁵⁴ Table recapitulating the status of the Convention and of the related Agreements as at 30 January 2013 // http://www.un.org/Depts/los/reference_files/status2010.pdf; prisijungimo laikas: 2013-02-18.

interesus bei šios jūros ypatingas aplinkybes.²⁵⁵ Akivaizdu, kad jau tuomet ribų klausimas Egėjo jūroje Turkijai buvo labai svarbus. Kadangi į šiuos siūlymus nebuvo atsižvelgta, tai atskleidžia priežastį, kodėl Turkija 1982 m. Konvencijos neratifikavo. Esant tokiai situacijai kontinentinio šelfo delimitavimui tikslinga taikyti bendrąsias paprotines teisės normas. Pirmojoje darbo dalyje buvo nustatyta, kad dauguma 1982 m. Konvencijos nuostatų atspindi paprotines teisės normas. 2013 m. sausio 23 d. duomenimis, 1982 m. Konvencijos šalys yra 165 valstybės, o jos nėra ratifikavusios tik 32 valstybės.²⁵⁶ Nepaisant to, tikslinga nustatyti, ar paprotinės teisės normos gali būti taikomos toms valstybėms, kurios jų visiškai nepripažįsta. Kad paprotinė teisės norma neįpareigotų valstybės, ji turi atitikti dvi sąlygas: pirma, valstybė privalo išlaikyti prieštaravimą dėl tokios taisyklės nuo pat ankstyvosios jos kūrimo stadijos, t. y. tiek ją formuojant, tiek po jos sukūrimo ir, antra, tokį prieštaravimą privaloma palaikyti nuosekliai.²⁵⁷ Turkijos sudarytos sutartys su kitomis valstybėmis dėl jūros erdvių delimitavimo Juodojoje jūroje leidžia pagrįstai teigti, kad ji neatmeta paprotinių delimitavimo taisyklių, susijusių su teritorinės jūros pločiu bei pagrindiniais delimitavimo metodais.²⁵⁸ Pagal tarptautinę teisę, jeigu daugiašalė sutartis deklaratyviai teigia paprotinę teisę arba ketina kodifikuoti paprotines teisės normas, ja galima remtis kaip paprotine teise net prieš valstybę, kuri nėra sutarties dalyvė.²⁵⁹ Dėl šios priežasties Graikijos ir Turkijos ginčui spręsti taikytinos tos 1982 m. Konvencijos nuostatos, kurias Teismas nustatė kaip paprotį.

Nustačius taikytiną teisę, kitas etapas būtų reikšmingų krantų bei srities nustatymas.

2.2. Reikšmingų krantų bei srities nustatymas

Valstybės krantas lemiamas veiksnyis teisei į povandenines sritis gretimas jam (žemė dominuoja jūroje taisyklė). Teismas *Kontinentinio šelfo* (Tunisas prieš Libiją), *Juodosios jūros* (Rumunija prieš Ukrainą) bylose nustatė, kad tos sritys, kur valstybių interesai sutampa, yra reikšmingos delimitavimui. Šiaurinėje Egėjo jūros dalyje Graikijos ir Turkijos valstybės yra gretimos, o centrinėje dalyje jos yra viena prieš kitą. Todėl iš pradžių tikslinga nustatyti, kur

²⁵⁵ Oral N. Non- ratification of the 1982 Law of the Sea Convention: An Aegean Dilemma of Environmental and Global Consequence // *Publicist*. 2009, Nr. 1. P. 58-59.

²⁵⁶ Table Recapitulating the Status of the Convention and of the related Agreements as at 30 January 2013 // http://www.un.org/Depts/los/reference_files/status2010.pdf; prisijungimo laikas: 2013-02-18.

²⁵⁷ Georgiades E. A. The Imia Islets: A Beginning to The Maritime Delimitation of The Aegean Sea Dispute // *Ocean & Costal Law Journal*. 2011, Nr. 17. P.108.

²⁵⁸ Turkija riboms su Bulgarija nustatyti naudojo lygių atstumų metodą. Teritorinės jūros pločiui Juodojoje jūroje Turkija taikė 12 jūrmylių kriterijų (žr. Georgiades E. A. The Imia Islets: A Beginning to The Maritime Delimitation of The Aegean Sea Dispute // *Ocean & Costal Law Journal*. 2011, Nr. 17. P.109 bei Table of Claims to Maritime Jurisdiction (as at 15 July 2011) // http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/table_summary_of_claims.pdf; prisijungimo laikas: 2013-02-18.

²⁵⁹ Akehurst M., Malanczuk P. Šiuolaikinis tarptautinės teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2000. P. 69.

Graikijos ir Turkijos interesai sutampa šiaurinėje dalyje, o po to pereiti prie centrinės dalies reikšmingų krantų.

Juodosios jūros byloje Teismas nustatė, kad reikšmingi krantai nustatomi pagal tris kriterijus, t.y., pakrantės valstybės projekcija turi sukurti reikalavimus į jūros erdves; valstybių atitinkamų krantų projekcijos turi sutapti, ir sritys, kurios nesutampa su kitos valstybės išplėtimu, negali būti įtrauktos į delimitavimą.²⁶⁰ Vadovaujantis šiuo išaiškinimu, šiaurinėje Egėjo jūros dalyje Turkijos pakrantė reikšminga visa iki Soros įlankos, o Graikijos pakrantės gali būti įtraukta tik ta dalis, dėl kurios sutampa jos ir Turkijos reikalavimai. Taigi Graikijos pakrantė reikšminga tik iki Aleksandrijos. Likusi Graikijos pakrantės dalis negali būti įtraukta į delimitavimą.

Centrinėje Egėjo jūros dalyje Graikijos ir Turkijos pagrindinės pakrantės yra panašaus ilgio, abiejų valstybių krantai nelygūs, įdubę, juose daug įlankų, iškyšulių. Todėl, į reikšmingas pakrantes negali būti įtraukiamos žemynuose esančios įlankos, kadangi jų krantų projekcijos nesukuria nei teisių į jūrų zonas, nei sutampančių kontinentinio šelfo sričių.

Egėjo jūros pietinę ribą bei delimituojamos srities pabaigą žymi Kretos, Rodo, Koso salos. Būtent šioje dalyje išsidėstę didžioji dalis salų ir salynų. Todėl visa ši dalis taip pat reikšminga delimitavimui.

Kitas etapas ir vienas sudėtingiausių momentų delimitavimo procese – tinkamų delimitavimo metodų nustatymas. Nuo metodų parinkimo priklauso delimituojamos srities teisingumas.

2.3. Metodų, taikytinų Egėjo jūros kontinentinio šelfo delimitavimui, išskyrimas

Pastebėtina, kad Graikijos ir Turkijos nuomonės išsiskiria ne dėl to, kokie delimitavimo metodai turėtų būti taikomi, bet nuo kurios vietos juos reikėtų naudoti. Graikija pageidauja, kad būtų naudojama vidurio linija arba lygių atstumų metodas tik nuo Egėjo jūros rytuose esančių jos salų, o Turkija siekia, kad būtų taikoma vidurio linija nuo pagrindinių valstybių krantų, neįtraukiant Graikijai priklausančių salų.²⁶¹ Jeigu būtų atsižvelgta į Graikijos reikalavimą, jai priklausytų 97 procentai Egėjo jūros dugno ir tik 3 procentai liktų Turkijai.²⁶² Todėl natūralu, kad Turkija kategoriškai su tuo nesutinka.

Pastebėtina, kad teisinėje literatūroje nėra bendros nuomonės, kokie delimitavimo metodai būtų tinkamiausi Egėjo jūros kontinentinio šelfo delimitavimui. Pavyzdžiui, E. A. Georgiades'as kontinentinio šelfo delimitavimui siūlo taikyti lygių atstumų liniją, kurią vėliau reikėtų koreguoti,

²⁶⁰ Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) P. 39 (prg. 96) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-14.

²⁶¹ Van Dyke M. J. An Analysis of the Aegean Disputes under International Law // Ocean Development and International Law. 2005, Nr. 36. P.88.

²⁶² Vassalotti A. Rough Seas: the Greek – Turkish Aegean Sea Dispute and Ideas for Resolution // Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review. 2011, Nr. 33. P. 396.

atsižvelgiant į salų įtaką, ir galiausiai dar kartą įvertinti gautą liniją, kad būtų išlaikytas priėjimas prie atvirosios jūros.²⁶³ Kiti autoriai siūlo kombinuotą delimitavimo būdą, t. y., statmeną liniją, kurią pamažu stumiant būtų išvedama vidurio linija gretimoms Graikijos ir Turkijos krantams, bei lygių atstumų liniją priešingoms krantams centrinėje Egėjo jūros dalyje.²⁶⁴ Atsižvelgiant į tai, kad tiek Turkija, tiek Graikija pripažįsta paprotinius delimitavimo būdus, manytina, kad laikinosios linijos išvedimui šiaurinėje dalyje, kur valstybių krantai gretimi, tikslinga būtų taikyti lygių atstumų liniją, o centrinėje dalyje, tarp priešingų krantų, – vidurio liniją. Šiuo atveju nėra kliūčių lygių atstumų linijai naudoti, kadangi įmanoma nustatyti reikalingus taškus.

2.4. Bazinių taškų nustatymas

Teismo jurisprudencijoje detalai nėra išaiškinta, kokiais kriterijais vadovaujantis turi būti išskirti pagrindiniai taškai, tačiau pagrindinis keliamas reikalavimas, išskiriant pagrindinius taškus, – privaloma atsižvelgti į reikšmingų krantų fizinę geografiją.²⁶⁵

Šiaurinėje dalyje Graikijos ir Turkijos valstybes skiria Evros upė, todėl lygių atstumų linijos pradžios tašką tikslingiausia išvesti nuo šios upės vidurio. Tokia praktika pastebima *Žemės ir jūros ribų tarp Kamerūno ir Nigerijos* bei *Juodosios jūros* sprendimuose. Žinoma, būtina atsižvelgti, kad tokia linija neatkirstų valstybių nuo tolimesnių jūros erdvių. Graikijos pakrantėje kitą tašką tikslinga įtvirtinti ties Aleksandrija, o Turkijos pusėje ties Ilijos kyšuliu, kadangi abu šie taškai žymi sutampančių sričių pabaigą. Nuo šių taškų išvesta linija bagiasi už Samotrakijos salos, nuo kurios turi prasidėti vidurio linija. Atono pusiasalio viršūnė turėtų būti atskaitos taškas vidurio linijos konstravimui, kadangi pusiasalis nėra atskirtas nuo žemyno, jis priklauso bendram Graikijos krantui, todėl nepritartina tų autorių nuomonei, kurie siūlo neįtraukti į kontinentinio šelfo delimitavimą minėto pusiasalio, motyvuodami, jog jis per daug išsikišęs į jūrą.²⁶⁶ Teismas, nagrinėdamas Kanados ir JAV bylą nurodė, kad geografinius faktus reikia vertinti tokius, kokie jie yra, ir negalima jų ignoruoti.²⁶⁷ Atsižvelgiant į šią nuostatą, vidurio linijos brėžimui nustatyti Atono ir Galipolio pusiasalių viršūnių taškai. Viduriniame sekoriuje taip pat išskirtinti taškai, nuo kurių Graikijos ir Turkijos pakrantės pradeda keisti kyrptis. Tokie taškai būtų ties Pelionu (Graikija)

²⁶³ Georgiades. E. A. The Imia Islets: A Beginning to The Maritime Delimitation of The Aegean Sea Dispute // *Ocean & Coastal Law Journal*. 2011, Nr. 17. P. 122.

²⁶⁴ Maritime Delimitation in the Aegean Sea – Part I. The Journal of Turkish Weekly, 2007 // <http://www.turkishweekly.net/article/215/maritime-delimitation-in-the-aegean-sea-part-i.html>; prisijungimo laikas: 2013-02-20.

²⁶⁵ Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) P. 51 (prg.137) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-14.

²⁶⁶ Maritime Delimitation in the Aegean Sea – Part I. The Journal of Turkish Weekly, 2007 // <http://www.turkishweekly.net/article/215/maritime-delimitation-in-the-aegean-sea-part-i.html>; prisijungimo laikas: 2013-02-20.

²⁶⁷ Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada v. United States of America) P. 29 (prg. 37) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/67/6369.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

bei Baba kyšuliu (Turkija). Vidurinio sektoriaus pabaigą žymi Sounion (Graikija) ir Cesme (Turkija) kyšuliai, todėl ties šiomis viršūnėmis taip pat įtvirtinti taškai yra reikšmingi kontinentinio šelfo delimitavimui. Galiausiai trečiasis sektorius prasideda ties Peloponeso pusiasaliu, todėl šioje zonoje vidurio linija turėtų būti brėžiama nuo Spatijos (Graikija) ir Bodrumo (Turkija) kyšulių, kadangi jie labiausiai įsikišę į jūrą. *Jūros erdvių delimitavimo ir teritoriniai klausimai tarp Kataro ir Bahreino, Juodosios jūros* bylose Teismas taip pat bazinius taškus nustatė kyšulių viršūnėse.²⁶⁸ Tokiu būdu sujungus taškus bus gauta atitinkama vidurio linija. Pažymėtina, kad ši vidurio linija negali būti visiškai tiesi, nes padalytų Samotrakijos, Lemnos salas (šiauriniame sektoriuje) ir Kiklado salyną (centriniame sektoriuje). Todėl lygių atstumų bei vidurio linija ties šiomis salomis turėtų išlinkti tiek, kad jas apimtų.

2.5. Reikšmingos aplinkybės

Akivaizdu, kad išvesta laikinoji linija ties viduriniu sektoriumi negali būti tiesi, kadangi tokiu būdu ji atskirtų Kikladų salyną, dalį jo palikdama Turkijai. Todėl vertinant reikšmingas aplinkybes, pirmiausiai būtina įvertinti salas bei jų įtaką kontinentinio šelfo delimitavimui, taip pat kitus svarbius faktorius, galinčius turėti įtakos laikinosios linijos koregavimui.

„Visos tarptautinių teismų ir arbitražų nagrinėtos bylos, kurios buvo susijusios su salomis, neatitiko Turkijos pakrantės ir greta jos esančių Graikijos salų sudėtingumo lygio.“²⁶⁹

2.5.1 Salų įtaka kontinentinio šelfo delimitavimui

Kontinentinio šelfo delimitavimą Egėjo jūroje komplikuoja daugybė įvairaus dydžio išsibarsčiusių salų, o ypač tos, kurios yra greta Turkijos pakrantės. Dėl sudėtingų geografinių aplinkybių šis atvejis toks uniklus ir sulaukia daug teisininkų dėmesio.

Pastebėtina, kad Teismo praktikoje salos vertinamos skirtingai. Nustatant delimitavimo ribą, salos gali turėti didelę reikšmę arba į jas atsižvelgiama tik iš dalies, o kartais jos iš viso nereikšmingos. Pagal 1982 m. Konvenciją, kad geografinis objektas būtų vertinamas kaip sala, jis potvynio metu turi išlikti vandens paviršiuje.²⁷⁰ 1982 m. Konvencijos 121 straipsnis numato, kad salos, be kitų jūros erdvių, gali turėti ir kontinentinį šelfą. Išimtis numatyta tik dėl salų, kurios

²⁶⁸ Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain) P. 73 (prg. 222) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/87/7027.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-13.

²⁶⁹ Oral N. Non-ratification of the 1982 Law of the Sea Convention: An Aegean Dilemma of Environmental and Global Consequence // Publicist. 2009, Nr. 1. P. 63.

²⁷⁰ Jungtinių tautų jūrų teisės konvencija // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4786. (121 straipsnio 1 dalis).

netinka gyventi žmonėms arba vykdyti savarankišką veiklą.²⁷¹ Būtent šia 1982 m. Konvencijos nuostata remiasi Graikija, apeliuodama, kad jos salos, esančios greta Turkijos pakrantės, turi teisę į kontinentinį šelfą. Manytina, kad vertinant salas, būtina atsižvelgti į visą Egėjo jūros geografinį kontekstą. Akivaizdu, kad Graikija, įtraukdama į delimitavimą salas, siekia pasinaudoti Konvencijoje įtvirtinta teise į 200 jūrmylių kontinentinį šelfą. Taigi Turkijai liktų vos 3 procentai Egėjo jūros.²⁷² Tačiau tarptautinė teisė Turkijai taip pat suteikia teisę į 200 jūrmylių kontinentinį šelfą. Pagal Konvencijos 300 straipsnį, valstybės prisiimtus įsipareigojimus ir savo teisėmis, jurisdikcija bei laisvėmis naudojasi taip, kad tai nebūtų piktnaudžiavimas teisėmis.²⁷³ Nors Turkija ir nėra šios Konvencijos dalyvė, tačiau tai nereiškia, kad dėl to ji turi mažiau mėgautis jai suteiktomis teisėmis. Ši nuostata atspindi bendruosius teisės principus, todėl turi būti privaloma visoms valstybėms. Tad jeigu teisė į 200 jūrmylių būtų suteikta tik Graikijai, argi nebūtų pažeista bendrą reikalavimą kelianti nuostata bei lygybės principas, kad valstybių, kurių pakrantės panašaus ilgio, turi teisę į tokią pačią kontinentinio šelfo dalį. Tokią nuostatą išskėlė Teismas *Šiaurės jūros kontinentinio šelfo* byloje.²⁷⁴ *Kontinentinio šelfo (Tunisas prieš Libiją)* bylos sprendime nurodyta, kad principų teisingumas turi būti nustatomas pagal jų naudingumą ir ne kiekvienas principas, kuris pats savaime teisingas gali atitikti šį reikalavimą.²⁷⁵ Manytina, kad teisingumo nuostata yra aukščiau už visas kitas nuostatas. Todėl saloms, esančioms tokio uždaro tipo jūroje kaip ši ir greta Turkijos kranto, turi būti taikomas anklavas. Be to, Teismo jurisprudencijoje nustatyta, kad dviejų valstybių iš dalies sutampantys natūralūs sausumos teritorijos tęsiniai po vandeniu nustatomi vidurio linija, neatsižvelgiant į saleles, uolas ar nežymius pakrantės išsikišimus.²⁷⁶

Kadangi kontinentinio šelfo delimitavimas neapsiriboja vien tik salų vertinimu, būtina išsiaiškinti ir kitas aplinkybes, galinčias būti reikšmingomis laikinosios linijos koregavimui.

2.5.2. Sutarčių reikšmė kontinentinio šelfo delimitavimui

Pagrindinis ginčas tarp Graikijos ir Turkijos kyla dėl Imios/Kardak salelės suvereniteto.²⁷⁷ Tad siekiant nustatyti, kuriai valstybei priklauso salelė, būtina įvertinti 1923 m. Luizianos bei 1947 m. Paryžiaus taikos sutartis, kuriose išspręsti Egėjo jūros salų suvereniteto klausimai.

²⁷¹ Ten pat.

²⁷² Acer Y. *The Aegean Maritime Disputes and International Law*. Aldershot, England, 2003. P.8.

²⁷³ Jungtinių tautų jūrų teisės konvencija // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4786.

²⁷⁴ *North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands)* P. 51 (prg. 91) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/52/5561.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-10.

²⁷⁵ *Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya)* P. 45 (prg. 70) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/63/6267.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-11

²⁷⁶ *North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands)* P. 37(prg. 57) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/52/5561.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-10.

²⁷⁷ Ginčas dėl šios salelės kilo 1995 m. gruodžio 25 d., kai Graikija pastebėjo Turkijos krovinius prie Kalimnos salai priklausančių uolų. Turkija teigė priešingai, kad Kardak/Imia salelei nėra taikoma nei 1923 m. Luizianos, nei 1947 m.

Pagal 1923 m. Luizianos taikos sutartį, Turkija Italijos naudai turėjo atsisakyti 14 salų ir joms priklausančių salelių: Stamalia, Rodo, Kalki, Skarpanto, Kasos, Pilkopio, Misiros, Kalimnos, Leros, Patmos, Lipsos, Simi ir Kos.²⁷⁸ 1947 m. Paryžiaus taikos sutartimi Italija šių salų, taip pat ir Dodekaneso, suverenitetą perleido Graikijai. Ginčas iškilo dėl minėtose sutartyse skirtingai vartojamų savokų. Luizianos taikos sutartyje buvo nurodytas terminas „ir joms priklausančios salos“, o 1947 m. Paryžiaus taikos sutartyje vartojamas terminas „gretimoms salos“.²⁷⁹ Gretimybės argumentus yra pagrindinis, kuriuo remiasi Turkija reikalaujama Imia/Kardak salelės. Turkijos teigimu, Imia/Kardak salelė yra arčiau jos krantų. Nuo Imia/Kardak iki Turkijos kranto yra 3,8 jūrmylės, o nuo minėtos salelės iki artimiausios Graikijai priklausančios salos Kalymnos – 5,5 jūrmylės.²⁸⁰ Dėl šios priežasties autorė pritaria J. M. Vandyke'o nuomonei, kad Imia/Kardak salelė turėtų atitekti Turkijos suverenitetui.²⁸¹ Nustačius, jog Imia/Kardak salelė priklauso Turkijai, ribų nustatymo problema šioje srityje išnyksta.

Daugelyje nagrinėtų ginčų dėl kontinentinio šelfo delimitavimo, Teismas išskyrė ir kitus kriterijus, kurie gali būti reikšmingi atitinkamose situacijose ir į kuriuos būtina atsižvelgti, norint pasiekti teisingą rezultatą. Prie tokių aplinkybių priskiriami saugumo reikalavimų užtikrinimas bei naftos koncesijos. Žemiau aptariama šių dviejų aplinkybių įtaka laikinosios linijos koregavimui.

2.5.3. Kitos reikšmingos aplinkybės

Pastebėtina, kad Teismo naginėtuose ginčiuose dėl kontinentinio šelfo delimitavimo šalys laikinąsias linijas siekdavo koreguoti iškeldamos saugumo reikalavimus ar atitinkamą šalių elgesį dėl naftos koncesijų. Atsižvelgiant į Turkijos valstybės dydį ir greta jos esančias Graikijos salas, Turkijos prielaidos dėl saugumo reikalavimo užtikrinimo niekuo nepagrįstos. Graikijos salos yra gerokai nutolusios nuo pagrindinio valstybės kranto, todėl ne Turkija turėtų baimintis dėl saugumo reikalavimų, bet Graikija.

Nors Graikijos ir Turkijos ginčas kilo dėl kontinentiniame šelfe pradėtų vykdyti naftos žvalgybos ir eksplotavimo veismų, tačiau nėra tikslinga vertinti ir naftos koncesijų kaip reikšmingų aplinkybių, kadangi nė viena minimų valstybių nepripažino viena kitos veiksmų eksploatuojant naftą šiame regione. Be to, apžvelgus Teismo jurisprudenciją, pastebėtina, kad šalių siūlymai vertinti naftos koncesijas kaip ypatingą aplinkybę, dėl kurios kontinentinio šelfo didesnė

Paryžiaus taikos sutartys, kuriomis buvo perleistas salų suverenitetas Graikijai, todėl ši salelė negali priklausyti Graikijai (žiūrėti: Van Dyke M. J. *An Analysis of the Aegean Disputes under International Law //Ocean Development and International Law*. 2005, Nr. 36. P. 69.

²⁷⁸ Van Dyke M. J. *An Analysis of the Aegean Disputes under International Law //Ocean Development and International Law*. 2005, Nr. 36. P. 66.

²⁷⁹ *Ibid.* P.68.

²⁸⁰ *Ibid.*

²⁸¹ *Ibid.* P.69.

dalį turėtų atitekti vienai iš nesutariančiųjų valstybių, nė vienu atveju nebuvo patenkinti. *Žemės ir jūros ribų tarp Kamerūno ir Nigerijos* byloje Teismas nustatė, kad naftos koncesijos ir naftos gręžiniai patys savaime negali būti svarstomi kaip reikšmingos aplinkybės, pateisinančios laikinos linijos perkėlimą.²⁸²

Pagal 1982 m. Konvencijos 123 straipsnį, uždarų ar pusiau uždarų jūrų pakrantės valstybės skatinamos bendradarbiauti tarpusavyje, įgyvendinant savo teises ir vykdant savo pareigas.²⁸³ Šiuo atveju daug svarbiau užtikrinti aplinkosaugos reikalavimus, vykdyti prevenciją nuo taršos. Todėl jokie saugumo reikalavimai ir naftos koncesijos negali būti reikšmingi.

2.6. Disproporcingumo testas

Disproporcingumo testas yra paskutinioji kontinentinio šelfo delimitavimo stadija, kurios metu tikrinamas gautos linijos teisingumas. Teismas išaiškino, jog disproporcingumo testu siekiama užtikrinti, kad neliktų tokio žybaus skirtumo, kuris gadintų rezultatą ir darytų jį neteisingą.²⁸⁴ Jurisprudencijos apžvalga rodo, kad nagrinėdamas tokio pobūdžio bylas, Teismas priėjo skirtingų išvadų nustatydamas, kokie skirtumai turėtų būti vertinami kaip žymūs. Pavyzdžiui, nagrinėdamas *Jūros erdvių delimitavimas Meino įlankoje* ginčą, Teismas nustatė, kad Kanados ir JAV krantai, nors ir labai nežymiai, tačiau skiriasi, todėl laikina linija buvo pastumta arčiau Kanados krantų. Vis tik vėlesnėse bylose, tokiose kaip *Žemės ir jūros ribų tarp Kamerūno ir Nigerijos*, *Jūros erdvių delimitavimo ir teritoriniai klausimai tarp Kataro ir Bahreino*, Teismas laikinosios linijos nebekoregavo, jei krantų skirtumai buvo nežymūs. Vertinant, ar disproporcija yra žymi, nepakanka remtis vien tik matematikos formule, tačiau būtina vadovautis visomis konkrečiomis bylos aplinkybėmis. Tokią išvadą Teismas pateikė *Teritorinių ir jūros erdvių ginčo tarp Nikaragvos ir Hondūro Karibų jūroje* bylos sprendime.²⁸⁵ Atsižvelgiant į tai, kad Graikijos ir Turkijos pakrančių ilgai panašūs, gautą laikiną liniją nėra tikslinga pastumti dar arčiau Turkijos krantų, todėl ji paliktina nekoreguota.

²⁸² Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening) P. 148 (prg.304) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/94/7453.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-13.

²⁸³ Jungtinių tautų jūrų teisės konvencija // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4786

²⁸⁴ Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia) P. 91 (prg. 242) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/124/17164.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-15.

²⁸⁵ Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras) P. 91(prg. 242) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/124/17164.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-01-14.

IŠVADOS

Išanalizavus Teismo nagrinėtų ginčų dėl kontinentinio šelfo delimitavimo sprendimus, paaiškėjo, kad daugiausiai keblumų kyla taikant sprendimuose nustatytas teisės normas. Delimitavimo procesą apsunkina tarp valstybių pasirašyti dokumentai. Kadangi valstybės skirtingai interpretuoja tokių dokumentų nuostatas, jų sudarymo aplinkybes, papildomai tenka vertinti, ar jie teisiškai įpareigoja valstybes delimituojant kontinentinio šelfo ribas. Problemų kyla ir dėl to, kad valstybės pačios gali nustatyti teisės taikymo ribas ir Teismas privalo jų laikytis.

Kita problema yra susijusi su faktinėmis atitinkamos srities aplinkybėmis. Delimituojamos jūros skiriasi savo pločiu ir gyliu, ne vienodais krantais, skiriasi istorinės pretenzijos į atitinkamas sritis, todėl kiekvienu atveju visos aplinkybės turi būti vertinamos individualiai. Dėl šios priežasties pagrindiniai delimitavimo kriterijai ne visada tinka. Teismo sprendimuose išaiškintų paprotinių teisės normų, teisingų kriterijų, reikšmingų aplinkybių visuma valstybėms leidžia pasirinkti kontinentinio šelfo delimitavimo taisykles, kurios, jų manymu, tinkamiausios siekiant teisingo rezultato.

Vis dėlto Teismo sprendimuose pasigesta detalesnių išaiškinimų dėl salų įtakos kontinentinio šelfo delimitavimui. Taip ir lieka neaišku, kokie kriterijai lemia, kada saloms turi būti suteikiama „pusė efekto“, o kada jos „veikia pilnai“. Taip pat trūksta išaiškinimų, kuriais vadovaujantis būtų išskiriamos pagrindinių delimitavimo taisyklių išimtys. Dėl to kyla sunkumų, kai šias teisės normas reikia pritaikyti konkrečiai situacijai.

Darbo hipotezė pasitvirtino iš dalies. Teismo sprendimuose pateikti kontinentinio šelfo delimitavimo taisyklių išaiškinimai yra pakankamai detalūs, tačiau dėl skirtingų faktinių aplinkybių (nėra vienodų jūrų, krantų, geografinių darinių ir pan.) dažnai pasitaiko jų taikymo išimčių. Teismas, priimdamas sprendimą, analizuoja konkretų delimitavimo atvejį, o ne sprendžia visus galimus kontinentinio šelfo nustatymo būdus skirtingose jūrose. Egėjo jūra taip pat yra unikali savo geografinėmis savybėmis, todėl kontinentinis šelfas šioje jūroje turi būti delimituojamas atsižvelgiant į šias savybes.

Apibendrinant atliktą analizę, pateikiamos šios išvados:

1. Nepavykus kontinentinio šelfo delimituoti susitarimu, ši sritis turi būti nustatoma taikant teisingas normas, tokias kaip, negalima ignoruoti geografinių faktų, vengti atkirtimo nuo jūros erdvių, kontinentinio šelfo negalima dalinti, būtina įvertinti visas aplinkybes, kontinentinio šelfo dalis turi būti proporcinga pakrantei. Kiekvienu atveju principų teisingumas nustatomas pagal jų naudingumą, todėl ne kiekvienas principas, kuris pats savaime yra teisingas, gali atitikti šį reikalavimą. Teisingumo nuostata apima tiek kriterijus, į kuriuos privaloma atsižvelgti, tiek delimitavimo būdus.

2. Pagrindinių delimitavimo būdų nustatymas priklauso nuo valstybių krantų. Pagal paprotinę teisę, jeigu valstybių krantai yra vienas prieš kitą – kontinentinio šelfo delimitavimui taikoma vidurio linija. Kai pakrančių krantai yra greta vienas kito – taikoma lygių atstumų linija. Tačiau kaip ir kiekviena taisyklė šios taip pat turi taikymo išimčių.

3. Faktinės aplinkybės gali lemti kitokio metodo naudojimą. Jeigu pakrantėje neįmanoma nustatyti taškų, nuo kurių būtų galima brėžti lygių atstumų metodą, šis delimitavimo būdas negali būti taikomas. Vidurio linija taip pat gali būti netinkama kontinentinio šelfo delimitavimui tarp priešingų krantų, jeigu valstybės ženkliai skiriasi dydžiu arba delimitavimas atliekamas tarp valstybės ir salų.

4. Kontinentinio šelfo delimitavimas Egėjo jūroje yra unikalus bei ypač sudėtingas atvejis dėl daugybės išsibarsčiusių salų. Pagal 1982 m. Konvenciją, salos taip pat turi teisę į kontinentinį šelfą bei kitas jūros erdves. Vis dėlto nėra tikslinga nustatinėti kiekvienos salos, esančios Egėjo jūroje kontinentinio šelfo, kadangi jis sutaptų su pagrindinės Graikijos pakrantės kontinentiniu šelfu. Atsižvelgiant į tai, kad Graikijos ir Turkijos valstybių pagrindinės pakrantės yra panašaus ilgio, šios valstybės turi teisę į kontinentinio šelfo dalį, proporcingą jų krantų ilgiui. Dėl šios priežasties Egėjo jūros kontinentinio šelfo delimitavimui turėtų būti taikomas kombinuotas lygių atstumų/vidurio linijos metodas, o greta Turkijos pakrantės esančioms Graikijos saloms būtų taikomas anklavas.

Darbas baigtas: 2013-04-10

Darbo autorė Jūratė Kaušakytė _____

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Teismo praktika:

1.1. 1969 02 20 North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/52/5561.pdf>;

1.2. 1978 12 19 Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/62/6245.pdf>;

1.3. 1981 04 14 Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/63/6267.pdf>;

1.4. 1984 10 12 Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada v. United States of America) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/67/6369.pdf>;

1.5. 1985 06 03 Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/68/6415.pdf>;

1.6. 1993 06 14 Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/78/6743.pdf>;

1.7. 2001 03 16 Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/87/7027.pdf>;

1.8. 2002 10 10 Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/94/7453.pdf>;

1.9. 2007 10 08 Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/124/17164.pdf>;

1.10. 2009 02 03 Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf>;

1.11. 2012 11 19 Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/124/17164.pdf>.

2. Norminė

2.1. Jungtinių Tautų Chartija // Valstybės žinios. 2002, Nr.15-557.

2.2. Convention on the Continental Shelf, 1958 // http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continental_shelf.pdf;

2.3. 1982 m. Jungtinių tautų jūrų teisės konvencija // Valstybės žinios. 2003. Nr. 107-4786.

2.4. Lietuvos Respublikos ir Latvijos Respublikos sutartis „Dėl teritorinės jūros, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo atribojimo Baltijos jūroje“ // Valstybės žinios. 1999, Nr.100-2893.

3. Specialioji

3.1. Acer, Y. Aegean Maritime Dispute and International Law. Hardcover: Ashgate Publishing, 2000.

3.2. Akehurst M., P. Malanczuk, Šiuolaikinis tarptautinės teisės įvadas. – Vilnius: Eugrimas, 2003.

3.3. Churchill, R. Dispute Settlement Under the UN Convention on the Law of the Sea: Survey for 2007 // The International Journal of Marine and Coastal Law. 2008, Nr. 23.

3.4. Degan V.D. Consolidation of Legal Principles on Maritime Delimitation: Implications for the Dispute between Slovenia and Croatia in North Adriatic // Chinese Journal of International Law. 2007, Nr. 6.

3.5. Dolgopol U., Gardam J.G. The Challenge of Conflict: International Law Responds. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2006.

3.6. Elferink Oude A.G. Stability and Change in the Law of the Sea: the Role of the LOS Convention. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2005.

3.7. Evans, M. D. Maritime Delimitation & Expanding Categories of Relevant Circumstances // International & Comparison Law Journal. 1991, Nr. 40.

3.8. Freestone D., Barnes R., Ong M. D. The Law of the Sea: Progress and Prospects, Oxford University Press, 2006.

3.9. Georgiades E. A. The Imia Islets: A Beginning to The Maritime Delimitation of The Aegean Sea Dispute // Ocean & Coastal Law Journal. 2011, Nr. 17.

3.10. Isokaitė I. Jūros erdvių reglamentavimas tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ VU.-V., 2010.

3.11. Katuoka S. Tarptautinė jūrų teisė. Vilnius: Eugrimas, 1997.

3.12. Kaye S. Lessons learned from the Gulf of Maine Case: the Development of Maritime Boundary Delimitation Jurisprudence since UNCLOS III. // Ocean & Coastal Law Journal. 2008, Nr. 14.

3.13. Kolb R. Publications on Ocean Development. Case Law on Equitable Maritime Delimitation. Digest & Commentaries. Boston (Mass.): Kluwer Academic Publishers, 2003.

3.14. Kwiatkowska B. Equitable Maritime Boundary Delimitation – A Legal Perspective // International Journal of Estuarine and Coastal Law. 1988, Nr. 3.

3.14. McHugh, A. M. Resolving International Boundary Disputes in Africa: A Case for the International Court of Justice [comments] // Howard Law Journal. 2005, Nr. 49.

3.15. Nelson L.D.M. The Roles of Equity in the Delimitation of Maritime Boundaries // The American Journal of International Law. 1990, Nr. 84.

- 3.16. Norchi H. Ch. Introduction: twenty - five years of the Gulf of Mine Judgement // *International Journal of Ocean & Coastal Law*. 2010, Nr. 15.
- 3.16. Oda S. *Fifty Years of the Law of the Sea*. Kluwer Law International, Hague, the Netherlands, 2003.
- 3.17. Oral. N. Current Legal Developments International Court of Justice. Case Concerning Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) Judgement of 3 February 2009 // *The International Journal of Marine and Coastal Law*. 2010, Nr. 25.
- 3.18. Oral N. Non- ratification of the 1982 Law of the Sea Convention: An Aegean Dilemma of Environmental and Global Consequence // *Publicist*. 2009, Nr. 1.
- 3.19. Rhee, S. M. *Sea Boundary Delimitation between States before World War II*. *International Law*. 1982. Nr. 76.
- 3.20. Rothwell R D., Stephnas T. *The International Law of the Sea*. Oxford; (Portland Or.): Hart Publishing, 2010.
- 3.21. Schofield C., *Shifting Limits? Sea Level Rise and Options to Secure Maritime Jurisdictional Claims* // *Carbon & Law Review*. 2009.
- 3.22. Shahabuddeen M. *Precedent in the World Court*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- 3.23. Tanaka, Y. *Reflections on Maritime Delimitation in the Cameroon / Nigeria Case* // *International & Comparative Law Quarterly*. 2004, Nr. 53.
- 3.24. Vadapalas V. *Tarptautinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006.
- 3.25. Van Dyke M. J. *The Romania v. Ukraine Decision and its Effect on East Asian Maritime Delimitations* // *Ocean & Coastal Law Journal*. 2010, Nr. 15.
- 3.26. Van Dyke M. J. *An Analysis of the Aegean Disputes under International Law* // *Ocean Development and International Law*. 2005, Nr. 36.
- 3.27. Vassalotti A. *Rough Seas: the Greek – Turkish Aegean Sea Dispute and Ideas for Resolution* // *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*. 2011, Nr. 33.

4. Kita literatūra

- 4.1. 1931 10 15 *Railway Traffic Between Lithuania and Poland* // http://www.icj-cij.org/pcij/serie_AB/AB_42/Trafic_ferroviaire_Avis_consultatif.pdf;
- 4.2. *Jūriniai konfliktai su Latvija* // <http://klaipeda.diena.lt/dienrastis/priedai/jura/juriniai-konfliktai-su-latvija-400689>;
- 4.3. *Maritime Delimitation in the Aegean Sea – Part I*. *The Journal of Turkish Weekly*, 2007 // <http://www.turkishweekly.net/article/215/maritime-delimitation-in-the-aegean-sea-part-i.html>;
- 4.4. *Yearbook of the International Law Commission*. Vol. 1, 1950 //

http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes%28e%29/ILC_1950_v1_e.pdf;

4.5. Yearbook of the International Law Commission. Vol. 1, 1953. P. 81 //

http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes%28e%29/ILC_1953_v1_e.pdf;

4.6. Yearbook of the International Law Commission. Vol. 2, 1956. P. 295-296 //

http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_104.pdf;

4.7. The United Nations Convention on the Law of the Sea: a historical perspective //

http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_historical_perspective.htm#Historical%20Perspective;

SANTRAUKA

Baigiamajame darbe analizuojamos Teismo nagrinėtų ginčų dėl kontinentinio šelfo delimitavimo priimtų sprendimų nuostatos, kuriose išaiškintos pagrindinės delimitavimo taisyklės. Kadangi 1958 m. bei 1982 m. Konvencijos numato tik abstrakčius kontinentinio šelfo delimitavimo principus, teismo sprendimuose pateikiamas šių principų turinys. Darbe analizuojama, kurios teisės normos yra reikšmingiausios delimituojant kontinentinį šelfą, akcentuojami jų nustatymo kriterijai, reikšmingos aplinkybės bei šių normų taikymo ypatumai. Antroje darbo dalyje nustatytos taisyklės taikomos konkrečios srities – Egėjo jūros kontinentinio šelfo delimitavimui, siekiant išsiaiškinti, kokie sunkumai kyla praktiškai įgyvendinant Teismo sprendimuose išaiškintas normas.

Atsižvelgiant į iškeltą tikslą bei uždavinius, nustatyta, kad Teismas sprendimuose apibrėžė pagrindines teisės normas, reglamentuojančias kontinentinio šelfo delimitavimą. Tačiau dėl skirtingų faktinių aplinkybių, dažnai pasitaiko jų taikymo išimčių. Teismo sprendimuose pasigesta detalesnių kriterijų, kurias remiantis būtų nustatoma salų įtaka kontinentinio šelfo delimitavimui, kriterijų, kuriais vadovaujantis būtų išskiriamos pagrindinių delimitavimo taisyklių išimtys. Dėl to kyla sunkumų, kai šias teisės normas reikia pritaikyti konkrečiai situacijai. Tikėtina, kad visus šiuos neaiškumus užpildys vėlesnė Teismo praktika.

SUMMARY

This thesis investigates provisions of Court-analysed disputes regarding continental shelf delimitation made decisions, where the main rules of delimitation are being explained. As main international conventions - 1958 Convention on the Continental Shelf and 1982 Law of the Sea Convention - cover general principles of continental shelf delimitations only, the court decisions are accompanied with the content of these principles. This work analyses which rules of law are the most important when delimitating continental shelf, emphasising criteria used to establish them, influential circumstances and peculiarities of their application. In the second part of the thesis the rules identified are being applied to a particular case of continental shelf delimitation in the Aegean Sea, aiming to determine potential problems that may arise trying to apply the court-specified rules of law in practice.

With reference to the set objective and tasks it was established that the Court in its decisions has defined legal standards regulating the delimitation of the continental shelf. However, due to different factual circumstances, exceptions with regard to application thereof are rather frequent. The Court decisions were found to be lacking more detailed criteria which would serve as a basis for the determination of islands' influence on the delimitation of the continental shelf, as well as criteria which would help to identify the exceptions to the main delimitation rules. Therefore, the application of the said rules to a specific situation poses some challenge. It is likely that these ambiguities shall be eliminated over the course of further Court practice.

Darbo autore Jūratė Kaušakytė

el. p. ateneju@gmail.com